

În sfârșit, Israelul are un nou Guvern

Benny Ganz (stg) și Benjamin Netanyahu

Pe 17 mai, premierul Benjamin Netanyahu a prezentat Knessetului cel de al 35-lea Guvern al Israelului, un Cabinet de uniune națională, cu 36 de portofolii. Noul Cabinet a primit 73 de voturi în favoarea investiției și a depus jurământul în fața deputaților. Formarea Executivului a fost posibilă după ce Curtea Supremă a Israelului a decis că Netanyahu, deși implicat într-un proces de corupție, are dreptul de a deține postul de premier. Prezentarea Guvernului a întârziat cu trei zile din cauza neînțelegerilor în repartizarea portofoliilor pentru membrii Likud, formațiunea premierului.

Astfel, după trei runde de alegeri parlamentare în decursul unui an, cu rezultate neconcludente, gen. Benny Ganz, liderul formațiunii de opoziție Alb-Albastru, a convenit cu Benjamin Netanyahu să formeze un guvern de coaliție „de urgență națională”, punându-se capăt unei incertitudini politice îndelungate. Deși decizia lui Ganz a dus la ruperea partidului său, el a considerat că în condițiile pandemiei de coronavirus care, în afară de faptul că a făcut victime, a afectat puternic economia israeliană, cea mai bună soluție este realizarea unui compromis cu Likud și formarea unui guvern comun.

Acordul la care au ajuns părțile prevede o rotație în postul de premier. Astfel, Netanyahu va deține funcția în primul an și jumătate și va fi urmat de Benny Ganz pe 17 noiembrie 2021, dată anunțată chiar de prim-ministru. Teoretic, portofoliile ministeriale urmau să se împartă în mod egal între cele două formațiuni dar, în condițiile în care Likud se află în alianță cu mai multe partide mici, acestea îi vor reveni alte portofolii. Premierul a precizat însă că, în luarea deciziilor, Likud și aliații săi nu vor avea decât 16 voturi, ca și Alb-Albaștrii. În afara miniștrilor, vor fi 16 posturi de miniștri adjuncți, situație criticată dur de opoziție, care a susținut că în situația economică dificilă a Israelului, formarea unui guvern-mamut va impune cheltuieli uriașe. Replica lui Netanyahu a fost că organizarea unei a patra runde de alegeri ar fi costat 200 de

miliarde de șekeli, iar cheltuielile anuale ale Guvernului se ridică la 85 de milioane. În următoarele 18 luni, Ganz va căpăta portofoliul Apărării, dar va avea și titlul de premier alternativ, iar gen. Gabi Așkenazy, colegul său de partid – cel de Externe. Alb-Albaștrii au primit și alte ministere importante, printre care Justiția, Cultura, Afacerile strategice, Imigrare, Diaspora. Tot lor le revine Ministerul Minorităților, pentru care se va numi un deputat arab israelian. Likud va deține portofoliile Finanțelor, Sănătății, Securității publi-

ce, Educației, Energiei și alte câteva, iar partidului religios Shass îi vor reveni Ministerul de Interne și Ministerul Problemelor Religioase. Alte portofolii au fost date reprezentanților unor partide care au decis să se alăture noului guvern. Astfel, Partidului Muncii îi vor reveni Ministerul Economiei și cel al Problemelor sociale. Înainte de formarea guvernului, Benny Ganz a renunțat la funcția de președinte al Knessetului, aceasta revenind lui Yairiv Levin (Likud).

În cuvântul lor, ambii lideri de partid au subliniat necesitatea formării unui guvern de uniune națională, care va putea face față provocărilor cu care trebuie să se confrunte Israelul. Se deschide astfel posibilitatea de a elabora și vota bugetul necesar soluționării atât a problemelor legate de coronavirus, cât și a celor economice, în condițiile în care la ora actuală în Israel numărul șomerilor a ajuns la un milion – aproximativ 25% din forța de muncă –, o creștere de 8 ori față de procentul de dinainte de pandemie, care era de 3,5%. O altă problemă deosebit de sensibilă este cea a anexării unei părți din Cisiordania, acele teritorii unde se găsesc așezări masive cu populație israeliană. Țările arabe și o mare parte a opiniei publice internaționale, inclusiv Uniunea Europeană, s-au pronunțat împotriva acestei măsuri.

EVA GALAMBOS

Iom HaAțmaut sărbătorită în Israel și în România

Cei 72 de ani împliniți de la Declarația de Independență a Israelului (1948) au fost sărbătoriti cu entuziasm anul acesta atât în Israel, cât și în cadrul Federației Comunităților Evreiești din România. În condițiile în care oamenii nu s-au putut aduna pentru a-și exprima bucuria împreună, ca în anii precedenți, fotografiile făcute individual cu drapelul Israelului au transmis online solidaritatea tuturor celor care au celebrat această zi.

(Celebrarea Iom HaAțmaut – pag 4)

R. Rivlin

T. Berg, Rafaeli și D. Saranga

A. Vainer

E. Kupferberg

P. Schwartz

M. Bejan și S. Horn

P. Marcovici și M. Stancu

J. Bercu

A. Varodin

Hag Șavuot Sameah!

Trei zile care au schimbat istoria României

În numai trei zile (8, 9 și 10 mai), adunate una după cealaltă, dar împrăștiate de-a lungul a 134 de ani, s-au petrecut evenimente care au schimbat profund și ireversibil istoria României.

Pe 10 mai 1866, Carol I sosește incognito în România, fiind întâmpinat la București de zeci de mii de locuitori ai orașului, care voiau să îl vadă pe noul domnitor. Acesta s-a dovedit a fi venit într-o clipă fastă, punându-și propria amprentă și pe cea a regalității pe istoria statului său adoptiv. Peste numai 11 ani, tot pe 10 mai, semnează de îndată Declarația de Independență a României față de Imperiul Otoman, adoptată de Senat, legându-și numele de dobândirea libertății de către România, al cărui rege va deveni tot într-o zi de 10 mai, dar în anul 1881. Cu o astfel de încărcătură istorică, nu e de mirare că 10 mai a devenit Ziua Regalității și Ziua Națională a României, sărbătoare păstrată până în 1947.

Au trecut anii și, din nou, prima decadă a lunii mai avea să vină cu evenimente majore pentru întreaga lume, inclusiv pentru România. Astfel, în noaptea zilei de 7 mai 1945, la Cartierul General al Forțelor Aliate din Franța, generalii germani Jodl și Friedeburg au semnat capitularea necondiționată a Germaniei și încheierea războiului din Europa. A doua zi, pe 8 mai, la ora 15, președintele american Harry Truman, premierul britanic Winston Churchill și generalul francez Charles de Gaulle au anunțat, oficial, victoria asupra Germaniei naziste. Nemulțumit că, astfel, victoria devenea o izbândă a aliaților occidentali, Stalin a dorit un nou document care să consemneze capitularea Germaniei în fața Uniunii Sovietice. În consecință, pe 9 mai 1945, la Berlin, feldmareșalul Keitel a semnat, în prezența mareșalului sovietic Gheorghe Jukov, actul de capitulare în fața URSS.

Pentru evreii din Europa, inclusiv pentru cei din România, asta a însemnat oprirea crimelor din lagărele de exterminare din Polonia, Austria și Germania, unde căzuseră deja victime șase milioane de evrei. Dar războiul a însemnat și moartea a 60 de milioane de militari și civili din întreaga lume, precum și aruncarea Europei de Est în sfera de influență sovietică și instaurarea în aceste țări a regimurilor comuniste, impuse din afară.

Festivitățile de aniversare a 75 de ani de la victoria asupra Germaniei naziste, care ar fi trebuit să fie grandioase, au fost reduse, din cauza pandemiei de Covid-19, la discursuri ale șefilor de stat și manifestări online. Accentuăm numai o nuanță din cuvântarea președintelui Germaniei, Frank-Walter Steinmeier, care spunea că 8 mai a fost nu ziua înfrângerii Germaniei, ci a eliberării acesteia. „La 75 de ani după
A.M.
terminarea
(Continuare în pag. 2)

INTERVIUL lunii mai

„E nevoie de multă precauție în pașii făcuți spre relaxare”

Interviu cu dr. AUREL VAINER, președintele FCER

– Care a fost vârful acțiunilor de protecție a vârstnicilor noștri în timpul Stării de Urgență?

– Momentul în care, din datele furnizate de Grupul de Comunicare Strategică, s-a constatat creșterea numărului de îmbolnăviri la beneficiarii din centre de îngrijire a vârstnicilor, virusul putând fi contractat de la cei angajați acolo. Atunci s-a luat hotărârea ca, prin intermediul DASM, personalul căminelor pentru vârstnici din București și Arad să fie carantinat în incintă. Asta a implicat un efort financiar pentru noi și un sacrificiu din partea angajaților din cămine. Pe întreg parcursul Stării de Urgență, prioritară a fost grija față de asistații la domiciliu, dar și față de neasistații din grupa de risc. Am ținut permanent legătura cu Congresul Evreiesc European și Congresul Mondial Evreiesc, cu ale căror recomandări privind ocrotirea vârstnicilor, supraviețuitori ai Holocaustului, suntem în convergență.

– Cum se reflectă criza economică generală la nivel comunitar?

– A fost problema centrală dezbătută la recenta reuniune a Comitetului Director. A fost solicitată o analiză actualizată a eficienței exploatarei patrimoniului imobiliar economic și a modului de implementare a Hotărârilor adoptate la Adunarea Generală și la reuniunea Consiliului de Conducere a Federației de mărime a chirilor cu 5% în fiecare comunitate în parte. Raportul urmează să fie prezentat la următoarea întrunire a Comitetului.

– Ce alte probleme legate de cerințele prezentului au fost abordate la aceeași reuniune?

– Schimbarea structurii alocației primite de la Fundația „Caritatea” pe anul 2020, respectiv, redirecționarea către Asistența Socială și Medicală a fondurilor inițial afectate capitolelor Identitate Iudaică și Dezvoltare. Direcționarea către DASM a alocațiilor COVID-19 și Land-1, primite de la Claims Conference. Au fost prezentate informații privind activitatea structurilor funcționale ale Federației și Comunităților de la începutul Stării de Urgență până în prezent și finanțarea, începând cu luna mai a.c., venită de la Guvernul României, a zece comunități lipsite de patrimoniu economic. Centrelor Comunitare Evreiești li s-a solicitat realizarea unui „Jurnal de Bord” despre manifestările culturale online, în timpul Stării de Urgență.

– Ce evenimente considerați că trebuie evidențiate?

– Despre Keshet, ediția a XVI-a, la Centrul Comunitar din Oradea, am amintit în interviul precedent. La înălțime a fost, de asemenea, Keshet-ul Centrului din Iași. Remarcabilă – organizarea Zilei Naționale a Israelului la Centrele Comunitare din București, Oradea, Timișoara. Pretutindeni, cuvântul și-a dat mâna cu muzica și dansul israelian. Cititorii revistei vor găsi relatări pe larg în acest număr.

– În ce a constat participarea dumneavoastră?

– La Centrul Comunitar din Capitală am rostit un mesaj de felicitare, unde am accentuat asupra înțelesului de *Medinat Israel* – Țara redobândită; am rețrăit momente din viața mea de *haluț* la *Dror Habonim*, înainte ca regimul comunist să interzică activitatea organizațiilor sioniste în România; am schițat contribuția israelienilor originari din România la renașterea Israelului modern.

– Ce aveți în lucru?

– Deschid ediția XX-a *Bereshit*, și aceasta online, în București, eveniment organizat în parteneriat cu Joint-ul, unde și-au anunțat participarea conferențieri de marcă din Israel și din țară, unii – cunoscuți participanților la seminarele unor ediții anterioare. Mă pregătesc pentru deschiderea Festivalului dedicat *Zilei Limbii și Teatrului Idiș*, desfășurat tot online, unde vor rosti cuvântări de salut reprezentanți ai Guvernului, Parlamentului, diplomați, autorități locale sucevene, președinții comunităților din Suceava și Oradea. Vor fi transmisii live: decernarea Medaliei de Onoare „Avram Goldfaden”; lansarea volumului editat la *Hasefer* „Opere alese”, de Isaac Leib Peretz; un recital de sonete evreiești. Vor putea fi urmărite înregistrări de conferințe, concerte de muzică klezmer, fragmente de scenarii după romane ale lui Șalom Alehem, spectacole de teatru, filme documentare pe teme evreiești, interviuri, dansuri israeliene. În concordanță cu prevederile privind posibilitatea desfășurării de servicii religioase în spații deschise din incinta lăcașurilor de cult, cu păstrarea distanței fizice, adoptate pentru perioada Stării de Alertă, ne gândim la posibilitatea de a celebra sărbătoarea de Șavuot în curtea Sinagogii Mari din Capitală, unde încep să aibă loc și rugăciuni, inclusiv de Șabat. Subiectul e urmărit atent, fiindcă vrem să evităm riscurile de creștere a îmbolnăvirilor, dacă nu respectăm responsabil protecția și autoprotecția. E nevoie să dovedim multă precauție în pașii făcuți spre relaxare.

IULIA DELEANU

Mesaj de Ziua Israelului

În ziua de 29 aprilie 2020, când s-au aniversat 72 de ani de la Declarația de Independență a Statului Israel, deputatul minorității evreiești în Parlamentul României, Silviu Vexler, a adresat un mesaj în Ședința online în Plen a Camerei Deputaților, pentru a marca Ziua Națională a Israelului. „Statul Israel a fost, este și rămâne un simbol al democrației, al curajului și al inovației. O țară care a știut de fiecare dată să își protejeze cu demnitate toți cetățenii și o face în continuare, indiferent de costuri. O țară care a încurajat și a sprijinit în permanență libertatea, cercetarea și dezvoltarea”, a spus deputatul. El a mai subliniat că, de-a lungul celor 72 de ani, evreii din toată lumea au fost solidari cu Statul Israel, „bucuria, tristețea, fericirea și, din păcate, uneori, durerea lor împletindu-se „cu destinul Statului Israel”, care a știut „să renască de fiecare dată în fața fiecărei greutăți”.

Referindu-se la relațiile româno-israeliene, Silviu Vexler a subliniat că atât Israelul, cât și comunitățile evreiești din România „au sprijinit de fiecare dată România, fiind un aliat apropiat, un prieten de încredere și de nădejde al poporului român și al țării noastre”.

„Fie ca întotdeauna Statul Israel să primească recunoașterea pe care o merită și pacea pe care o dorește cu atâta ardoare!”, a mai spus deputatul minorității evreiești, invitându-și colegii să viziteze Israelul de îndată ce acest lucru va redeveni posibil, pentru a vedea pe viu cum „imagini de vis devin realitate” în această țară, care a știut întotdeauna „să-și păstreze magia”.

În aceeași zi, Silviu Vexler a scris pe pagina sa de Facebook că, atunci când se gândește la Statul Israel, primele cuvinte care îi vin în minte sunt *Speranță, Voință și Curaj*. „Speranța că va fi mai bine și că toate greutățile pot fi depășite, dar mai

ales voința și curajul care sunt necesare pentru a transforma aceste elemente în realitate. Toate sunt trăsături definitive pentru Statul Israel, la împlinirea a 72 de ani de la declararea independenței”.

Amintindu-și de președintele Shimon Peres z.l., pe care a avut ocazia să îl cunoască, Silviu Vexler mărturisește că i-a rămas în minte, în mod special, unul din discursurile marelui om de stat.

„Israelul trebuie să fie nu doar un element de valoare, ci și o valoare în sine. Un apel moral, cultural și științific pentru promovarea omului, a tuturor oamenilor. Trebuie să fie o casă caldă și pentru evreii care nu sunt cetățeni israelieni și pentru cetățenii israelieni care nu sunt evrei. Trebuie să creeze oportunități egale pentru toate segmentele societății, indiferent de religie, naționalitate, comunitate sau sex.

Ochii mei au văzut Israelul în cele mai dificile ore, dar și momentele de reușită și înălțare spirituală. Anii mei m-au poziționat într-un punct de observație de unde pot vedea, în toată gloria, scena vieții noastre ca o națiune care a renăscut. (...) Reușitele excepționale ale Statului Israel, împreună cu înțelepciunea, curajul și creativitatea tinereii noastre generații au dat naștere unei concluzii clare: Israelul are puterea de a atinge o mare prosperitate și de a ajunge un stat exemplar, așa cum au spus profetii noștri. Permiteți-mi să rămân un optimist! Permiteți-mi să rămân un visător al poporului meu!”

Shimon Peres a avut dreptate. *Am Israel Hai!*, a conchis deputatul. (A.M.)

Nathan Sharansky a donat Premiul Genesis

Cunoscutul militant pentru drepturile omului, Nathan Sharansky, la ora actuală președinte al Agenției Evreiești, căruia în acest an i s-a decernat Premiul Genesis, a cerut Fundației Premiul Genesis să doneze

banii pentru organizații și persoane implicate în lupta împotriva epidemiei de coronavirus. Valoarea premiului este un milion de dolari.

În decembrie 2019, Sharansky a fost nominalizat pentru a primi Premiul Genesis (numit și „premiul Nobel israelian”) drept recunoaștere pentru „lupta extraordinară pe care a dus-o pe parcursul vieții pentru drepturile omului, libertatea politică și serviciile aduse poporului evreu și Statului Israel”.

Trei zile care au schimbat istoria României

(Urmare din pag. 1) războiului, noi, germanii, avem multe pentru care trebuie să fim recunoscători. 8 mai nu este sfârșitul eliberării noastre, păstrarea libertății și a democrației este o sarcină permanentă care ne-a fost lăsată moștenire”.

În sfârșit, dar nicidecum în cele din urmă, 9 mai 1950 înseamnă și ziua în care Declarația ministrului de externe al Franței, Robert Schuman, pune bazele Uniunii Europene, din care face și România parte, începând din 2007. Scopul înființării Comunității Europene a Cărbunelui și Oțelului, care va deveni, decenii mai târziu, Uniunea Europeană, era să facă imposibil un alt război mondial pornit din Europa. „Europa nu se

Într-un mesaj video, transmis de Fundația Premiul Genesis, Sharansky a spus că Pesahul din acest an, pe care multe familii îl celebrează fără persoanele apropiate din cauza dispozițiilor legate de epidemia de coronavirus, oferă poporului evreu „o mare posibilitate de a se simți conectați.” El și-a amintit cum a petrecut un Seder de Pesah într-o „celulă de pedeapsă”, unde primea zilnic doar trei felii de pâine uscată și trei pahare de apă caldă. „Am decis că cele trei pahare de apă vor reprezenta vinul meu, iar cele trei felii de pâine – azima mea. Iar sarea va fi *maror*-ul meu. Și mi-am dat seama că acesta este un loc excepțional de a simți lupta unică a poporului evreu – de a fi legat de toți evreii din lume și de a mă gândi că în acest an suntem sclavi, dar la anul vom fi oameni liberi la Ierusalim”.

Sharansky a lansat un apel pentru ca evreii „să se gândească la marea noastră călătorie împreună, la provocările noi cu care ne confruntăm împreună și la victoriile pe care le vom câștiga împreună”. (E.G.)

va naște dintr-o dată, sau conform unui singur plan. Va fi clădită prin realizări concrete, care vor crea o solidaritate *de facto*”, spunea Robert Schuman. Șapte decenii mai târziu, Ursula von der Leyen, Charles Michel și David Sassoli, liderii de azi ai UE, a cărei solidaritate este greu încercată de naționalism, populism, ridicarea noilor partide de dreapta, dar și de Brexit și de criza noului coronavirus, au spus în declarația lor comună că Europa trebuie să iasă întărită din actuala criză. „Am luat decizii fără precedent pentru a asigura că guvernele naționale au capacitatea fiscală de a lupta cu criza. Am alocat 100 de miliarde de euro pentru păstrarea locurilor de muncă”.

La mulți ani, Uniunea Europeană!

Iom HaŞoah, în cinstea evreilor care au salvat evrei

Iom HaŞoah, Ziua Holocaustului comemorată în Israel, a fost stabilită în ziua izbucnirii revoltei din ghetoul de la Varşovia (19 aprilie 1943) și este dedicată memoriei martirilor și eroilor Holocaustului. De obicei, în ajunul zilei, în cadrul unei ceremonii emoționante la Ierusalim, în Piața Ghetoul de la Varşovia, unde se află Memorialul Yad Vashem, sunt invitați să participe, alături de oficialități, supraviețuitori ai Holocaustului, care aprind cele șase torțe dedicate celor șase milioane de victime ale lagărelor morții naziste din perioada celui de-al Doilea Război Mondial. Se desfășoară și o ceremonie religioasă, iar la sfârșit se depun coroane de flori. Dar în acest an totul a fost altfel.

Iom HaŞoah 2020 a avut drept temă principală „Salvatori evrei în perioada Holocaustului: solidaritate într-o lume în dezintegrare”. Și dacă de obicei în această zi sunt amintiți cei care au primit din partea Yad Vashem titlul de „Drept între Popoare”, respectiv neevreii care și-au riscat viața pentru salvarea evreilor, la comemorarea din acest an s-a vorbit despre evrei și organizații evreiești din ilegalitate care, în pofida unor condiții extrem de dificile, au încercat să salveze cât mai mulți evrei. Faptele lor au fost evocate de cei care au aprins virtual cele șase torțe.

Din cauza epidemiei de coronavirus, ceremoniile s-au desfășurat fără public, iar momentele solemne au fost prezentate prin înregistrări video. Ceremoniile au început cu coborârea în bernă a drapelului israelian, după care fostul șef-rabin așkenaz al Israelului, Israel Meir Lau, el însuși supraviețuitor al Holocaustului, a aprins torța memorială. Importanța comemorării victimelor a fost subliniată atât de președintele Reuven Rivlin, cât și de premierul Benjamin Netanyahu prin cuvântări înregistrate.

„Amenințările prezentului nu ne vor face să uităm memoria trecutului”

Președintele Israelului a subliniat condițiile excepționale în care au loc, în acest an, ceremoniile de comemorare, precizând că „nu putem permite ca amenințările prezentului să ne facă să uităm memoria trecutului. Trebuie să ne amintim și ne vom aminti, pentru noi și generațiile viitoare. Pentru cele șase milioane dintre frații și surorile noastre, a arătat el, eliberarea lagărelor în urmă cu 75 de ani a venit prea târziu. Dar spiritul uman a triumfat asupra Holocaustului. Fiara nazistă a pus stăpânire pe trupuri, dar nu și pe spirit”, a spus vorbitorul. El a arătat că „în condițiile în care moartea era prezentă în fiecare zi, frații și surorile noastre și-au riscat viața pentru a-i salva pe cei mai slabi dintre ei. Evreul salvat din iad și care a supraviețuit acestei catastrofe teribile a reușit acest lucru cu ajutorul unui alt evreu, al unei alte ființe umane. Evrei persecutați, care nu mai posedau nimic, au demonstrat curaj, idei și umanism și au salvat vieți. Chiar dacă te afli în cele mai grele situații poți și trebuie să alegi să fii uman, să păstrezi valorile fundamentale evreiești ale vieții, răspunderea reciprocă”.

Reuven Rivlin a evocat reuniunea din ianuarie de la Ierusalim, la care au participat liderii lumii care s-au angajat să nu dea uitării lecțiile Holocaustului, să le transmită generațiilor tinere și, împreună cu cetățenii lumii, să se unească pentru a combate rasismul,

antisemitismul și fascismul, să apere democrația și valorile democratice.

„Israelul va fi răspunzător pentru destinul propriu”

Premierul Benjamin Netanyahu a evocat suferințele supraviețuitorilor Holocaustului, citându-l pe unul dintre ei, care a depus mărturie în procesul Eichmann și care a spus că „nimeni nu va înțelege experiența prin care au trecut supraviețuitorii”. Chiar dacă astăzi omenirea se confruntă cu pandemia de coronavirus, aceasta „nu se poate compara cu eliminarea metodică și diabolică a șase milioane de evrei”. „Bineînțeles, a subliniat premierul, situația este complet diferită. Azi avem un cămin național, o țară puternică, avansată și foarte apreciată. Liderii lumii, care au participat la marșarea a 75 de ani de la eliberarea lagărului de la Auschwitz, au fost profund impresionați de succesul nostru în transformarea slăbiciunilor în forță și în realizări extraordinare. Și toți acești lideri s-au angajat să lupte împotriva antisemitismului și a altor forme de rasism. Am primit cu bucurie această atitudine dar, în același timp – și aceasta a fost esența mesajului meu la Forumul Holocaustului – Israelul va fi întotdeauna răspunzător pentru destinul propriu. În orice eventualitate și oricând trebuie să avem forța și voința să ne apărăm cu forțele noastre”.

Lecția Holocaustului, a mai spus premierul, ne obligă să fim vigilenți și, în acest context, el a evocat pericolul iranian, care nu a dispărut odată cu coronavirusul. După ce a salutat apropierea unor state islamice de Israel, Netanyahu a vorbit despre necesitatea unității, evocând faptul că revolta ghetoului din Varşovia a fost realizată de două organizații evreiești care se confruntau ideologic. El și-a manifestat atașamentul și recunoștința față de cei șase supraviețuitori ai Holocaustului, cu poveștile lor de viață ulterioare, care au aprins în acest an cele șase torțe ale memoriei.

După acest moment solemn a urmat o ceremonie religioasă în memoria victimelor. Șef-rabinul Israelului, David Lau, a recitat un capitol din Psalmi, șef-rabinul din Rishon LeZion, Yitzhak Iosef, a rostit Kadișul, iar cantorul Daniel Dahan a intonat *El Male Rahamim*.

Iom HaZikaron în Israel

Ca în fiecare an, pe data de 4 a lunii Iyar din calendarul ebraic – 27/28 aprilie 2020 – au avut loc manifestări cu prilejul zilei de Iom HaZikaron sau Ziua Amintirii. Iom HaZikaron comemorează soldații și civilii israelieni căzuți

victime în diferitele războaie de apărare a Israelului sau în atentate teroriste comise în această țară. Momentul de debut al comemorării din acest an a fost marcat de sunetul sirenei, care întrerupe orice activitate în Israel, urmat de ceremonia oficială care a avut loc la Zidul Plângerii, în prezența președintelui Reuven Rivlin și a unor importanți comandanți ai Marelui Stat Major al Armatei israeliene.

După cum era de așteptat, din cauza restricțiilor impuse de criza coronavirusului, pentru prima dată ceremonia a

La ceremonie au participat cântăreții Shiri Maimon și Shai Tzabari, iar actorul Zohar Straus a prezentat texte scrise de Jack Werber, supraviețuitor al Holocaustului. Ceremoniile au fost moderate de Danny Cushman.

Poveștile supraviețuitorilor

Cei șase supraviețuitori care au aprins torțele – Zohar Arnon, Aviva Blum-Wachs, Haim Arbiv, Lea Meream Reuveni, Avraham Carmi, Yehuda Beilis – au reușit să rămână în viață cu ajutorul celor din jur – organizații evreiești, simpli evrei sau creștini. Astfel, Zohar Arnon, originar din Ungaria, a fost salvat de la deportare de organizația sionistă Hashomer Hazair, care l-a trecut în România, de unde a reușit, după un periplu îndelungat, să ajungă în Palestina în ianuarie 1945. Aviva Blum-Wachs, originară din Polonia, a evocat eforturile mamei sale, directoare la o școală de infirmiere, de a salva, cu ajutorul organizațiilor ilegale evreiești, o parte din elevele școlii. Lea Meream Reuveni (Franța) a povestit despre eforturile ei personale de a-i salva pe mama și frații ei, precum și pe alți refugiați aflați în Franța. Yehuda Beilis a reușit să scoată din ghetoul din Varşovia, într-un rucsac, rând pe rând, 22 de copii, pe care i-a ascuns cu ajutorul unui preot catolic, devenit „Drept între Popoare”. Haim Arbiv a fost salvat în Libia. Două alte mărturii au venit să confirme eforturile făcute de evrei pentru salvarea confrăților lor. Astfel, Naomi Cassuto, în calitate de reprezentantă a supraviețuitorilor, originară din Strasbourg, a povestit cum a fost trecută, împreună cu familia, din Franța în Elveția cu ajutorul unei organizații evreiești ilegale. O poveste emoționantă a fost scrisă de Jack Werber. Originar din Polonia, el a ajuns în lagărul de la Buchenwald unde, împreună cu organizațiile ilegale evreiești care activau în lagăr, a reușit să salveze aproape în întregime un grup de 700 de copii evrei între 6-16 ani, aduși în lagăr.

Au fost doar câteva cazuri relevante despre sprijinul oferit evreilor de către evrei chiar și în cele mai dramatice condiții în care au fost obligați să trăiască în timpul Holocaustului.

Ceremoniile din seara zilei de 20 aprilie au fost urmate de alte manifestări comemorative. Astfel, pe 21 aprilie, la ora 10, sirenele au sunat timp de două minute pe tot teritoriul Israelului, oprind orice fel de activitate. Yad Vashem a organizat în această zi depuneri de coroane la Monumentul Revoltei din ghetoul din Varşovia. De asemenea, Institutul a lansat o campanie internațională intitulată „Adu-ți aminte de acasă de numele unor victime ale Holocaustului”. Participanții au trimis înregistrări video de câte 15 secunde, în care enumerau numele unor martiri ai Holocaustului.

Uniunea Europeană, alături de comunitățile evreiești

Delegația UE din Israel, împreună cu 26 de ambasade ale statelor membre ale UE, printre care și România, au emis o Declarație Comună, în care menționează că se alătură comunităților evreiești din întreaga lume care comemorează victimele Holocaustului. „Ne vom aduce aminte de solidaritatea evreilor care au salvat alți evrei în Holocaust, întrucât solidaritatea într-o lume în dezagregare, tema centrală a Iom HaŞoah 2020. Cinstim memoria tuturor celor care și-au riscat viața și s-au opus naziștilor și i-au protejat sau i-au salvat pe cei care se aflau în pericol. Curajul lor plin de altruism ar trebui să ne inspire în apărarea demnității ființei umane.

Ne reafirmăm angajamentul de a asigura că păstrarea memoriei Holocaustului și educația despre Holocaust se vor baza pe cercetarea istorică științifică, pentru a putea combate negarea Holocaustului, denaturările și afirmațiile false”, se arată în Declarația Comună a statelor membre în UE.

EVA GALAMBOS

avut loc fără public, iar toate cimitirele și locurile memoriale din toată țara au fost închise. Flacăra memorială a fost aprinsă de Tami Shelah, președinta Asociației Văduvelor și Orfanilor din Armata Israeliană, și a onorat memoria celor 23.816 soldați căzuți la datorie și a celor 3.153 de victime ale terorismului, din Israel sau din afara granițelor sale. Față de numărul înregistrat anul trecut, s-au înregistrat alte 75 de nume, dintre care 42 fiind militari activi ai Armatei israeliene, iar 33 erau veterani.

În cuvântul său, președintele Statului Israel, Reuven Rivlin, a evocat importanța acestei comemorări precum și momentele delicate în care se desfășoară ca urmare a restricțiilor impuse de criza noului coronavirus.

„Dragi familii, știu că nu aveți nevoie de Ziua Aducerii Aminte pentru a vă aduce aminte. Aveți încă atât de multe alte zile, atât de multe alte nopți, întreg anul pentru a vă aduce aminte. Această zi este pentru noi un prilej pentru ca timp de un minut să cunoaștem numele și chipurile, viețile și poveștile bărbaților și femeilor din această țară, ale celor dragi. (...) Sufletele noastre sunt legate de ale voastre”, a declarat președintele Statului Israel. De asemenea, pentru a aduce un omagiu celor căzuți, numele lor au fost afișate pe Muntele Herzl, pe 28 aprilie, între orele 7.30 și 11.00, și, tot în onoarea lor, a fost inaugurată o Carte a Vizitatorilor virtuală, unde publicul și rudele victimelor au avut ocazia de a-și transmite gândurile.

Ambasada Israelului de la București a organizat o impresionantă comemorare *online*.

DAN DRUȚĂ

Iom HaAtmaut sărbătorită cu entuziasm, fără public, dar cu accentul pe solidaritate

În acest an, din cauza pandemiei de coronavirus, Iom HaAtmaut – Ziua Declarației Independenței Statului Israel a fost sărbătorită cu puține oficialități prezente și fără public, care a putut urmări ceremoniile de aprindere a torțelor și cuvântările liderilor țării numai online. După calendarul evreiesc, anul acesta 5 Iyar s-a marcat la 29 aprilie (după calendarul gregorian) și ceremoniile au început pe Muntele Herzl în seara zilei de 28 aprilie, fiind sărbătoriți cei 72 de ani de la evenimentul din 15 mai 1948 (5 Iyar 5708), care a dat evreilor propriul lor stat, îndelung visat și râvnit.

Statul Israel este un miracol și o minune

Cu prilejul Iom HaAtmaut, președintele Reuven Rivlin a adresat un mesaj de felicitare comunităților evreiești din întreaga lume, precum și conaționaliilor săi. „Chiar dacă sărbătorirea din acest an este diferită, nici un virus nu poate să ne împiedice să celebrăm miracolul Statului Israel, evreiesc și democratic. Chiar dacă în acest an nu putem fi împreună, această criză ne-a făcut să simțim mai mult ca oricând că suntem o singură familie, că împărtășim o istorie comună, valori comune și un destin comun”.

„Statul Israel este un miracol și o minune”. Am creat o industrie avansată, o agricultură bazată pe inovație și o cultură bogată și complexă, a explicat președintele de ce consideră Israelul ca fiind magic. El și-a încheiat discursul spunându-le israelienilor: „Acum este momentul să cumpărăm mărfuri produse la noi în țară. Să alegem din nou industria și agricultura israeliene, pentru a sprijini firmele mici și a consolida economia noastră”.

În condițiile de azi, din nou „trebuie să ne confruntăm cu mari pericole și amenințări, dar hotărârea și solidaritatea poporului nostru ne-au permis întotdeauna să depășim fiecare provocare, iar Statul Israel s-a dezvoltat într-o democrație puternică. Aceeași determinare și solidaritate ne va permite să depășim marea provocare a coronavirusului”.

„Firmele start-up și centrele de cercetare israeliene aduc de-acum contribuții importante la războiul global împotriva coronavirusului și știu că Statul Israel și poporul Israelului vor deveni mai puternice după această criză. Aștept să celebrez împreună cu voi la anul, la Ierusalim”, și-a încheiat discursul Reuven Rivlin.

Nevoia de unitate

Premierul Benjamin Netanyahu și vicepremierul Benny Ganz, președintele Knessetului, au vorbit la ceremonia de aprindere a torțelor, desfășurată fără public. Ambii demnitari au subliniat necesitatea unității. „Este timpul unității. Dacă ne adunăm forțele, vom putea depăși coronavirusul”, a spus premierul, care a scos în evidență faptul că Israelul a reușit să facă față cu succes pandemiei și a menținut distanțarea socială. „Cu toții ne-am dat seama că, în vremea coronavirusului, dragostea se manifestă de la distanță. Pandemia mai este prezentă și trebuie să respectăm regulile ca să ne salvăm reciproc”.

Benny Ganz s-a referit, la rândul său, la coronavirus: „Trecem printr-o perioadă dificilă și trebuie să ne pregătim pentru perioade și mai grele. Vom câștiga acest război și vom crea un nou etos, o poveste a solidarității o poveste care nu va fi concepută de străini sau de dușmanii noștri, ci de noi înșine. Aceasta va fi principala noastră misiune în cadrul conducerii naționale”. El a lansat un apel pentru o societate „în care noi, liderii, ne vom asuma responsabilitatea, vom acționa pentru voi, cetățenii statului, ne vom preocupa de unitatea națiunii și vom menține democrația și drepturile individuale”.

Printre cei ce au aprins cele 12 torțe se aflau și personalități care iau parte activă la combaterea coronavirusului.

Spre deosebire de alți ani, israelienii nu au ieșit să serbeze Ziua Independenței în aer liber, nu au avut voie să meargă la cimitire ca să viziteze mormintele militarilor căzuți în războaie, iar demonstrația aeriană a armatei israeliene s-a limitat la câteva zboruri deasupra spitalelor, drept omagiu adus eforturilor medicilor și personalului sanitar în greua luptă împotriva coronavirusului.

Recepția organizată de obicei la reședința președintelui țării de Iom HaZikaron și Iom HaAtmaut s-a desfășurat într-un format restrâns. Au participat șeful Statului Major al Armatei israeliene și mai mulți ofițeri. Dacă în alți ani, cu acest prilej sunt decorați militari cu performanțe deosebite, acum s-a renunțat la această ceremonie.

Într-un scurt discurs, președintele Rivlin s-a referit la „strânsele legături care sunt mai puternice decât orice altceva care ne desparte”. El a mulțumit „echipelor medicale care zile și nopți se găsesc în prima linie a luptei împotriva virusului, pentru a oferi israelienilor îngrijiri medicale, persoanelor care se ocupă de săraci și voluntarilor din întreaga țară care-i ajută pe cei izolați să nu se simtă singuri, militarilor, poliției, salvatorilor, serviciilor de informații și poporului israelian pentru răbdarea și curajul său”.

Ziua Israelului online la JCC București, un mare succes

În pofida dificultăților generate de epidemia de Covid-19, la toate Centrele Comunitare Evreiești din țară, prin eforturile conducătorilor lor, ale membrilor comunităților și bucurându-se de sprijinul FCER și Joint, a fost posibilă organizarea online a unor evenimente importante, interesante – de pildă ediția a XVI-a a Keshet – cu mulți participanți care le-au urmărit și și-au spus părerea. Sărbătorirea Zilei Israelului, cu un număr impresionant de „actori”, la toate JCC-urile, și cu o mare audiență, a fost una dintre cele mai reușite inițiative, în condițiile izolării și distanțării sociale. Mulțumiri speciale lui Adrian Gueron, directorul JCC București, moderatorul acțiunii, și lui Ery Pervulescu, responsabilul programelor JCC din partea Joint.

Cei care au urmărit emisiunea – într-un număr mare, dovadă fiind mesajele trimise – au avut prilejul să se întâlnească în spațiul virtual cu numeroase personalități din lumea evreiască: președintele FCER, dr. Aurel Vainer, deputatul Silviu Vexler, Tania Berg Rafaeli, adjunct al ambasadorului Statului Israel, Israel Sabag, director pentru România al JDC, deputații israelieni Yakov Margi și Yinon Azoulai. Ei au putut să arunce o privire în Centrele Comunitare din provincie, la Căminul de vârstnici „Dr. Moses Ro-

sen”, unde au ascultat evocările a doi seniori, Pompiliu Sterian și I. Cotnăreanu, despre crearea Statului Israel, să asiste la un spectacol de dansuri israeliene al formației Hora pe internet, fiecare membră a trupei rămânând la ea acasă, și la un mic concert al Bucharest Klezmer Band. Nu în ultimul rând, „norocoșii” care au trimis mesaje de felicitare de Ziua Israelului au câștigat la tombolă câte un premiu. Emisiunea a fost urmărită permanent de 150 de persoane, câte ar fi umplut sala JCC dacă manifestarea ar fi fost live.

În mesajul adresat spectatorilor, președintele FCER, dr. Aurel Vainer, a evocat momente de la crearea Statului Israel, a explicat denumirea aleasă, Medinat Israel, care nu implică nici o formă politică de guvernare, ceea ce a însemnat că, după mii de ani de rătăcire, evreii și-au redobândit o țară. Pentru noi, Statul Israel este ca o ancoră puternică, a spus președintele FCER. El a amintit activitatea organizațiilor sioniste din țara noastră – el personal fiind membru în Dror Habonim – în sprijinirea Israelului, organizații desființate după instaurarea regimului comunist. Totodată, a vorbit despre dificultățile întâmpinate în diferite perioade de evreei care doreau să plece în Israel. Vorbitorul s-a mai referit și la istoria relațiilor dintre România și Israel, relații neîntrerupte chiar și după Războiul din 1967, când toate statele din lagărul socialist au suspendat aceste legături. Evreei români care au emigrat de-a lungul vremii în Israel, deși au jucat mai puțin un rol în viața politică, au contribuit esențial la edificarea țării, la dezvoltarea ei în toate domeniile, a arătat președintele FCER, care a transmis felicitări Israelului cu prilejul zilei aniversare.

Vorbind în numele Ambasadei Israelului, Tania Berg Rafaeli, adjunct al șefului misiunii, a subliniat importanța relațiilor dintre Israel și Diaspora, sprijinul reciproc al **EVA GALAMBOS** acestor două (Continuare în pag. 22)

Ultimul Pesah în ghetoul din Varșovia

Sub titlul „Voci din Infern”, Buletinul Institutului Yad Vashem din aprilie a.c. a publicat câteva mărturii ale supraviețuitorilor ghetoului de la Varșovia, care au evocat condițiile în care s-a desfășurat ultimul Pesah înainte ca aceia care mai erau în viață să fie deportați și înaintea revoltei din ghetou.

Aharon Carmi a relatat că „în aprilie (1943) în ghetou s-a răspândit zvonul despre o iminentă deportare. Cu toate acestea, evreei au continuat să se pregătească pentru Pesah. Unii au reușit chiar să facă mațot, să-și procure vin și și-au „koșerit” farfuriile înainte de sărbătoare. La 18 aprilie 1943 s-a aflat că germanii au adus o armată la Varșovia în perspectiva lichidării ghetoului. Membrii rezistenței s-au plasat în alertă maximă. În acea noapte ghetoul a fost înconjurat”...

„Nimeni nu a dormit în acea noapte”, și-a amintit Tuvia Borzykowski, membru în Organizația Evreiască de Luptă. „Cu toții au început să-și facă bagajele, să împacheteze lucrurile cele mai necesare, așternuturi, alimente, albituri, pe care le-au transportat în buncăre. Era lună plină și noaptea era neobișnuit de luminoasă. Era mult mai multă mișcare prin curți și străzi decât ziua. Era ajun de Pesah, iar rabinul Eliezer Meisel a organizat în apartamentul lui Sederul. „În perspectiva a ceea ce urma, masa în centrul camerei părea neverosimilă, cu paharele umplute cu vin, familia așezată în jur și rabinul citind din Hagada. Lectura era punctată de explozii și zgomotul mitralierelor. Fețele membrilor de familie, care stăteau în jurul mesei, erau luminate de roșul incendiilor care au cuprins clădirile din jur”.

„Era ajun de Pesah 1943 și noi am aranjat totul în casă și ne-am pregătit de sărbătoare. Am găsit chiar și mațot și toate celelalte. Ne-am făcut paturile. Polițistul care stătea cu noi ne povestea întotdeauna ce se va întâmpla. Ne-a spus: «Ar trebui să știți că ghetoul este înconjurat de ucraineni. Nu o să fie o noapte liniștită». A auzit și el acest lucru. Ne-am luat toate lucrurile și ne-am dus în adăpost. De ce să așteptăm? Așa că am luat tot ce aveam în casă, alimente, totul și am coborât în buncăr”, a povestit Shoshana Baharir. (E.G.)

Antisemiții se folosesc de amenințarea epidemiei de coronavirus

Intensificarea manifestărilor antisemite în Europa a determinat organizația B'nai B'rith Internațional, reprezentată de vicepreședintele executiv Daniel Mariaschin, să organizeze un dialog *online* despre această problemă, cu participarea coordonatoarei Comisiei Europene pentru Combaterea Antisemitismului, Katharina von Schnurbein.

Oficiala CE a arătat că a fost numită în această funcție în 2015, că este pentru prima dată când în cadrul Comisiei Europene există acest post, dar anterior a fost cinci ani consilieră președintelui Comisiei Europene, Jose Manuel Barroso, în probleme legate de dialogul dintre organizațiile religioase și cele neconfesionale. În această poziție a avut posibilitatea să cunoască și să colaboreze cu organizațiile evreiești. O altă particularitate care a recomandat-o pentru acest post a fost naționalitatea ei, deoarece în mod firesc, ca germană, este preocupată de problema Holocaustului, subiect la ordinea zilei în țara sa. De asemenea, nefiind evreică, poate aborda mai obiectiv problemele antisemitismului.

Prima chestiune abordată de cei doi a fost cea a pandemiei de coronavirus, a faptului că antisemiții au profitat imediat ca să lanseze numeroase teorii conspiraționiste, în care sunt acuzați evreii că ar fi la originea pandemiei, deoarece vor să decimeze populația. Aceste teorii au o largă circulație în *social media*.

Opinia Katharinei von Schnurbein este că se poate vorbi în acest caz de o nouă formă de antisemitism, ea

intrând în categoria discursului de ură și este cu atât mai periculoasă cu cât se propagă cu mare viteză în lumea virtuală, iar în condițiile actuale oamenii se uită mult mai mult pe internet. De fapt, există o legislație în acest domeniu, de aceea, împreună cu alți factori responsabili din partea UE, au luat legătura cu administratorii platformelor, care au promis că vor înlătura luările de poziție care provoacă ură. Există însă o problemă legată de legislație. În cea europeană, în străduința de a se respecta libertatea cuvântului, teoriile conspiraționiste, discursul de ură nu pot fi interzise decât dacă duc la atacuri, la violență. Se face o deosebire juridică între incidentele provocate de ură și atacuri. Uniunea Europeană și statele membre au ajuns la o înțelegere pentru a modifica legislația, dar punerea ei în aplicare este de durată, a subliniat vorbitoarea.

Invitata a abordat, împreună cu Daniel Mariaschin, problema negării Holocaustului și măsurile luate de Uniunea Europeană în acest domeniu. Din păcate, lipsește în multe țări educația generației tinere pentru păstrarea memoriei Holocaustului. Statele UE au decis să elaboreze o strategie comună, alături de cea pe care o are fiecare țară. Tematica urmează să fie mai extinsă, în afara Holocaustului propriu-zis, să se insiste și asupra istoriei și culturii comunităților evreiești. Acest subiect a fost abordat pe larg într-o Declarație a UE din decembrie 2018. Anul trecut a avut loc o adunare a reprezentanților UE unde, pentru prima dată, au fost invitați și reprezentanții comunităților evreiești. O problemă preocupantă este și denaturarea Holocaustului, aplicarea unor comparații neadecvate cu diferite situații actuale sau minimalizarea Holocaustului, faptul că extremiștii își fac platforme comune de negare a Holocaustului. În condițiile actuale, toate aceste manifestări se regăsesc în mod pregnant pe internet. În ceea ce privește aspectul educativ, mijloacele care s-au dovedit eficiente sunt organizările unor comemorări locale cu participarea unor supraviețuitori.

Astfel de întâlniri au un impact deosebit asupra publicului și contribuie în mod concret la păstrarea memoriei Holocaustului. Katharina von Schnurbein a vorbit și despre colaborarea paneuropeană a unor institute de cercetare în domeniul Holocaustului, cu schimb de informații și de documente din arhive, inițiativă sprijinită de UE.

Daniel Mariaschin s-a referit și la intensificarea antiisraelismului, o formă a antisemitismului modern, și în acest context a întrebat în ce măsură definiția de lucru a antisemitismului dată de IHRA este folosită în combaterea acestor manifestări și dacă nu ar trebui ca toate statele UE să o adopte. Coordonatoarea UE consideră că definiția este un instrument important, deoarece definește clar ce este antisemitismul, unde este linia roșie dincolo de care nu se poate merge. Definiția ar trebui recunoscută și aplicată, dar depinde și de context și de pregătirea celor care ar trebui să o utilizeze. Și în antisemitism există diferite nuanțe și legea trebuie să definească ce se consideră și ce nu se consideră antisemitism. Este un instrument pentru dezbateri publice și va fi util când se va înțelege că nu se aplică numai la evrei, ci și la democrație și libertate. Ea și-a exprimat convingerea că statele membre ale UE vor adopta definiția și o vor folosi în pregătirea celor implicați în educația despre Holocaust și a celor care se ocupă de contracararea unor manifestări antisemite, de pildă poliția.

Uniunea Europeană, a mai arătat ea, se preocupă și de noul antisemitism, care se manifestă sub forma antiisraelismului, a mișcării BDS de boicotare a Israelului și pentru delegitimarea statului evreu. Există o colaborare între factorii responsabili din diferite țări membre ale UE. Ei se întâlnesc de două ori pe an, când se face o analiză a fenomenului, a diferitelor provocări și cei prezenți împărtășesc din experiența lor. Încercările de delegitimare a Israelului sunt inacceptabile și ele trebuie condamnate. Din păcate, a constatat Katharina von Schnurbein, unele personalități politice din guvernele europene nu înțeleg sensibilitățile Israelului.

EVA GALAMBOS

Pandemia, pretext pentru delegitimarea Israelului

De cum a izbucnit pandemia de coronavirus, au apărut imediat acuzațiile împotriva evreilor care, sub diferite forme și pentru diferite motive, ar fi provocat această maladie. La fel ca virusul, aceste „interpretări” s-au răspândit cu mare viteză în social media și, cum în foarte multe state s-a introdus interdicția sau limitarea de a părăsi locuința, oamenii stau mult mai mult pe internet și au acces la aceste știri. Mai nociv este felul în care s-a folosit pandemia ca armă politică, pentru delegitimarea Statului Israel.

Într-un articol publicat mai întâi în Jerusalem Center for Public Affairs, jurnalistă italiană Fiamma Nirenstein a atras atenția asupra acestui fenomen și a dezvoltat argumentele mincinoase susținute de importante personalități politice, din păcate, nu numai din administrația palestiniană.

Fiamma Nirenstein arată că, de multe ori, pandemia de coronavirus țintește Israelul. „Medici, militari, asistente medicale din Israel, care s-au dus să ajute în toate colțurile lumii în cazuri de catastrofe naturale, sunt descriși drept vampiri al căror scop principal este să fure organe”. Înalte personalități palestinienne, printre care Suha Arafat, văduva lui Yasser Arafat, au acuzat Israelul că otrăvește fântâni, scrie autoarea. „Acum, acuzațiile formulate de Autoritatea Palestiniană susțin că Israelul răspândește virusul și refuză să le explice palestinienilor cum să-l combată, cu toate că spitalele israeliene au invitat medici palestinieni, inclusiv din Gaza, la informări privind măsurile preventive.”

Printre acuzații mai figurează și aceea că israelienii trimit acasă muncitorii palestinieni pentru a declanșa un val de infecții și că îi infectează dinadins pe deținuții palestinieni și chiar și pe copii. Un alt leitmotiv: pandemia este răspunsul lui Allah la recunoașterea de către Donald Trump a Ierusalimului drept capitală a Israelului!

Toate acestea fac parte dintr-o campanie de delegitimare a Israelului. Astfel, premierul palestinian Mohammed Shtayyeh i-a acuzat pe militarii israelieni că încearcă să răspândească virusul în rândul palestinienilor scuișându-le pe clanța ușilor autoturismelor palestinienne. Ibrahim Milhem, purtătorul de cuvânt al Autorității Palestiniene, afirmă în schimb că „Isra-

elul nu exportă virusul palestinienilor, dar este agentul epidemiei care se numește ocupație”. În substratul acestei afirmații, ca și al altor mesaje, constată articolul, se află ideea că Statul Israel, „putere imperialistă”, este responsabil pentru toate relele lumii, pe care le folosește pentru a dobândi dominația mondială.

Că nu numai palestinienii gândesc așa, reiese dintr-o declarație a lui Nikolai Mladenov, coordonatorul special al ONU pentru procesul de pace în Orientul Mijlociu, care, după ce a lăudat măsurile Israelului vizând ajutorarea palestinienilor în combaterea coronavirusului, a adăugat, cu referire la anexarea viitoare a unor teritorii palestinienne: „Pentru a lupta împotriva virusului nu este suficientă o acțiune unilaterală, ci cooperarea.”

Și în alte țări au fost înregistrate manifestări antisemite legate de pandemie. Astfel, Iranul a acuzat SUA și Israelul că au răspândit coronavirusul, idee preluată de presa palestiniană.

Lumea civilizată, scrie autoarea, respinge astfel de acuzații primitive, care fac parte din noul antisemitism.

(E.G.)

(Continuare în pag. 22)

Moshe Kantor: COVID-19 generează o criză socială și politică

Moshe Kantor, președintele Congresului European Evreiesc (EJC), a prezentat pe 20 aprilie principalele concluzii ale celui mai recent Raport anual asupra evoluției antisemitismului global, întocmit de Centrul Kantor de la Universitatea din Tel Aviv.

Înainte de a se referi la Raport, vorbitorul a subliniat că, de la începutul pandemiei, a crescut semnificativ numărul acuzațiilor că evreii s-ar afla în spatele răspândirii virusului și că ei profită, individual sau în grup, de această situație. Limbajul, a declarat șeful EJC, amintește de „acuzațiile medievale că evreii răspândesc bolile, otrăvesc fântânile și controlează economiile”.

Unele dintre aceste acuzații provin de la politicieni și activiști de extremă dreapta din Europa și America, pastori ultra-conservatori americani, precum și de la unii conducători iranieni. Ca atare, M. Kantor a evidențiat nevoia ca liderii mondiali să se concentreze nu numai asupra aspectelor medicale și economice ale pandemiei, ci și asupra necesității de a controla creșterea extremismului și a populismului. Acest demers este unul imperios necesar, având în vedere faptul că fascismul și nazismul s-au intensificat după criza financiară din 2008 și după Marea Criză din anii '30, iar azi „pandemia generează o criză socială și politică”.

Un factor agravant este „utilizarea cu atât mai amplă a rețelelor de socializare, cu cât contactul social direct este mai restrâns, iar teoriile conspirației și soluțiile facile oferă răspunsuri simple neliniștii tot mai mari din sânul publicului larg”, consideră șeful EJC. Creșterea șomajului face ca tot mai mulți oameni să caute țapi ispășitori, iar conducătorii politici trebuie să se ocupe cât mai urgent de acutizarea extremismului și adâncirea urii, cât încă problema nu a scăpat de sub control.

Statisticile arată că în 2019, numărul incidentelor antisemite a fost cu 18% mai mare față de anul precedent, iar numărul total al incidentelor antisemite violente produse în întreaga lume a fost anul trecut de 456, față de 387 în 2018. În aceeași perioadă au fost cu 30% mai mulți evrei atacați fizic, numărul celor a căror viață a fost periclitată ajungând la 40 (cu 47% mai mult), iar 25 de proprietăți evreiești au suferit pagube. Cel mai grav: șapte evrei au fost uciși în incidente antisemite.

„Ceea ce ar trebui să îi îngrijoreze cel mai mult pe liderii și autoritățile din întreaga lume este că a sporit incidența celor mai grave atacuri”, a conchis Moshe Kantor, care a amintit că zecile de șefi de stat și de guvern care au luat cuvântul la cel de-al V-lea Forum Mondial al Holocaustului, desfășurat la Ierusalim în ianuarie 2020, și-au manifestat îngrijorarea față de aceste fenomene grave și au promis să acționeze împotriva lor. (A.M.)

„Fac parte din echipa care, acum 10 ani, a fondat JCC București”

Interviu cu directorul Centrului Comunitar Evreiesc din București, ADRIAN GUERON

Printre cei care fac parte din Celula de Criză a F.C.E.R. pentru protecție efectivă a populației evreiești din România în condiții de pandemie se află și directorul Centrului Comunitar Evreiesc (JCC) din București, Adrian Gueron. Afirmarea lui în viața comunitară este un rezultat al procesului de transformare a comunității din ultimele decenii, demarat de Joint pentru perpetuarea vieții evreiești în România, pus în operă de liderii Federației prin crearea de organizații care să aducă tinerii mai aproape de comunitate și să descopere evreitatea așa-numitei „generații pierdute”. Printre organizațiile care au demonstrat că numele de „generație pierdută” nu a fost unul corect se numără Organizația Tineretului Evreu din România (OTER) și Cluburile Generației de Mijloc. „Era prin 1997, când, la inițiativa și cu sprijinul Joint-ului, în cadrul Comunității Evreilor din București (CEB) s-a deschis un club de calculatoare și internet – internetul era pe vremea aceea o noutate în România”, povestește Adrian Gueron. „Cel care m-a atras spre comunitate prin intermediul clubului era actualul președinte al CEB, ing. Paul Schwartz, atunci – consilier F.C.E.R. pentru generația de mijloc”.

– Ce v-a determinat să acceptați propunerea?

– În acea perioadă eram student la o facultate cu profil tehnic. Am considerat că e o bună oportunitate de a aplica cele învățate în timpul orelor de curs și un mod de a începe să mă deprind cu tainele vieții comunitare. Am continuat s-o fac, alăturându-mă echipei nou creatului Centrul Pedagogic bucureștean, în cadrul OTER-ului, condus de consilierul F.C.E.R. pentru probleme de tineret, ing. Sandra Segal. Din staff făceau parte Eduard Kupferberg, Mirela Așman. Colaboram cu Yosef Hirsch z.l., voluntar Joint, consilier pentru cursuri de educație iudaică prin e-mail. Participam la seminare de instruire organizate în țară, inclusiv binecunoscutul Seminar Buncher pentru Leadership, cu sprijin israelian, unde am avut ocazia să învăț și să-mi dezvolt cunoștințele și abilitățile comunitare.

– Care a fost momentul hotărâtor în drumul ales?

– Venirea ca director Joint pentru România a lui Israel Sabag, moment de cotitură în viața noastră comunitară. Se pune accentul pe *know how*, programe naționale de educație iudaică prin metode moderne, noi forme de reuni-

re sub cupola comunitară a tuturor segmentelor de vârstă prin crearea unor structuri sociale pentru practicarea celor mai diverse preocupări: culturale, sportive, culinare etc. Atunci au fost create, cu sprijinul președintelui F.C.E.R., dr. Aurel Vainer, Centrele Comunitare Evreiești. Se împlinesc 10 ani de când am avut privilegiul să fac parte din echipa care a fondat Centrul Comunitar Evreiesc din Capitală, alături de Dalia Golda, Dana Vereanu...

– Cum ați reușit să ajungeți la Centrul puternic de azi?

– Fiecare acțiune, de la proiect la realitate a fost o provocare. Împreună am învățat „cu ce se mănâncă” o astfel de abordare modernă a vieții evreiești. Programele trebuiau să răspundă nevoilor și intereselor tuturor, de la copii la bunici: să fie educative – de exemplu, seria de seminare din Programul național evreiesc *Bereshit*, ajuns aproape de ediția a XX-a; să cuprindă divertisment și *fitness*; să satisfacă bucuria apropierei de natură prin tabere organizate la CIR-urile F.C.E.R.; nevoia de frumos – film, muzică, teatru; să includă acțiuni de voluntariat, inclusiv vizite la Căminul „Rosen”. Un moment de referință a fost inaugurarea, la inițiativa lui Shai Orny, a postului de radio comunitar *Radio Shalom România*. În perioada actuală, programele JCC s-au mutat în mediul *online*, cu aceeași grijă pentru atractivitate. Așa am sărbătorit anul acesta Ziua Națională a Israelului.

– Fiindcă ați amintit de aniversare: ce loc ocupă Israelul în programele JCC?

– Este una dintre constante, materializată prin participarea unor invitați din Israel, cursuri de limba ebraică, programul „duminica israeliană”, Festivalul *Shalom Ierusalim*. Ne bucurăm că Ambasada Israelului în România răspunde întotdeauna prezent, când o solicităm.

– Un numitor comun?

– Programele noastre sunt „fără ziduri”: este binevenit oricine ne calcă pragul, fie că este membru al comunității, fie că face parte din publicul bucureștean mai larg. Toate acestea au fost și sunt posibile prin susținerea primită permanent din partea președintelui, vicepreședintelui, secretarului general ai F.C.E.R., respectiv, dr. Aurel Vainer, ec. Ovidiu Bănescu, Eduard Kupferberg; a directorului Joint, Israel Sabag; a directoarei DASM, dr. Mona Bejan, mereu alături de membrii echipei JCC București. *Am Israel Hai!*

IULIA DELEANU

Bucharest Klezmer Band și Maia Morgenstern la Cafeneaua online a ICR Tel Aviv

Respectând deja cutuma întâlnirilor virtuale cu care și-a obișnuit publicul, Institutul Cultural Român din Tel Aviv a organizat o nouă sesiune de dialog, moderat de directorul Salamon Márton László, avându-i de această dată ca invitați pe membrii trupei Bucharest Klezmer Band, pe Silvian Horn, managerul formației muzicale și vicepreședintele Comunității Evreilor din București și pe actrița Maia Morgenstern, directoarea Teatrului Evreiesc de Stat din Capitală.

Silvian Horn a schițat un scurt istoric al devenirii acestei trupei. Borna de început poate fi plasată în anul 2012, atunci când o discuție cu Bogdan Lifșin a creionat ideea unei formații de muzică klezmer. Managerul mărturisește că anul 2012 a transpus în realitate o mai veche năzuință a sa. După doar o săptămână, dirijorul Bogdan Lifșin a pus la punct toate detaliile tehnice.

Dirijorul BKB, Bogdan Lifșin, a

amintit de un turneu efectuat la Salonic, în Grecia, organizat de directorul ICR Tel Aviv, atunci când el se afla în misiune diplomatică în această țară. Bogdan Lifșin a rețut cu umor momentul de după proba de sunet, când ei au înțeles dimensiunea aceluși festival și au refăcut repertoriul în doar jumătate de oră, adaptându-l pe moment pentru a rezona cu un repertoriu specific de muzică balcanică. Acest exercițiu de spontaneitate și, de ce nu, de profesionalism – își amintește el – va rămâne demn de amintit într-o posibilă cronică a trupei BKB.

„Viața mi-a oferit un mare cadou”, a mărturisit directoarea Teatrului Evreiesc de Stat, Maia Morgenstern, despre întâlnirea cu trupa BKB. „Bogdan Lifșin și toți colegii au o răbdare îngerească cu mine” a spus actrița, care a transmis mulțumiri speciale solistelor Arabela Neazi, Geni Brenda-Vexler, Carmen Hannah Iovițu pentru buna colaborare. Maia Morgenstern apreciază muzica klezmer drept „o moștenire culturală extrem de bogată – cântece pline de energie, iubire, ironie, dar și cu un substrat social”. Ea a vorbit despre un proiect de suflet la care visează, transpus sub forma unei călătorii muzicale, culturale idiș, cu borne la Iași, Odessa, Bălți, Buenos Aires și, desigur, Ierusalim și Tel Aviv.

Violoncelistul Sergiu Marin a povestit cum, în anul 2013, s-a prezentat la audiții, la propunerea colegei sale, Rodica Gancea. „Nimic nu e întâmplător, pentru că iată, suntem împre-

ună”, a arătat Sergiu Marin.

„Muzica klezmer face parte din viața mea”. Astfel și-a început intervenția violonista trupei BKB, Rodica Gancea, care a oferit ascultătorilor un fragment din melodia *Oyfn Pripetshik*. Prezentă în trupă din anul 2013, ea a mărturisit că muzica klezmer aduce frumusețe și totodată îi invită pe cei care intră în contact cu ea să îi descopere tainele.

Radu Gheorghe este toboșarul Bucharest Klezmer Band. Întâlnirea cu BKB s-a produs în anul 2015, în calitate de colaborator la TES. „Apropierea de această muzică mi-a produs surprize, ea generează stări care te mișcă emoțional”, a mărturisit artistul.

Geni Brenda-Vexler, actrița la Teatrul Evreiesc de Stat, și-a destăinuit mai vechea slăbiciune pentru limba idiș. „La teatru am cochetat cu muzica klezmer, iar o dorință a fost să cânt într-un *band*”. În anul 2014, cu prilejul unei sărbători de Purim, a arătat ea, a venit propunerea lui Silvian Horn de a se alătura proiectului BKB. „Mi-am dat seama că, dacă ești sincer cu dorințele tale, se întâmplă acel lucru”, a conchis solista trupei, care a interpretat un fragment din melodia *A yiddishe meydele*.

Actrița Arabela Neazi a afirmat că istoria întâlnirii cu Bucharest Klezmer Band este una frumoasă, întrucât atunci când urcă pe scenă este autentică. Cadoul muzical al solistei a fost

DAN DRUȚĂ

(Continuare în pag. 22)

Recital și lansare de carte: „Sonet. Antologie de limbă italiană”

La 13 aprilie 2020 a avut loc lansarea volumului al II-lea al lucrării „Sonet. Antologie de limbă italiană”, de Florian Chelu Madeva, gândită sub forma unui recital susținut *on-line* de artistul orădean și de fiica sa, Alexandrina Chelu. Data lansării a fost aleasă în memoria medicului și traducătorului Constantin Dimoftache Zeletin, în ziua în care acesta ar fi împlinit 85 de ani. „Ne-a părăsit exact în 18 februarie, ziua în care a murit și Michelangelo, pe care l-a tradus din greu. Este și ziua în care am intrat eu la teatru, la 23 de ani”, a observat Florian Chelu Madeva. Volumul I al lu-

crării menționate a apărut în 2015 și a cuprins 80 de sonete, dedicate celor 80 de ani pe care îi împlinea atunci C.D. Zeletin.

„Dragii noștri – prieteni, iubitori de cultură –, bine ați venit la noi acasă! Suntem într-o situație în care toți avem de suferit, dar important este să ne rămână spiritul liber și viu, iar cei care putem să oferim ceva celor din jurul nostru să nu ne oprim să o facem. (...) Chiar în îngrădire, să încercăm să fim și mai inventivi! Asta cred eu că putem să facem, să privim partea bună și, în felul acesta, să lăsăm în urma noastră ceva mai bun”, a declarat Alexandrina Chelu în deschiderea evenimentului.

Compozitorul Florian Chelu Madeva a explicat: „Sonetul muzical a pornit de la două măsuri de Johann Sebastian Bach: este vorba de o fugă din *Sonata a doua pentru vioară*. Cu cele două măsuri s-au compus, până în prezent, 1700-1800 de sonete. Și avem bucuria de a spune că a crescut foarte frumos acest material.” Dintre volumele elaborate până acum de vorbitor, unele au pornit de la sonetele lui Shakespeare, Michelangelo Buonarroti, Eminescu, Gheorghe Pituț, iar altele au fost dedicate Sonetului românesc (7 volume).

Din repertoriul italian, cei doi artiști au interpretat sonete de Michelangelo Buonarroti, Veronica Franco, Gaspara Stampa, Tullia d'Aragona, Louise Labé, Manoello Giudeo, Compiuta Donzella Fiorentina, oferind informații despre fiecare dintre ei. De exemplu, Veronica Franco (1545-1591) a apărut ca personaj în filmul „Frumoasa venețiană” (1998). La Gaspara Stampa (1523-1554) s-a referit Rainer Maria Rilke în prima dintre *Elegiile duineze*. Louise Labé (1522-1566), prima feministă a Franței, cunoștea, printre altele, greaca veche și latina; a compus și în limba italiană și a fost tradusă strălucit de poeta evreică Veronica Porumbacu. Manoello Giudeo (1261-1328) a fost un mare umanist, sonetist și om de știință evreu, contemporan cu Dante Alighieri.

CLAUDIA BOSOI

Marșul Vieții (*March of the Living*) de anul acesta a fost anulat din cauza pandemiei de coronavirus, dar comemorarea a avut loc în mediul *online* cu plăci virtuale dedicate și plasate pe traseele de tren spre Birkenau.

„Anul acesta, pentru prima dată în 32 de ani, nu putem să mergem în marș pe distanța dintre Auschwitz și Birkenau”, a spus dr. Shmuel Rosenman, președintele mondial al *March of the Living*, potrivit „Jerusalem Post”. „Dar asta nu ne va opri. Vom continua să educăm următoarea generație cu valorile pe care le predăm de trei decenii”, a mai spus dr. Shmuel Rosenman.

Chiar dacă Ziua Amintirii Holocaustului nu a putut fi marcată ca în anii precedenți,

organizația rămâne angajată să promoveze mesajul educațional. În acest spirit, Shmuel Rosenman a anunțat lansarea „#NeverMeansNever”, un proiect unic de amintire a Holocaustului global, care permite oamenilor din întreaga lume să participe la unul dintre cele mai semnificative momente, compunând un mesaj personal și „plasându-l” pe fundalul infamelor șine de tren din lagărele morții de la Auschwitz-Birkenau. Proiectul reflectă determinarea continuă de a promova importanța memoriei prin utilizarea tehnologiei inovatoare pentru a preda lecțiile atemporale ale Holocaustului.

În mesajul său, președintele israelian Reuven Rivlin a spus, între altele: „*March of the Living* este cel mai mare program anual internațional de educație despre Holocaust și a avut loc în Polonia fără întreruperi de la înființarea sa, în 1988. În fiecare an, mii de participanți din 150 de comunități de pe glob iau parte la acest program, inclusiv supraviețuitori, studenți, eliberatori și educatori. Până în prezent, mai mult de 260.000 de participanți ai *March of the Living* au parcurs cei 3,2 kilometri de la Auschwitz

Marșul Vieții în mediul virtual

până la Birkenau pentru a omagia cea mai mare pierdere din istoria poporului evreu și a întregii umanități.”

Președintele Israelului, Reuven Rivlin, a fost primul care a întocmit o placă virtuală, cu următorul mesaj însoțitor: „După 75 de ani de la Holocaust, tragedia teribilă a poporului nostru, întrucât antisemitismul ridică din nou capul urât în toată lumea, națiunile lumii trebuie să stea împreună. Împreună, în lupta împotriva rasismului. Împreună, în lupta împotriva antisemitismului și extremismului. Împreună, pentru protecția valorilor democratice și a demnității umane. Aceasta este misiunea timpului nostru. Aceasta este provocarea noastră. Dacă putem să ne unim în jurul acestor lucruri, atunci ne putem ridica la nivelul acestor provocări.”

March of the Living marcat și la București

În ceea ce privește România, inițiativa *March of the Living* are ca reprezentant oficial Complexul Educațional Laude-Reut, după cum ne-a informat Cristina Marin. Pe 21 aprilie 2020, numeroși reprezentanți ai autorităților centrale, precum premierul Ludovic Orban, viceprim-ministrul Raluca Turcan, ministrul Afacerilor Externe, Bogdan Aurescu, ministrul Culturii, Bogdan Gheorghiu, președintele Camerei Deputaților, Marcel Ciolacu, vicepreședintele Camerei Deputaților, Carmen Mihailescu, ambasadorul României în Franța, Luca Niculescu, au răspuns prompt invitației de comemorare a Holocaustului, lansată de Fundația Magna cum Laude-Reut, adresând mesaje de susținere și inserând plăcuțe comemorative virtuale pe *site*-ul *March of the Living*.

În semn de respect, elevii Laude-Reut au ținut momente de reculegere în memoria victimelor nevinovate ale Holocaustului, afirmându-și credința de a nu uita și a nu repeta aceste atrocități – *Never Means Never*.

Premierul României, Ludovic Orban, și-a manifestat solidaritatea față de victimele Holocaustului, menționând că acum mai mult ca niciodată, dat fiind contextul pandemiei prin care trecem, „trebuie să conștientizăm, o dată în plus, că viața este bunul cel

mai de preț al tuturor. Aducem un omagiu victimelor Holocaustului și suntem solidari cu cei care au supraviețuit acelor orori. Cu îndurerare și respect pentru suferința lor, ne rugăm pentru toți.”

„Această tradiție aduce onoare școlii noastre ce păstrează vie memoria Holocaustului, precum și României, prin toate eforturile la care s-a înscris pentru combaterea antisemitismului și discriminării, fapt pentru care i-am invitat pe toți cetățenii României să ne fie alături la momentul de aducere aminte”, se mai arată în mesajul Complexului Educațional Laude-Reut, semnat de Cristina Marin, în finalul căruia se mai afirmă: „Ne bucurăm să fiți alături de noi, preluând și răspândind mesajul de toleranță și pace cu care Marșul Vieții este sinonim de peste trei decenii, la nivel mondial”.

Amânarea evenimentelor dedicate eliberării lagărelor Bergen Belsen și Buchenwald

La 15 aprilie a.c. s-au împlinit 75 de ani de la eliberarea de către armata americană a lagărului de concentrare nazist Bergen Belsen. Din cauza pandemiei de coronavirus, toate evenimentele comemorative au fost amânate cu un an. Stephen Well, premierul landului Saxonia inferioară, le-a cerut cetățenilor germani să-și amintească, fără cuvinte, că aici a fost „un loc care a ilustrat brutalitatea și caracterul nemilos al celui mai întunecat capitol al istoriei noastre”.

Astfel, la 15 aprilie, Germania a ținut un moment de reculegere pentru a marca cei 75 de ani. Chiar dacă evenimentele programate au fost amânate, o parte dintre discursuri au fost transmise *online*. Peste 50.000 de persoane au murit în lagărul de la Bergen Belsen, printre ele aflându-se și adolescenta Anna Frank, cunoscută în lume pentru „Jurnalul” ei.

Jens-Christian Wagner, directorul fundației memoriale a Saxoniei inferioare, a declarat că anularea evenimentelor comemorative a provocat „o foarte, foarte mare decepție” supraviețuitorilor lagărului, care s-au pregătit să vină din toate colțurile lumii în Germania pentru a participa la ele.

Au fost amânate și manifestările comemorative dedicate eliberării lagărului de la Buchenwald (Thuringia inferioară), care urmau să se desfășoare pe 11 aprilie, dar angajații Muzeului lagărului au depus o jerbă la Memorial. Guvernul landului a dat publicității „Declarația din Thuringia”, un apel în care a atras atenția asupra „creșterii radicalismului și autoritarismului de dreapta, precum și a populis-

mului bazat pe complexul de superioritate motivat rasist, a naționalismului și a subminării unității europene”. „Rasismul și antisemitismul sunt propagate fațăș – se mai arată în document – și aceasta a dus la acțiuni violente în Germania, de neconceput în urmă cu câțiva ani. În lumina memoriei noastre istorice, este limpede că otrăvurile distructive de ieri au fost din nou preluate drept remediu universal pentru bolile societății. Din păcate, având în memorie experiența noastră național-socialistă, trebuie să arătăm că drepturile omului, democrația și libertatea nu pot fi considerate imuabile. Trebuie apărate din nou și din nou. Și noi suntem pe deplin angajați să le apărăm”, arată autorii Declarației, cerând ca un număr cât mai mare de oameni să o semneze. Primii semnatari au fost premierul Thuringiei, Bodo Ramelow, și Volkhard Knigge, directorul Memorialeului Buchenwald.

EVA GALAMBOS

Însemnări la fața locului

Realitatea se schimbă cu viteza fulgerului

În urmă cu numai o săptămână pregătisem deja prima formă a acestui articol, când am perceput, într-o secundă, că tot ce scrisesem cu doar câteva zile înainte devenise complet învechit și inutilizabil! Nimic nu se mai potrivea. Soluția se cerea de la sine: să uit de manuscrisul inițial și s-o iau de la capăt!

Ceea ce am și făcut, și iată rezultatul în ceea ce privește epidemia Coronei în Țara Sfântă. Cu un cuvânt, aș zice că noi, aici, nu o ducem chiar așa de rău în comparație cu alte țări. Iată doar câteva cifre (corecte pentru începutul lunii mai).

În primul rând **numărul de cazuri la un milion de locuitori**: Israelul are cam 1900 de cazuri, spre deosebire de Statele Unite (3800), Spania (5400), Franța (2700) sau Suedia (2300), dar nu mai bine decât, să zicem, Austria (1740). Cu alte cuvinte, pe undeva, pe la mijloc.

Cum se explică această situație, relativ încurajatoare? Pe de o parte, acesta e rezultatul faptului că Guvernul israelian a închis la timp granițele țării, fiind printre primele (dacă nu chiar primul!) care a interzis aterizarea avioanelor venind din străinătate, chiar la începutul lui martie. Dar, în plus, această situație reflectă în mare măsură gradul de disciplină a populației care, cu mici excepții, s-a arătat pregătită să ia în serios măsurile obligatorii de prevenire a răspândirii bolii, s-a închis în casă (în adevăratul sens al cuvântului) și în felul acesta a micșorat riscul îmbolnăvirii.

Interesant e însă celălalt parametru, cel al **numărului de decedați la un milion de locuitori**. Inutil a menționa faptul că orice deces, indiferent de vârsta dispărutului sau dispărutei, reprezintă o tragedie pentru familie și mediul social inconjurător. Dar privind în mod obiectiv cifrele publicate de organele de sănătate internaționale, situația Israelului, din acest punct de vedere, e mai bună decât a multor alte țări. Israelul are cam 30 de decese la un milion de locuitori, spre deosebire de Statele Unite (226), Spania (553), Franța (395), Suedia

(291), Olanda (304), Austria (68), sau chiar România (45). Această discrepanță se cere a fi explicată, deși explicații există doar parțial și ele nu sunt întărite de fapte obiective. În ciuda teoriei după care populația Israelului e mai tânără decât a multor țări europene, statistica indică faptul că imensa majoritate a celor decedați în Israel erau vârstnici, chiar foarte vârstnici, și că 50% proveneau din casele de bătrâni.

Și atunci ce ne rămâne de argumentat?

Știu, mi se va spune că trag spuza pe turta mea, dar eu am părăsit activitatea clinică în urmă cu patru ani, deci îmi permit să cred că vederile mele sunt obiective. Sunt convins că la baza acestor date se află, în primul rând, nivelul înalt de pregătire a personalului medical din Israel, obișnuit de zeci de ani, de fapt de la întemeierea statului, să facă față, din când în când, unui număr mare de cazuri grave pe unitatea de timp.

Camera de gardă ale tuturor spitalelor generale sunt antrenate pentru a primi pacienți/răniți grav în număr mare și în valuri. Personalul serviciilor de terapie intensivă aplică cu strictețe toate protocoalele în legătură cu tratamentul cazurilor foarte grave și secțiile sunt dotate la nivelul cerut. În plus, experiența de zeci de ani i-a învățat pe toți cei în cauză să deceleze la timp primele semne de agravare ale unui pacient internat sau adus de urgență. Toate la un loc, și fiecare în parte, stau la baza numărului relativ mic (în comparație cu alte țări) de bolnavi decedați din cauza SARS-CoV 2.

Dar mai există un factor care trebuie luat în considerare, și anume, numărul relativ mic de pacienți în stare gravă care au ajuns în secțiile de terapie intensivă și nu în secții obișnuite, întrucât numărul de paturi de terapie intensivă existent a fost suficient pentru a interna orice pacient care necesita acest tip de tratament.

Prof. Dr. GABRIEL M. GURMAN

Omer, Israel

(Continuare în pag. 22)

I U D A I C A

Tora Orală și Tora Scrisă

Ne apropiem de sărbătoarea de Șavuot, când celebrăm primirea Torei. În fiecare an, în ziua în care strămoșii noștri au primit Tora pe Muntele Sinai, noi, urmașii lor, ne deschidem inimile pentru a o primi din nou.

Deși cuvântul „Tora” este folosit de mulți, ar fi de folos o definiție riguroasă. Ca substantiv comun, „tora” se poate traduce ca „învățătură cu rol de îndrumare”. Științele naturii nu intră în această categorie. Ele ne dau informații prețioase, dar nu ne îndrumă în ce scop să le folosim. Un cod de bune maniere sau de bune practici, în schimb, este o „tora”.

„Tora” ca substantiv propriu se referă la îndrumarea pe care a primit-o Moșe prin revelație divină pe Muntele Sinai și a transmis-o poporului Israel. Tora este alcătuită din două părți: un text scris, pe care îl numim „Tora Scrisă”, și învățături transmise prin viu grai, pe care le numim „Tora Orală”.

Tora Scrisă conține cele cinci cărți ale lui Moșe: Bereshit/ Geneza, Șmot/ Exodul, Vaikra/ Leviticul, Bamidbar/ Numeri și Devarim/ Deuteronom. Ea a fost tradusă în mai toate limbile pământului, stă la baza celor trei religii monoteiste și se bucură de largă apreciere chiar și în afara lor. Nu puțini ați o prețuiesc, cel puțin ca document istoric, dar nu numai.

Tora Orală nu s-a bucurat de aceeași soartă fericită. În afara națiunii noastre, ea este foarte puțin cunoscută, cu atât mai puțin recunoscută. Mulți o contestă ca tradiție orală, recunoscând-o doar din momentul în care a fost parțial așternută pe hârtie în secolul al II-lea al erei curente. În contextul laicizării din ultimele două secole, chiar și mulți dintre fiii poporului nostru s-au instrăinat de ea. Numai evreii religioși și un mic număr de cunoscători o țin în înaltă prețuire și își dedică viața pentru a-i desluși tainele.

Ce nevoie avem de Tora Orală? Nu ar fi fost oare mai bine dacă toate învățăturile ar fi fost date în scris? Pentru a răspunde, voi cita un pasaj din Talmud, tratatul Șabat fila 31a. Dar pentru a-l înțelege trebuie cunoscută o premiză: convertirea la iudaism necesită asumarea necondiționată a tuturor poruncilor din Tora.

Spuneau înțelepții: O faptă cu un neevreu care a venit în fața lui Șamai și l-a întrebat: „Câte tore aveți?”. l-a răspuns: „Două, Tora Orală și Tora Scrisă”. l-a

spus: „De cea scrisă te cred, de cea orală nu te cred. Converteste-mă cu condiția să mă înveți [numai] Tora Scrisă. L-a muștră și l-a dat afară. A venit înaintea lui Hilel. L-a convertit. În prima zi l-a învățat [literele] Alef, Bet, Ghimel, Dalet. A doua zi a schimbat ordinea. l-a spus: „Ieri nu așa m-ai învățat.” l-a răspuns: „Nu în mine ai avut încredere. [În legătură cu Tora] Orală, tot în mine să ai încredere”.

În cuvinte pe înțelesul oricui i-a explicat Hilel interlocutorului său un adevăr universal: nu putem înțelege un text fără să cunoaștem literele. Cunoașterea literelor este în afara textului și se transmite din generație în generație. Așa cum avem deplină încredere că literele ne-au fost corect transmise din generație în generație, așa s-ar cădea să avem încredere în înțelepții Israelului, care au transmis din generație în generație tâlcul Torei.

Timp de un mileniu și jumătate, din momentul în care am primit Tora pe Muntele Sinai până în secolul al II-lea al erei curente, Tora Orală a fost transmisă numai prin viu grai. În secolul al II-lea al erei curente, când stăpânirea romană amenința să curme transmiterea prin viu grai, a simțit Rabi Iehuda Hanasi nevoia să aștearnă unele învățături în scris. El a scris *Mișna*, care este considerată până astăzi fundamentul Torei Orale.

Cu timpul, codificările au devenit tot mai ample și mai detaliate. Ele cuprind multe informații utile, dar nu reușesc să cuprindă spiritul Torei Orale. Acesta poate fi transmis numai prin viu grai, de la maestru la discipol. Voi încerca să explic printr-o pildă:

Într-un moment de inspirație, un lăutar a compus o romanță. Fiul, tot lăutar, a primit cuvintele în scris, dar melodia a deprins-o după ureche și a transmis-o mai departe fiului său. Acesta, care avea deja o educație muzicală formală, a înscris notele pe un portativ. Dacă un străin care nu a auzit în viața lui o romanță ar fi încercat să cânte partitura, rezultatul nu ar fi semănat deloc cu o romanță.

Dacă o partitură nu poate cuprinde spiritul unei romante, nici zece mii de cărți nu vor cuprinde spiritul Torei. Acesta poate fi deprins numai prin viu grai de la maestru la discipol.

Prim-rabin RAFAEL SHAFFER

Decalogul, Rut și regele David

Care este legătura între Decalog, Cartea biblică Rut și regele David? O privire atentă asupra izvoarelor ebraice privitoare la sărbătoarea de Șavuot ne ajută să înțelegem această legătură între Dumnezeu, Israel, Tora și universalitate.

Sărbătoarea de Șavuot are câteva denumiri și câteva aspecte. Una dintre denumiri, *Hag Matan Tora*, indică unul dintre aceste aspecte: Ziua Predării Torei. Pentru poporul lui Israel, ea a însemnat eliberarea spirituală. Predarea Torei a avut loc pe Muntele Sinai. În Tora scrie că tot poporul a văzut glasurile. Faptul este povestit atât în cartea *Șemot* (Exodul sau ieșirea), cât și în Cartea *Devarim* (Deuteronomul). Poporul a văzut (și a auzit) Cele Zece Porunci, care sunt citite de Șavuot în sinagogă. Tora în întregul ei a fost transmisă de Dumnezeu lui Moșe (Moise). Actul în sine este numit *Maamad Har Sinai*. Acest termen este utilizat de învățații Torei. Termenul bazat pe denumirea latină este *Revelația Sinaitică*, iar termenul bazat pe denumirea greacă este *Teofania*. Acești termeni – grec și latin, în traducere – au fost preluați de religiile creștine. Aceasta deoarece *Decalogul* a fost acceptat de popoarele lumii datorită valorilor lui religioase și morale. Tora a fost dată de Dumnezeu poporului lui Israel, acesta având obligația de a respecta cele 613 porunci ale ei cu strictețe. Aspectul principal în *Maamad Har Sinai* este transmiterea legilor, nu minunea. Legislația dată venea în locul legislației naturale, care nu fusese respectată de oameni. O parte a *Decalogului* a fost adresată tuturor popoarelor: cele șapte porunci de natură morală și religioasă, care stau la baza legislației statelor civilizate, influențate de religiile monoteiste,

pentru *Bney Noah* (noahistii). Poporul lui Israel a primit misiunea de a răspândi Cuvântul lui Dumnezeu în rândul popoarelor. De la Dumnezeu lui Israel, de la Israel tuturor, universalitatea.

Sărbătoarea de Șavuot, cu caracter agricol, este menționată în Tora, dar fără a se indica data. Este menționată obligația numărării de *Omer* (banița), respectiv 49 de zile (șapte săptămâni) începând din cea de-a doua seară de *Pesah*. Sărbătoarea de Șavuot urmează după această numărătoare, în ziua următoare, când erau aduse primele roade la Templul de la Ierusalim, sub forma a două pâini. Ea durează o singură zi (în afara Ereț Israelului este celebrată două zile).

De Șavuot este citită Cartea biblică *Rut*. Ea arată genealogia regelui David (c. 1010-970 înaintea erei noastre). Lectura Cărții *Rut* are loc de Șavuot deoarece este ziua comemorării regelui David. El este nu numai un personaj istoric, ci și un simbol. Elementul interesant este că regele David, care provenea din tribul Yehuda, era urmașul moabitei Rut, deci al unei femei de alt neam, care s-a alăturat poporului lui Israel. Onoarea deosebită care i-a fost făcută lui Rut de a fi strămoșa regelui David și a regilor lui Israel din familia domnitoare a regelui David se datorează atașamentului ei profund față de soacra sa, Naomi, care rămăsese singură după ce își pierduse soțul și fiii într-o țară străină. Rut alege să vină împreună cu soacra ei în Ereț Israel, care pentru ea, moabita, era o țară străină, părăsindu-și propria ei familie și țară. Observăm astfel elementul moral și, alături de el, universalitatea.

LUCIAN-ZEEV HERȘCOVICI

Lag Baomer, istorie și actualitate

De 18 Iyar, a 33-a zi a Omerului, între Pesah și Șavuot, în calendarul ebraic e înscris Lag Baomer, singura zi în care n-a murit nici unul dintre luptătorii din armata lui Bar Kohba. Era a treia revoltă a evreilor împotriva imperiului roman (132-135 e.a.). Prima a fost înăbușită de Titus, fiul împăratului Vespasian, aproximativ în 70 e.a. Au pierit atunci circa 600 000 de evrei, după estimările lui Tacitus. Și romanii au suferit pierderi însemnate.

Nu exista decât o singură șansă ca iudaismul să fie salvat: școala, perpetuarea învățaturii. Dar cum? Străzile Ierusalimului erau pline de cadavre. Templul – în flăcări. Nici un locuitor n-avea voie să părăsească Cetatea. Unul dintre liderii spirituali ai vremii, Iohanen ben Zakai, evaluează situația înțelept, pragmatic, inventiv. Reușește să înșele vigilența gărzilor romane și, ascuns într-un sicriu, este scos din oraș de discipoli ai săi. Ajuns în fața lui Vespasian, obține acceptul de înființare a unei școli la lavne – victorie spirituală mai durabilă decât imperiul.

A doua revoltă are loc în timpul unei campanii a împăratului Traian împotriva parților, în 113 e.a., care-și întrerupe campania pentru a-i face față; un război de uzură, pe durata a trei ani. Inegalitatea de forțe era prea mare ca evreii să-l câștige. Dar fisurile cauzate în construcția imperiului au însemnat începutul sfârșitului. De atunci frontierele sale încep să se restrângă.

Succesorul lui Traian, împăratul Hadrian, încearcă să romanizeze Iudeea, proces culminând cu romanizarea Ierusalimului cu nume schimbat: Aelia Capitolina. Credea că, după a doua revoltă eșuată, evreii se resemnaseră. Se înșela. A treia revoltă izbucnește în 132 e.a., când romanii erau prinși în ofensiva asupra britanicilor, comandată de generalul Severus. Revolta e condusă de Bar Kohba, învățatul al lui Rabi Akiva. Hadrianus îl cheamă pe Severus în zona reînflamată. Măcel de doi ani. Pier 24 000 de oșteni evrei. Dezastrul e consemnat de Talmud în termeni considerați metaforici: o „epidemie” generată de o boală ciudată, „începând din aparatul digestiv și terminându-se la gură”. Epidemia ar fi codificat masacrul, boala necunoscută – foametea. Opinia unora. Alții iau trimiterea *telle quelle*.

Referiri explicite la o molimă între Pesah și Șavuot apar în Tora, e drept, în alt moment istoric, acela al peregrinării în deșert, după ieșirea din Egipt. Foștii sclavi au de înfruntat condiții grele de viață. Încă nu este dată Tora. Apare neîncrederea în Dumnezeu Unic, se nasc cărțile împotriva lui Moșe și Aaron, unii asimilează libertatea cu amorozitatea. „Au mîniat astfel pe Domnul prin faptele lor și o urgie a izbucnit între ei./ Dar s-a ridicat Pinhas și a făcut judecată și urgia s-a oprit” (Psalm 106, 29 - 30). Perioada avea să fie consfințită ca numărătoare Omerului (măsură antică de orz) în Tora scrisă. Cele 49 de zile până la ofranda de grâu la Templul din Ierusalim semnifică pregătirea spirituală pentru primirea Legii la poalele Muntelui Sinai.

Chiar dacă revolta avea să fie înăbușită după moartea lui Bar Kohba, în 135 e.a., creierul ei, Rabi Akiva, prins și ucis în torturi, alt discipol al său, Rabi Șimeon Bar Iohai, care-și salvează viața ascunzându-se timp de 13 ani într-o grotă din Țfat, deschide învățaturii o nouă direcție prin conceperea Zoharului, cartea de bază a Cabalei. Se crede că ar fi încetat din viață tot pe 18 Iyar; Hazkara prin elogiare a operei.

Azi, pandemia de Covid-19 readuce istoria în actualitate. Mai precis, atitudinea în fața calamității: sociale sau biologice. Avem nevoie de forță interioară pentru a ne păstra echilibrul căutând soluții viabile, de conștiința că a pierde o luptă nu înseamnă a pierde războiul, curaj când ne e frică, autoprotecție oricât de greu ne-ar fi, salvare prin învățătură, încredere în Puterea Divină, căci „El le-a văzut strâmtorarea, când le-a auzit strigătele/ Și-a adus aminte de Legământul Său și a avut milă de ei, după bunătatea Lui cea mare” (Psalm 106, 44-45).

IULIA DELEANU

COMUNITĂȚI

Oradea

Keshet XVI – „Dialog privind aspecte din viața comunitară, culturală și religioasă”

Duminică 12 aprilie, JCC România în colaborare cu JCC Oradea și Radio Shalom România au organizat la Oradea desfășurarea ediției a XVI-a a seminarului *Keshet Online*, având tema „Dialog privind aspecte din viața comunitară, culturală și religioasă”. S-au dezbătut subiecte interesante, s-a vorbit despre cum ne afectează situația actuală din punct de vedere juridic și psihologic emoțional. Au participat Felix Koppelman, președintele CEO, prim-rabin Shraya Kav, Robert Schorr, director JCC Oradea, Hanna Berger, avocat, și Petru Mihent, psihoterapeut.

Pentru a depăși cu bine și cât mai rapid această criză socială și economică este bine să fim informați și să respectăm legea. Așadar, pe înțelesul tuturor despre problemele des întâlnite de care oamenii s-au lovit în această perioadă, ne-a vorbit avocat Hanna Berger, membră a comunității din Oradea.

Pentru cei care doresc să vizioneze întreaga înregistrare video, puteți accesa pagina de Facebook a JCC România sau următorul link: https://m.facebook.com/story.php?story_fbid=236763487686590&id=110424737023609

Confesiunea doamnei avocat Hanna Berger pentru cititorii revistei

„M-a bucurat mult faptul că Doi-na Bumbu m-a rugat să particip la Keshet, pentru mine a reprezentat o experiență umană și profesională deosebită. Am avut onoarea și plăcerea de a susține acest seminar împreună cu oameni deosebit de valoroși și dragi mie, nominalizând aici, în ordine aleatorie, pe Felix Koppelman, pe care îl cunosc din studenție, de când participam în fiecare duminică, împreună cu copiii dânsului, la Corul Comunității Evreilor din Oradea. Am avut, de asemenea, onoarea să ascult

mesajul plin de înțelepciune al prim-rabinului Oradei, Shraya Kav, de care m-am atașat din primul moment în care l-am cunoscut, datorită personalității sale calde și modului familial de a aborda orice dialog cu noi, membrii comunității, certându-mă uneori că «ne vedem prea rar», dar având grijă totodată să mă critice cu o mare «drăgălășenie» în glas.

Am avut onoarea să cunosc oameni noi, pe Robert Schorr, care a dat dovadă de o seriozitate deosebită în organizarea acestui seminar, m-a inițiat în tainele IT și de comunicare online, eu fiind pentru prima dată într-o astfel de situație, m-a încurajat prietenește pentru ca împreună să oferim o emisiune valoroasă care să fie utilă în această perioadă grea de timp pe care o percepem, o abordăm și o traversăm”.

Hanna Berger este membră a Comunității din Oradea din anul 1994, de când a pășit pe băncile Facultății din Oradea, oraș în care s-a mutat cu întreaga familie în același an.

„Încă din timpul studenției, împreună cu fratele și tatăl meu am construit o relație îndelungată și frumoasă cu membrii Comunității din Oradea. Mulți dintre noi nu mai suntem atât de activi din punctul de vedere al prezenței fizice în cadrul Comunității, la activitățile cotidiene, o mare parte dintre «contemporanii» mei fiind stabiliți în prezent în Israel, Statele Unite, Canada etc. Însă, am fost, sunt și voi fi legată de Comunitatea noastră și oricând sunt prezentă, când și dacă este nevoie de mine aici.”

Îi mulțumim și pe această cale pentru amabilitatea și deschiderea umană de a fi acceptat invitația noastră la acest eveniment.

Nu întâmplător mi-am ales să las ultimele cuvinte pentru a-i mulțumi lui Petru Mihent, psihoterapeut, a cărui prezență la acest seminar a fost o alegere extrem de fericită, pentru că, indiferent cu ce probleme „juridice sau non-juridice” ne-am confrunat, sfaturile legate de introspecție și echilibru, de înțelepciune și cumpătare, oferite de un specialist sunt singurele care ne pot aduce „lumina” pentru gestionarea situației în care ne aflăm cu toții.

„Sunt căsătorit și am trei copii. Lucrez de mai bine de 20 de ani ca psihoterapeut, iar visul meu este să realizez un kibut terapeutice pentru cei care au ajuns într-un impas existențial. Orientarea mea terapeutică este cea sistemică, dar în ultima vreme combin diferite tradiții mistice, în special rabinice, cu psihoterapia sistemică, urmând să adaug și ergoterapie (atunci când kibutul va fi funcțional) pentru a ancora cât mai mult posibil clienții în armonie cu ei, societatea și Universul. Iubesc în iudaism ideea de *tikkun olam*, adică de a face lumea un pic mai bună până la plecarea noastră din această existență. Aceasta este ideea care mă animă în a dezvolta kibutul terapeutic, aceasta m-a determinat să particip la Keshet.

Apropo de Keshet, experiența participării a fost extraordinară, am colaborat cu oameni foarte valoroși și buni profesioniști, pe de o parte, iar, pe de cealaltă, am avut sentimentul că facem o emisiune utilă pentru cei care ne-au urmărit. O emisiune care răspunde unor preocupări specifice acestei perioade. În calitate de psihoterapeut, am încercat să prezint oportunitățile unice ale acestei perioade și modul în care ar putea fi utilizate pentru evoluția pe plan personal, psihologic. Personajele care m-au inspirat în abordarea mea au fost Josef și experiența lui traumatizantă din sclavia și întemnițarea de care a avut parte în Egipt, dând dovadă de o capacitate ieșită din comun de a face față provocărilor. În literatura de specialitate, aceasta se numește reziliență. Cealaltă sursă de inspirație a fost Viktor Frankl, supraviețuitor al lagărelor de concentrare naziste. Secretul celor doi au fost viziunea, sensul vieții sau capacitatea de a se proiecta în viitor într-un mod care dă sens provocărilor și suferinței. Misiunea noastră este de a da sens vieții noastre și de a dobândi bucuria că am contribuit la găsirea sensului și în viețile celor de lângă noi.”

Așadar, dincolo de mâhnirile trăite în aceste vremuri dificile, trebuie să învățăm să fim mai iubitori, mai iertători, înțelepți și mai buni pentru a nu cădea în latura cealaltă.

Întreaga conducere a comunității îi mulțumește lui Petru Mihent pentru

împărtășirea experienței personale și pentru expunerea extrem de interesantă despre viața, spiritualitatea și psihicul oamenilor în vreme de pandemie și nu numai.

În concluzie, pentru mine a fost o mare bucurie să contribuim la organizarea acestui eveniment, cu o temă foarte actuală și care este de mare interes în acest moment.

DOINA BUMBU

Sub norul pandemiei

Membrii Comunității Evreilor din Oradea au resimțit profund, ca toți ceilalți cetățeni, efectele stării de urgență adoptate pentru a preveni răspândirea Covid-19, ca și teama de a nu contracta virusul, de a nu fi abandonati. Am simțit, la fel de profund, și dorința arzătoare de a ne strânge împreună, cum obișnuim să facem până acum, de a comunica, dar teama trebuia înlăturată sau înlocuită cu ceva mult mai constructiv. Așa că responsabilitatea pentru seniorii noștri și grija față de ceilalți s-au amplificat, servind scopului de a putea să ne regăsim cu bine, când starea de urgență se va fi sfârșit.

Astfel că voluntarii comunității au pornit pentru a se asigura că atât vârstnicii noștri, cât și asistații au toate cele trebuincioase pentru a traversa cu bine perioada dificilă. Pe măsură ce înaintăm în acțiunile noastre de ajutorare, am observat dorința membrilor de conectare și de a ști unii despre ceilalți, cum o duc și cum fac față acestei perioade. Ca atare, am început o campanie de instruire prin telefon a membrilor noștri pentru folosirea aplicației Zoom, astfel încât oamenii să poată intra în legătură, iar noi să înținem numărul de bărbați halahici necesar pentru a avea *minian* la rugăciunile zilnice online în cadrul comunității noastre. Această instruire ne-a conectat nu doar online, dar mult mai profund și la nivel personal, am descoperit că întotdeauna există soluții alternative și astfel am izbutit să ținem rugăciunile zilnice ca odinioară. Desigur, trebuie să recunoaștem că nu este aceeași trăire ca în interiorul spectaculoasei noastre sinagogi.

Pe măsură ce s-a prelungit starea de urgență, am realizat că ne-am format un ritm și s-a creat astfel un nou sistem relațional. Nu a fost ușor să ne adaptăm acestei tranziții, dar dorința de comuniune ne-a mobilizat de fiecare dată și, încurajați unul de reușita celuilalt, am continuat să întărim fiecare verigă a lanțului creat în spațiul virtual. Membrii noștri au știut că ne pot contacta telefonic pentru orice problemă tehnică întâmpinată, iar noi am fost de fiecare dată alături de ei.

Dacă privim lucrurile din punct de vedere fizic, am putea spune că locul nostru de întâlnire în incinta Comunității a rămas pustiu în urma unor măsuri luate pentru protecție individuală, dar legătura sufletească dintre noi nu poate fi pusă în pericol de un virus. Cel mai probabil, această pandemie va contribui la crearea unei legături personale mult mai profunde, iar bucuria revederii va fi sărbătorită cu mare fast.

COSMINA DUDU

Celebrarea Iom HaZikaron și Iom HaAtmaut nu a fost împiedicată de COVID

Luni 27 aprilie, la Oradea s-a marcat ziua națională de pomenire (Iom HaZikaron) pentru israelienii care au murit pe câmpul de luptă sau au fost victime ale atacurilor teroriste de la fondarea Statului Israel.

Ceremonia s-a desfășurat online și a constat în rugăciunea specială de amintire a soldaților și victimelor, onorând memoria acestora și prin povestiri din timpul războiului, relatate de prim-rabin Shraya Kav.

În următoarea zi (marți seara), de Iom HaAtmaut, s-a trecut de la tristețe la bucurie, deoarece a fost sărbătorită Ziua Independenței Statului Israel. În acest context, s-a desfășurat o ediție specială online a JCC-urilor din România, iar din partea CE Oradea au avut intervenții directorul JCC Robert

Schorr și artiștii Alexandrina și Florian Chelu.

Rugăciunea zilnică, transmisă prin Zoom tuturor celor interesați, a fost completată de această dată cu rugăciunea pentru Statul Israel – *Tfilat Lišlom Medinat Israel*. Președintele Felix T. Koppelman i-a adresat rugămintea prim-rabinului Shraya Kav să rostească rugăciunea *Halel* și să intoneze *Hatikva*, imnul național al Statului Israel (filmarea poate fi văzută pe pagina de [facebook.com/Comunitatea-Evreilor-Oradea](https://www.facebook.com/Comunitatea-Evreilor-Oradea)).

Tot pe 28 aprilie, Ambasada Israelului în România, prin E.S. David Saranga, a lansat tuturor comunităților din țară, cu ocazia Zilei Israelului, o provocare prin care cerea tuturor evreilor, prietenilor și simpatizanților

țării să trimită poze alături de steagul israelian. Acțiunea s-a bucurat de o avalanșă cu fotografii din partea oamenilor, toate fiind postate pe adresa paginii de Facebook a diplomatului David Saranga.

DOINA BUMBU

COMUNITĂȚI

Iași

Keshet XVI online la Iași

În cadrul celei de-a XVI-a ediții a *Keshetului*, proiect organizat de JCC Iași în colaborare cu FCER, Fundația Caritatea, JDC România și JCC România, KESHET XVI, desfășurat exclusiv online, a avut ca tematică de dezbatere *Cultura, sănătatea fizică și mentală în contextul actual*. Au participat Benjamina Ides Vladcovschi, președinta interimară a CE Iași, dr. Lucian-Zeev Herșcovici, istoric și emeritus al Bibliotecii Naționale a Israelului, și medicul ieșean dr. Iulian Zonenstein, promotor al vieții sănatoase. Invitații au fost prezenți de Ery Pervulescu, coordonator de programe naționale ale JDC, iar moderatorul evenimentului a fost juristul Albert Lozneau, directorul JCC Iași.

În introducere, Albert Lozneau a punctat câteva repere ale orașului Iași: „Vă spunem «Bună seara!» din capitala Moldovei – centru cultural de o importanță covârșitoare, oraș ce a dat lumii primul teatru idiş profesionist din lume, «Pomul verde», înființat de Avram Goldfaden în 1876, dar și prima universitate din țară, fondată în 1860. Orașul se poate mândri cu cea mai veche sinagogă din România – Sinagoga Mare, a cărei construcție a fost finalizată în 1671, iar în 2018 a fost reînălțată prin eforturile deosebite depuse de fostul președinte al Comunității Evreilor din Iași, regretatul ing. Abraham Ghiltman (z.l.). Este un oraș declarat capitală istorică a României.”

„Pentru mine, nu numai ca președinte, ci și ca simplu membru, comunitatea înseamnă în primul rând oamenii, cu bucuriile și grijile lor cotidiene, o familie mai mare, care încearcă – și sper că reușește – să-și păstreze valorile milenare, tradițiile, religia și să promoveze istoria și cultura evreiască, atât de bogate”, și-a început expunerea Benjamina Ides Vladcovschi. Vorbind despre prezent, ea a amintit formația klezmer *Nigun*, Corul Talmud Tora și Corul Copiilor, care interpretează melodii în idiş și ebraică, dar și revista *Prietenia*, editată de ing. Martha Eșanu, corespondent al *Realității evreiești*. În contextul crizei actuale cauzate de pandemie, activitatea CE Iași s-a concentrat în două direcții majore: sprijinul acordat vârstnicilor (prin comunicare aproape zilnică și organizarea de grupuri de voluntari care să distribuie la domiciliul acestora alimente, medicamente și produse de igienă) și programul religios intitulat „Rugăciune online Sinagoga Iași” (întâlnirile prin aplicația Zoom din cadrul grupului de rugăciune coordonat de Albert Lozneau, ofician de cult, și rabinul Yehoshua Aharonovich). De remarcat că inițiativa întruște minianul în zilele de luni, joi și sâmbătă. Pentru sărbătoarea de Pesah, grupul și-a schimbat denumirea în „Seder online” și a reunit doritorii la un „Seder în familie”. „Vă așteptăm în număr cât mai mare, pe Zoom și live pe Facebook, să sărbătorim împreună Sederul de Pesah. Vă provoc să vă deschideți inimile și să trăim împreună cu speranță și iubire acest moment solemn. Vom rememora epopeea poporului evreu, eliberat din robia egipteană, îndeplinind porunca divină, de a citi Hagada și de a spune copiilor noștri an de an despre minunile pe care le-a făcut Atotputernicul pentru noi!”, a scris Albert Lozneau în invitație.

În condițiile impuse de distanțarea socială, conducerea Comunității Evreilor din Iași a asigurat trimiterea cutiilor de azimă și făină acasă la domiciliul fiecărui membru al comunității. Totodată, restaurantul ritual a livrat la cerere, la domiciliu, de două ori pe săptămână masă caldă pentru cei interesați. Pentru realizarea acestor activități un rol deosebit l-a avut grupul de voluntari, cărora conducerea comunității și toți membrii ei le-au transmis multe mulțumiri. Cu aprovizionarea astfel asigurată, fiecare și-a putut organiza Sederul la domiciliu și, deși singur sau cu familia restrânsă, s-a simțit parte a familiei comunitare lărgite datorită interconectării electronice.

Gândindu-se la depășirea cu bine a stării de urgență, Benjamina Ides Vladcovschi a lansat o „provocare” colegilor din JCC-urile din țară propunându-le organizarea unui viitor Keshet al copiilor, care să-i antreneze pe cei mici prin muzică, dans, jocuri, teatru de marionete etc.

Comunicarea susținută de dr. Lucian-Zeev Herșcovici a avut în centru viața culturală evreiască din Iași, existentă încă din secolele al XVII-lea și al XVIII-lea. Primul rabin hasid de mare importanță a fost Avraham Joshua Heschel din Opatov, care s-a aflat la Iași între 1808-1813. Vorbitorul a prezentat date deosebit de interesante despre cunoscuți ra-

bini ieșeni, precum Apter Ruf, Iosif Landau, Taubes, I. Nimierower, Iosif Șafran ș. a., și despre viața culturală evreiască din Iași (școli evreiești, tipografii, ziare și reviste evreiești). Din 1833 datează prima tipografie cu litere ebraice din Iași; a fost tipărit un calendar pentru anul 5594. S-a vorbit despre Sinagoga Mare din Iași, cea mai veche sinagogă din România, inaugurată în anul 1671; despre primul ziar în limba idiş din lume, „Korot Haitim”, apărut la Iași în anul 1855 și despre primul teatru profesionist în limba idiş din lume, înființat de Avram Goldfaden în anul 1876 la Grădina „Pomul Verde” din Iași.

Dr. Lucian-Zeev Herșcovici a prezentat, în date succinte, viața religioasă evreiască în Iașul interbelic, unde funcționau 137 de sinagogi, case de rugăciuni și un templu și unde oficiau peste 60 de rabini.

La întrebarea lui Albert Lozneau privind posibila comparație între leșirea din robia egipteană și ieșirea din pericolul pandemiei de Covid-19, vorbitorul a spus: „Dacă am reușit să scăpăm de faraon, o să scăpăm

Scriitorul și filozoful pacifist EUGEN RELGIS

S-au împlinit 125 de ani de la nașterea scriitorului și filozofului pacifist Eugen Relgis, născut în Iași, la 1 martie 1895. Tatăl său, David Sigler, practicant al iudaismului, era descendent al unor tăbăcari evrei stabiliți în județul Neamț.

Surorile sale, Adelina Derevici și Eugenia Soru, au avut cariere de succes în domeniul biochimiei, fiind nume de prestigiu ale științei românești.

La Piatra Neamț s-a împrietenit cu familia scriitorului și liderului sionist A. L. Zissu. În cercul acestuia l-a cunoscut pe Tudor Arghezi. Din copilărie a fost influențat de lecturi din textele savantului evreu român Moses Schwarzfild și din revista „Anuarul pentru Israeliti”, redactată de acesta.

A editat la Iași tribuna simbolistă FRONDA, din care au apărut doar trei numere în perioada aprilie-iunie 1912. Aceasta a reprezentat ramura radicală a mișcării simboliste românești din Iași (alături de revista „Absolutio”, apărută doi ani mai târziu, sub redacția lui Isac Ludo și la care a colaborat alături de Tudor Arghezi, George Bacovia, Emil Isac etc.).

Într-un studiu publicat în anul 2007, istoricul literar Paul Cernat sugera că „Relgis, la fel ca și colegul său umanitarist Isac Ludo, a avut un rol «deloc negliabil» în răspândirea timpurie a modernismului românesc. (...) A fost «cel mai semnificativ frondist», secundat de viitoare personalități ale jurnalismului evreiesc românesc: Albert Schreiber și Carol Steinberg”.

A urmat studii sumare de Arhitectură și apoi s-a înscris la Universitatea din București, urmând cursuri de filozofie.

În 1916, după invazia armatelor germane, s-a refugiat în Iașul natal, devenit atunci capitala rezistenței românești. Din anii războiului datează două din volumele sale de poezii, „Sonetele nebuniei”, publicat la Iași, și „Nebunia”, apărut la București.

La sfârșitul Primului Război Mondial a început să colaboreze la revista ieșeană „Umanitatea”. Revista a sprijinit reforma agrară, drepturile muncitorilor, emanciparea evreilor.

În anii dintre cele două Războaie Mondiale se afirmă tot mai mult pe plan internațional, lucrările sale „Umanitarismul și Internaționala intelectualilor”, „Principiile umanitariste”, „Peregrinări europene” și „Căile păcii” devin tot mai cunoscute și apreciate.

Împreună cu Ioan Slavici, C. Rădulescu-Motru, G.D. Pătrășcanu, Gala Galaction, Barbu Lăzăreanu ș.a., pune bazele primului grup umanitarist din România și lansează, în 1923, cunoscutul „Apel către toți intelectualii liberi și muncitorii luminați”. Acest document a fost semnat de mari personalități ale culturii universale, dintre care îi menționăm pe Henri Barbusse, Upton Sinclair, Rabindranath Tagore,

și de pandemie, cu ajutorul lui Dumnezeu”. În acest context, el a schițat și un istoric al epidemiilor care au afectat Iașul: ciuma lui Caragea, de la începutul secolului al XIX-lea, cu victime și din rândul evreilor, sau epidemia de holeră din 1848. Vorbitorul a dezvoltat apoi subiectul mișcării de Haskala în Iași, care în epocă era centrul vieții evreiești din Principate.

Dr. Iulian Zonenstein a explicat că, într-o viață sănătoasă, alimentația este o modalitate prin care putem contribui inclusiv la nivelul nostru emoțional. Totul pornește de la biochimia celulară: avem nevoie de micronutrienți de calitate și de bioenzime (vitamine, antioxidanți din mâncarea crudă). Este esențial să bem cea mai bună apă la care avem acces, nu doar pentru a ne potoli setea, ci fiind conștienți că ea ajunge în celulele corpului nostru. Este recomandabilă o masă de fructe în locul unui mic-dejun copios, iar celelalte mese ar trebui să fie însoțite de crudități. Totodată, este necesar un echilibru între aportul alimentar și activitatea fizică – exerciții nu neapărat intense, ci constante, căci pentru sănătate, sedentarismul a devenit tot atât de periculos precum fumatul („Sitting is the new smoking”), a conchis vorbitorul.

Desfășurat pe parcursul a circa 90 de minute, KESHET XVI a fost un autentic regal de informații culturale și medicale pentru care aducem mulțumiri distinșilor invitați și organizatorilor evenimentului.

Radu Cosașu a formulat un îndemn potrivit pentru noi toți în vremurile prin care trecem: „Să ne fortificăm spiritul prin umor. Să evităm apatia și indiferența. Să nu abandonăm cura zilnică de *vitaminizare prin reflecții surâzătoare*”.

MARTHA EȘANU
CLAUDIA BOSOI

Hans Ryner, Romain Rolland etc. În „Apel” se afirmă că pacea între popoare trebuie să fie imperativul dominant al epocii.

Într-un articol publicat în anul 1924, în revista franceză „Esopo”, Eugen Relgis este considerat ca fiind „mințea cea mai luminoasă și mai curajoasă a generației sale”.

La Congresul Internațional pentru Pace din Austria, de la Sonntagsberg, Eugen Relgis propune înființarea Internaționalei pacifiste și propunerea sa este acceptată cu mare entuziasm de către participanți. Tudor Arghezi îi scria atunci: „Să-mi dai voie să cinstesc în râvna dumitale, iubite domnule Relgis, continua și egala putere de a lua în serios o idee. Mie unuia îmi inspiră un mare și fervent respect, necunoscând o pildă mai culturală”.

Eugen Relgis s-a afirmat în multiple domenii ale vieții culturale: a fost lingvist, psiholog, filozof, sociolog, poet, traducător, biograf, critic literar. A aderat la diferite curente literare: pacifism, anarhism și umanitarism. Doctrina lui internaționalistă s-a bazat pe principii provenind din iudaism și morala evreiască.

A fost membru al mai multor cercuri literare moderniste, formate în jurul unor reviste românești ca „Sburătorul”, „Contimporanul” sau „Șantier” și apropiat colaborator al cunoscutei reviste „Viața românească”.

Prin opțiunile sale politice, Eugen Relgis a fost un inamic al fascismului, dar și al comunismului. Persecutat în anii celui de-al Doilea Război Mondial, la terminarea acestuia s-a refugiat în Uruguay, unde a devenit cunoscut și respectat în cercurile culturale din America de Sud ca susținător al păcii mondiale și promotor al culturii latino-americane.

Întreaga sa activitate a fost recunoscută, admirată și elogiată pe plan mondial. În anul 1955 a fost propus pentru acordarea Premiului Nobel pentru Pace. A fost onorat cu numeroase ordine și medalii, numit membru de onoare activ al unor societăți și ligi internaționale antirăzboinice.

A fost numit profesor de sociologie la Universitatea din Montevideo și, din 1972, a fost ales membru de onoare al Universității Ebraice din Ierusalim, căreia i-a donat arhiva, biblioteca și colecția de opere. Cu ocazia donației, rectorul Universității i-a înmânat un pergament pe care erau înscrise, în limbile ebraică și spaniolă, următoarele cuvinte emoționante: „Eugen Relgis s-a inspirat în mod permanent din valorile iudaismului, care l-au ajutat să-și realizeze gândirea pe baza recunoașterii pe plan mondial a valorilor eterne ale umanismului”, cuvinte ce reflectă trainica legătură dintre iudaism și umanism în filozofia, gândirea și opera sa.

MARTHA EȘANU

COMUNITĂȚI

Brăila

Daruri de Pesah

Pesah 8 aprilie 2020: O parte a echipei care a mers cu darurile

Sărbătoarea de Pesah din primăvara lui 2020 nu a mai reunit, ca alte dăți, membrii Comunității Evreilor de la Brăila la Templul Coral. Pandemia de COVID-19 și măsurile impuse de autorități au obligat comunitatea la adaptarea la noile condiții.

Fiecare a serbat acasă, rememorând doar în familie istoria eliberării evreilor din robia egipteană, mâncând *mațot*, ierburile amare și fructele cerute de tradiția de Pesah.

Rugăciunile de pace, prietenie și bine pentru toți s-au ridicat și ele spre cer din fiecare casă evreiască, în familia fiind pregătit Sederul conform tradiției. Acolo unde a fost cazul, la persoanele singure, bolnave sau cu posibilități financiare reduse, Nadia Ustinescu și echipa sa s-au îngrijit să ducă tot ce a fost nevoie pentru ca de pe masa de Pesah să nu lipsească nimic. Au fost făcute pachete pentru cei aproape 30 de asistați și, echipați cu măști de protecție și mănuși, voluntarii au dus în 8 aprilie 2020 daruri, ajutând astfel ca spiritul sărbătorii să fie respectat în toate casele de evrei din Brăila.

„Hag Pesah Sameah!” a fost și acum o urare din inimă.

ARMANDA FILIPINE

Decanul de vârstă al comunității, serbat la 92 de ani

E ciudat și cam trist să fii cel mai în vârstă membru al comunității și să nu te poți bucura de propria aniversare împreună cu familia și cu prietenii. Fiind pandemie și restricții de circulație, copiii lui Avram Lutmar (decanul de vârstă al comunității evreiești din Brăila) nu au putut veni în orașul de pe malul Dunării. Așadar, aniversarea celor 92 de ani a avut loc pe 17 aprilie 2020, în formulă restrânsă, doar cu cei care oricum veneau periodic să-l ajute. De organizarea acestei aniversări speciale s-a ocupat Nadia Ustinescu, președinta Comunității Evreilor din Brăila. Sărbătoritul a ciocnit împreună cu ea și cu asistentele sociale paharul pentru „La mulți ani!”, reducând puțin din tristețea de a nu-i avea alături, fizic, pe cei mai dragi din familie, în momentele festive.

ARMANDA FILIPINE

Lutmar Avram și Nadia Ustinescu

AD MEA VEESRIM!

Președinți de comunități născuți în luna iunie

● Prof. **SORIN GOLDA**,

președintele CE Suceava, reușește să adune în jurul său membrii comunității, să aibă bune relații cu autoritățile locale, să adâncească bunele relații interetnice și interreligioase

într-o zonă multiculturală cum este cea bucovineană. Nu demult a fost reînscrisă Sinagoga GAH. Fiecare ediție a Zilei Limbii și Teatrului Idish a fost celebrată la Suceava printr-un festival de mare succes. Azi, când Suceava este puternic afectată de pandemie, acționează pentru protejarea membrilor comunității sale.

● Ing. **ADELA HERDAN**,

președinta CE Ploiești, se remarcă prin buna gospodărire a comunității: întreținerea Sinagogii, a cimitirelor din oraș și din localități învecinate, unde nu mai trăiesc evrei, grija

pentru asistați, mai ales, în aceste vremuri de grea încercare. Oricine vizitează comunitatea, intră în sediul comunitar curat ca un pahar, este primit cu ireproșabilă ospitalitate. Cultivă bune relații cu oficialitățile locale, are strânse legături cu Liceul de Muzică din oraș, ai cărui elevi își dau întotdeauna concursul de Hana și la spectacolele de Purim.

„Universul la feminin”, cu Peninah Zilberman

La 20 aprilie 2020, cu prilejul Iom HaȘoah, la emisiunea „Universul la feminin” de la Radio Shalom, realizată de Serena Adler *online*, a fost invitată Peninah Zilberman, fondatoarea și președinta Fundației „Tarbut Sighet”.

Întrebată despre familia sa, invitata a povestit că mama, Shari, era al treilea copil din cei opt. Era născută la Sighet, în 1926. Îi plăcea să citeze, să cânte; în după-amiezile de sâmbătă asculta poveștile celor sosiți din Israel. A fost unul dintre motivele pentru care, supraviețuind deportării împreună cu sora ei, vor alege să nu plece în America, unde aveau rude, ci în Israel. Cel mai mare dintre frați a studiat în Europa și a devenit avocat; al doilea trebuia să ajungă contabil, dar n-a mai apucat. Familia era una religioasă; bunica, Perla (de la care provine numele Peninah) purta perucă.

Shari era croitoreasă și avea 18 ani când a fost deportată. În 1944, după Pesah, evreii din Sighet au fost închiși într-un ghetou din localitate, timp de 6 săptămâni. Apoi au fost duși în marș doi kilometri până la gară, iar de acolo, la Auschwitz. În ianuarie 1945, mama Peninei a plecat în Marșul Morții și a ajuns, spre sfârșitul lui martie, la Bergen-Belsen. Sora ei, cu trei ani mai mică, a fost extrem de bolnavă. În 15 aprilie i-au eliberat canadienii și englezii, iar cei bolnavi au fost duși cu vapoarele în Suedia. Mama și sora ei au rămas acolo din 1945 până în 1948, pentru a se reface. La sfârșitul lui aprilie 1948 au plecat spre Israel. Pe vaporul dinspre Marsilia spre Haifa s-au întâlnit cu doi evrei din România, care vor fi tatăl și unchiul Peninei.

A avut norocul de a fi copil de supraviețuitori și de a avea bunici în

viață (din partea tatălui, din București). Ca pionieri, părinții Peninei lucrau peste tot în țară, așa că bunica a fost cea care a crescut-o. Aceasta nu știa ebraică, deși vorbea cinci limbi. De la ea a învățat Peninah limba română. Cum a aflat despre Holocaust? La Haifa, prietenii bunicilor erau imigranți nou-sosiți din România, Austria, Germania, Franța etc. Stând printre ei, a auzit multe povești; a început să pună întrebări și să înțeleagă ce s-a întâmplat. La 8 ani, când a venit să stea cu părinții la fermă, a întâlnit evrei din România și Polonia, care trecuseră prin lagăre. La 12 ani, la școală, profesorii erau supraviețuitori ai Holocaustului; unul dintre ei luptase în revolta din ghetoul din Varșovia.

„Există efecte directe asupra generației a doua a supraviețuitorilor Holocaustului?” a fost întrebată. „Da, dar depinde de cum le interpretăm. Eu mi-am ales să înțeleg că supraviețuirea părinților mei și nașterea mea au fost un miracol. *Not* am câștigat în lupta asta. Eu vreau să merg înainte, nu să plâng toată ziua. Îmi pun toată energia în proiecte și programe dedicate școlilor.”

Sighetul a atras-o din poveștile mamei, a văzut în el ceva mistic. Imediat ce a ajuns aici, în mai 1998, s-a legat sufletește de oraș. Până în 2013, a revenit acolo în fiecare vară.

Serena Adler

Cluj Seder sărbătorit în familie

Îndatorirea spirituală și fizică de bază a oricărui evreu, aceea de a-și aminti de ieșirea din Egipt, a cărei manifestare practică anuală este săvârșirea Sederului de Pesah, a fost anul acesta periclitată de situația mondială. Mai concret, desfășurarea așa-numitelor Sedere colective, cu care mai ales comunitățile din întreaga lume au fost obișnuite, a fost anulată de situația epidemiologică. Cel puțin la Cluj, această stare de fapt a fost parțial atenuată de inițiativa rabinului Dov Ber Orgad care, cu sprijinul fundației Habad, al familiei sale și al voluntarilor Liav Levi și Dorian Horowitz, a reușit să ducă în 75 de case evreiești, membri ai comunității și familii de origine evreiască aflate la Cluj, un „kit de salvare” conținând un set de articole și instrucțiuni care făceau posibilă desfășurarea Sederului de Pesah în familie, conform tradiției de mii de ani în fiecare casă evreiască din lume.

Cu sprijinul Comunității din Cluj, mesajul ieșirii din Egipt, al unității poporului evreu în individualitate a fost transmis și perpetuat și în acest an de către evreimea clujeană. Textul original al broșurii editate de rabinul Orgad și tradus de către prof. Ossi Horowitz pune accentul pe încercarea impusă de restricții alimentare, reflectată anul acesta cu atât mai clar de restricțiile personale și financiare pe care le trăiesc azi toți locuitorii planetei. Atât în concepția filozofică evreiască, dar și a altor mari culturi universale, ele pot oferi libertatea spirituală autentică, eternă, care nu depinde de mediu, sensul mai profund al renunțării la aluatul dospit și al ieșirii din Egipt.

Suntem îndatorați tuturor celor care au contribuit logistic la desfășurarea, în premieră după zeci de ani, probabil, a zeci de Sedere individuale la Cluj, dar și membrilor comunității, persoanelor cu suflet evreiesc care au contribuit la împlinirea acestei *mitve* în această perioadă grea.

DORIAN HOROVITZ

Atunci a apelat la primarul Sighetului pentru a organiza, în 2014, un Marș de comemorare de la Casa memorială Elie Wiesel până la gară, la 70 de ani de la primele deportări din nordul Transilvaniei. A rezultat și o conferință internațională de patru zile, cu aproximativ 150 de participanți. Continuarea a fost înființarea Fundației „Tarbut Sighet”, care realizează programe de educație, cultură, traduceri de cărți, dar mai ales vizite în școli, unde se discută despre ce a fost Holocaustul.

Cum își vor aminti de această tragedie copiii și nepoții celor din generația a doua? De obicei, numai unul dintre copii este interesat de trecut. Are trei copii (și șase nepoți); doar cel mai mare este interesat, deși pe toți i-a adus la Sighet. Și în Israel s-a constatat că noilor generații nu le plac programele lungi, ci filmele și poveștile. De aceea, de cinci ani se practică „Memoria în salon” – reuniuni la care sunt aduși supraviețuitorii sau membri din generația a doua. Rămâne problema acurateții informațiilor, față de care începe să se piardă atenția.

În această perioadă a izolării cauzate de pandemie, Peninah Zilberman lucrează la scrierea memoriilor: povestea familiei sale este ceea ce le va lăsa copiilor și nepoților.

CLAUDIA BOSOI

Peninah Zilberman

ȘTIRI DESPRE Centrele Comunitare Evreiești

JCC BUCUREȘTI

**Iom HaȘoah și Iom HaAțmaut
în mediul online**

Pe 21 aprilie s-a comemorat în Israel Iom HaȘoah. JCC București a organizat, începând cu ora 19, un eveniment comemorativ cu participarea următorilor invitați: Eduard Kupferberg, secretar general al F.C.E.R.-C.M., Silviu Vexler, deputatul minorității evreiești, Rafael Shaffer, prim-rabin al F.C.E.R.-C.M., Maia Morgenstern, directoarea Teatrului

Evreiesc de Stat, David Saranga, ambasadorul Statului Israel în România, Victor Neumann, profesor și istoric din Timișoara, Dana Vereanu, membră a comunității evreiești românești, fostă membră a echipei JCC București, Gelu Duminiță, sociolog, director al Agenției comunitare pentru romi „Împreună”, Adrian Gueron, director al JCC București, și Delia Marc, coordonatoare programelor pentru vârsta 35-65 de ani. S-au aprins șapte lumânări pentru a comemora cele șase milioane de evrei, precum și romii care au pierit în timpul Holocaustului, iar sfârșitul ceremoniei de comemorare a fost marcat cu sunete de sirenă.

Pe 29 aprilie s-a sărbătorit în Israel Ziua Independenței. JCC București

a organizat un eveniment *online*. Au luat cuvântul și au transmis mesajele lor de felicitare dr. Aurel Vainer, președintele F.C.E.R.-C.M., Tania Berg Rafaeli, șef adjunct de Misiune al Ambasadei Israelului în România, Israel Sharli Sabag, directorul Joint pentru România, Yaacov Mergi și Inon Azulai, membri ai Knessetului, Pompiliu Sterian și Iosif Cotnăreanu din Centrul Rezidențial „Amalia și Șef Rabin Dr. Moses Rosen”, precum și Risha Deutsch, din partea Chabad România. S-au conectat în direct și reprezentanții JCC Timișoara – director Luciana Friedmann, președintă a Comunității Evreiești din Timișoara, care, pe lângă mesajul său, a prezentat și momentul muzical al Iuliei și al

lui Traian Moldovan; JCC Oradea – director Robert Schorr, care a prezentat și momentul muzical al Alexandrinei Chelu și al lui Florian Chelu-Madeva; JCC Iași – director Albert Lozneau, și momentul muzical interpretat de Teodora Alexandra Ungureanu (*Hatikva* și *Somewhere Over the Rainbow*). A cântat, în direct din Israel, Gabi Berlin și au dansat membrele trupei Hora. La început s-a transmis înregistrarea imnului *Hatikva* cu coruri din diverse țări, iar la sfârșit o melodie interpretată de Bucharest Klezmer Band. Au mai participat Adrian Gueron, director al JCC București, și Ery Pervulescu, coordonator de Programe Evreiești Naționale.

SOFIA NAGY

JCC IAȘI

**Evenimente interesante în mediul
virtual**

În acest an, tradiționalul Seder de Pesah, organizat de C.E. Iași, a avut loc în mediul virtual. Vorbind despre semnificația Sederului de Pesah, președintele interimar al C.E.

Iași, Benamina Ides Vladcovschi, a arătat că, în mod tradițional, acesta se face în familie, dar în acest an, din cauza restricțiilor impuse de pandemie, putem considera că Sederul este petrecut în marea familie a comunității ieșene.

Pe 19 aprilie, JCC Iași a organizat seminarul Keshet XVI, ediție *online*. Având tema „Cultură, sănătate fizică și mentală în contextul actual”, evenimentul moderat de directorul JCC Iași Albert Lozneau a oferit participanților prelegeri interesante, susținute de invitați speciali.

Și JCC Iași a participat la sărbătorirea *online* a Independenței Israelului – *Iom HaAțmaut*. „Proclamarea Independenței, renașterea națiunii noastre, a însemnat materializarea unui vis de milenii al poporului evreu. În cei 72 de ani care au trecut de atunci, Israelul a crescut, devenind un stat modern, care-și conservă cu mândrie istoria și care ocupă un loc fruntaș în materie de descoperiri și progrese tehnologice”, a spus Albert Lozneau în alocuțiunea sa. Intonarea imnului Israelului, *Hatikva*, de că-

tre talentata Teodora Alexandra Ungureanu, a încheiat participarea JCC Iași la acest frumos eveniment.

SILVIAN SEGAL

JCC ORADEA

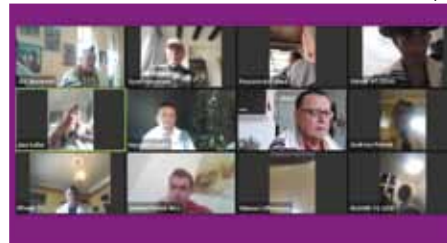
**Continuăm tradițiile în mediul
online**

Din cauza restricțiilor, toate activitățile și adunările religioase ce implicau întâlniri directe cu membrii comunității noastre au rămas suspendate și în luna aprilie. În acest moment, mediul *online* a devenit o adevărată mană cerească pentru noi toți, oferindu-ne șansa de a ne reinventa. Pentru a nu renunța la viața iudaică, oamenii au învățat să folosească și să se conecteze la

noua tehnologie a aplicațiilor de *live streaming*.

Activitatea comunitară și socială s-a menținut prin devotamentul voluntarilor din cadrul JCC Oradea, aceștia mobilizându-se să livreze persoanelor vârstnice din cadrul CEO toate cele necesare pentru uzul zilnic pe toată perioada stării de urgență.

JCC Oradea a tipărit Hagada în 100 de exemplare prin bunăvoința

rabinului Sorin Rosen, a Cancelariei rabinice FCER și a JCC. Astfel că, alături de cantina CEO, s-a pregătit meniul tradițional pentru seara de Pesah. Voluntarii JCC Oradea s-au ocupat cu distribuirea acestora la domiciliul asistaților, membrilor CEO și simpatizanților.

Pe 9 aprilie, JCC Oradea a realizat protocolul tradițional de distribuire a unor pachete specifice cu ocazia sărbătorii de Pesah, voluntarii având un rol esențial în facilitarea acestei acțiuni.

Pe 12 aprilie s-a desfășurat seminarul *Keshet Online* cu tema „Dialog privind aspecte din viața comunitară, culturală și religioasă”, unde au participat ing. Felix Koppelman, președintele CEO, prim-rabin Shraya Kav, Robert Schorr, director JCC Ora-

dea, Hanna Berger, avocat, și Petru Mihent, psihoterapeut.

Trupa de dansuri *Or Neurim* programează constant repetiții prin întâlniri *online*, iar coordonatoarea Alexandrina Chelu a ținut să își sărbătorească aniversarea într-un mod inedit, alături de colege, prin intermediul *Zoom*.

JCC Oradea a asigurat, tot prin *Zoom*, suportul tehnic pentru rugăciunile ce au marcat Iom HaZikaron, cu ajutorul prim-rabinului Shraya Kav și în prezența *online* a membrilor CEO.

Anunțăm, de asemenea, că directorul JCC Oradea, Robert Schorr, pregătește Festivalul Limbii și Teatrului Idis, care va avea loc *online* în 25-26 mai.

DOINA BUMBU

JCC TIMIȘOARA

**Ziua Israelului, celebrată
de timișoreni de aproape
și de departe**

În fiecare an, Ziua Israelului este un prilej de mare sărbătoare la Comunitatea Evreilor din Timișoara și la JCC Timișoara. Există ceva repetitiv, dar și foarte atractiv în această ceremonie. An de an se împodobesc sălile în alb și albastru. Steagurile israeliene, în compania celor ale României, sunt scoase din dulapuri, un aer festiv îmbracă clădirea din strada Gheorghe Lazăr 5. Nu se poate Iom HaAțmaut fără falafel, fără salatele cu legume tăiate mărunt, fără humus și thina...

Nu ne puteam imagina Ziua Israelului fără dansuri tradiționale și fără copii care joacă, strigă și fug cu acele jucării alb-albastre aduse special din Israel. Ei bine, prezentul ne-a demonstrat că se poate...

Așa cum a trebuit să ne adaptăm la un Purim amânat și la un Seder Pesah virtual, Iom HaAțmaut a trebuit să se desfășoare complet diferit în acest an. S-a așternut o punte virtuală, prin intermediul platformei *Zoom*, între România și Israel. Distanța a fost anulată și prietenii de odinioară (unii și de acum) s-au regăsit, ca și cum nu s-ar fi despărțit vreodată. Fiecare a fost împreună cu familia. De unde am fost în discuție? Din Timișoara, câțiva prieteni și din alte orașe ale României, din Herzliya, din Tel Aviv, din Haifa, din Petah Tikva, din frumoasele așezări din Nordul Israelului, din Netanya, Ashdod, dar și cu două dragi priete-

ne din Statele Unite. Două puncte de congruență au fost între toți participanții: dragostea pentru Israel și apartenența peste timp la Timișoara, orașul natal. Trei dintre invitați, Octavia Pichl, Gyuri Schimmerling și Octavian Hasan au și acum câte un părinte la Timișoara. De asemenea, Ramona Gidali, fiica regretatului oficiant Andrei Gidali, își are și acum mama în orașul de pe Bega. Cu atât mai impresionantă a fost întâlnirea, căci revederile planificate au trebuit amânate din cauza situației actuale. Degeaba au fost așteptați copiii și nepoții în vacanța de Pesah, planurile inițiale au fost zădărnice și a rămas accesul, și acela atât de necesar, la telefon sau *skype*.

Un invitat special la evenimentul virtual a fost directorul JDC România, Israel Sabag. Călător înverșunat, prin natura muncii sale, prezent în România, în țările fostei Iugoslavii și în Ma-

roc de câteva ori pe lună, a rămas și el, de această dată, pentru o perioadă mai lungă acasă, în compania familiei. Ne-a prezentat Israelul neobișnuit de tăcut, de pe o înălțime de unde se zărește Kviș 1 (Autostrada 1), cea mai circulată de obicei, de această dată aproape goală. Israelienii au sărbătorit acasă, cu familia, și au sperat în „relaxarea” promisă de autorități.

Ziua precedentă, de Iom HaZikaron, fiecare și-a adus aminte de eroii Israelului, de aceia care au căzut pentru existența acestei țări. Sirena a răsunat la fel de puternic chiar dacă străzile erau goale. Fiecare s-a oprit pentru un minut, fie din muncile casnice, fie din „munca la domiciliu”... În rest, s-a vorbit despre speranță. Ce altceva putea să anime o sărbătoare a unei țări al cărei imn este chiar *Hatikva* – Speranța?!

LUCIANA FRIEDMANN

Manoach Hillel (1795 - 1862) – bancher, filantrop, membru al Sfatului Orașenesc București din 1848 (ACSIER)

Cu adâncă durere, autoritățile evreiești din București au marcat cu o slujbă religioasă în ziua de 15 iunie 1941 (Roș Hodeș Tamuz, ziua căderii Ierusalimului – semnificând simbolic începutul martiriului lui Israel) decizia începerii lucrărilor de deshumare și reînhumare a rămășițelor umane din Cimitirul evreiesc Sevastopol. Eminentă Sa Șef-Rabin Sabetay Djan (1883-1946) a rostit, în idiomul iudeo-spaniol, cererea de iertare adresată morților.

Autoritățile antonesciene deciseră exproprierea publică a celui mai vechi cimitir evreiesc din București (cimitirul mixt sefard și așchenaz din strada Sevastopol, deținut și administrat de comunitatea sefardă, unde ultimele înhumări se făcuseră în 1874).

Unul dintre cele mai vechi monumente documentate era cel al conducătorului D. Mordehai, fiul lui Rabbi Jehuda, decedat la 10 Kislev anul 5467 (octombrie 1716, după transcrierea lui H. Bejarano), cu mult înainte de recunoașterea oficială a comunității sefarde (1730). Piatra, fotografiată de Frédéric Damé și documentată în numeroase lucrări și studii ale lui W. Schwarzfild sau M. A. Halevy, a dispărut în timpul Holocaustului. Cele mai vechi inscripții din Cimitirul Sevastopol au fost studiate ca document istoric în mod special de rabinul H. Bejarano, de rabinul M. A. Halevy sau de cercetătorul I. Kara și chiar publicate într-un volum de documente medievale despre orașul București între 1395 și 1800, apărut sub egida Academiei RSR în 1965 (44 de inscripții, după transcrieri existente în manuscris la acel moment, pentru pietre de mormânt, datate între 1715 și 1799, dispărute astăzi). Vechimea inscripțiilor era un document în sine, care trebuia să dispară din centrul Bucureștilor, așa cum o atestă unele studii recente (care fac referire la detașamentul de muncă forțată Sevastopol) ale istoricilor Lya Benjamin și Adrian Cioflâncă. Desigur, se impun noi studii despre valoarea artistică și memorialistică a desenelor și transcrierilor realizate de pictorul Lazăr Zin (1899-1991) în cadrul detașamentului de muncă forțată, ca parte a conservării memoriei acestui cimitir dispărut.

Chiar și modul în care erau dispuse aceste morminte spunea ceva despre dezvoltarea comunității. Dr. Ion Grubea, președintele comisiei istorice a detașamentului de muncă, oferă o rară analiză a topografiei cimitirului (în „Despre Cimitirul Sevastopol”, în Calendar – Almanah evreiesc 5705/1945): „Din inscripțiuni se constată că mormintele cele mai vechi din cimitir sunt din prima jumătate a secolului al XVIII – lea. Numărul lor mic face să se bănuiască și existența altora, care însă au dispărut, în condiții necunoscute. Aceste pietre se găseau mai ales în partea de nord-est a cimitirului. Ele se remarcă printr-o caligrafie corectă, cu o majusculă foarte fru-

Istoriile sefarde **Urmele Cimitirului vechi Sevastopol în Cimitirul Bellu sefard**

moasă, clară și de inspirație cultă. În partea opusă se găsesc pietrele funerare ale evreilor de rit spaniol. Ele sunt mai noi, cuprind uneori monumente mărețe, cari pot concura cu cele mai frumoase monumente din celelalte cimitire și cari desigur că pe vremea lor produceau un deosebit efect. Din ele rezultă nu numai starea economică prosperă a acestei comunități, dar și o deosebită înflorire culturală ebraică și europeană. Ea explică și spiritul de jertfă și naționalism al evreilor, din jurul anului 1848. Din nefericire, o mare parte din monumentele cele mai de preț au dispărut.

În partea de vest a cimitirului, între parcela mai veche și cea spaniolă, se găsea marea parcelă a evreilor de rit occidental. Această parcelă cuprindea însă și unele particularități: pe lângă o groapă făcută numai pentru copii, aci se găseau adesea monumente cari cel puțin după nume arătau că s-au înhumat și evrei de rit spaniol. Este probabil ca înainte de a-și fi creat o parcelă specială, evreii spanioli să se fi înmormântat la un loc cu ceilalți.

În marele pătrat de la mijloc, format de cele trei parcele, se găsea marea groapă a «ciumaților» (ciuma lui Caragea, 1812, n.n.), care fusese acoperită cu var și despărțită de restul cimitirului cu un șanț, dispărut în ultimele decenii. Pe acest loc nu este exclus să fi fost și unele lucrări de zidărie.

Deshumarea și apoi reînhumarea au fost executate de un detașament de muncă forțată, constituit din muncitori evrei, iar mormintele celor două rituri au fost despărțite și relocate în Cimitirul Bellu sefard și respectiv Cimitirul Giurgiului și Filantropia, de rit așchenaz. Multe pietre cu o valoa-

re istorică și artistică deosebită au suferit deteriorări sau au dispărut în timpul lucrărilor. De aceea transcrierile și desenele făcute în cadrul detașamentului de muncă au o valoare deosebită.

Am regăsit recent procesele-verbale de reînhumare la Cimitirul Bellu sefard a celor deshumați din Cimitirul Sevastopol. Mulți vor rămâne pentru totdeauna neidentificați, dar, din cei 1659 de sefarzi, am reușit să recompun, nume cu nume, lista a 165 de persoane identificate. La aceștia se adaugă cei 502 așchenazi identificați, reînhumati la Cimitirul Giurgiului (pentru care există o listă și o placă memorială) și cei cca 2000 din groapa comună a ciumaților sau decedați în alte epidemii.

Numele sefartzilor identificați (reprezentând doar 10% din totalul mormintelor) au fost transformate astfel într-o listă, una prea lungă pentru a fi publicată aici. Chiar și așa, sperăm că vor putea avea, în vremuri prielnice, o piatră funerară comună. Inițiez, prin prezentul demers, publicarea pentru moment doar a numelor familiilor, urmând să dedic un studiu aprofundat evoluției acestor familii, multe legate de dezvoltarea economică și culturală a orașului București:

Achoen; Adon; Aftalion; Albahary; Alcalay; Alevy; Almosnino; Alsheh; Arie; Asa/Assa; Așer/Ascher; Atias; Avram; Azriel; Bahar; Bally; Behaim; Benbassat; Benvenisti; Benhaya; Benschulem; Blanca; Clarfeld; Cohen; Cohenet; Confino; Danon; David; Delion; Derera; Eliezer; Eliau; Ermozi; Eschenasy; Farchy; Fermo; Gabriel; Gentil; Hacoen; Haim; Halevy; Hara; Hasan; Hazan; Heschia; Hilel; Iacob;

lehuda/leuda; loel; Iontof/Iomtov; Iona; Iosef; Iscar; Israel; Ithac; Kauly; Levy; Lion; Lisia; Maghid; Malcuna; Manoach; Mayr; Mayor; Mayo; Mazeltov/Mazaltov; Menahem; Menășe; Mercada; Mevorah; Mitrany; Mordehay; Moșe; Nachmias; Nathan; Oro; Pappu/Papo; Pava; Pincas; Reino; Rozanis; Russo; Sabetay; Samuel/Șemuel; Semo; Sevilia; Simha; Sofleali; Solomon; Susan; Tevy; Zal.

Redescoperirea recentă a proceselor-verbale, care conțin descrieri ale deshumărilor din Cimitirul Sevastopol și reînhumărilor în aceeași zi (conform prevederilor) în gropi comune în Cimitirul sefard Bellu, are o valoare profund religioasă, care redă numele celor mai vechi locuitori evrei din București. Continuăm astfel proiectele de memorializare a numelor victimelor, chiar și a celor afectați de desacralizare. Numele lor devin un memorial în sine al vieții acestei comunități. Listele rezultate sunt în același timp un izvor genealogic și un foarte important document istoric, chiar dacă în puține cazuri s-a transcris și data decesului sau alte detalii de pe mormânt. Graba în care s-a făcut această muncă a făcut să se piardă multe dovezi importante, dar și un loc care rivaliza ca istorie și originalitate cu cele mai vechi cimitire evreiești din Europa. Tot ce putem face astăzi este să regăsim fragmentele de istorie și să încercăm să documentăm fiecare detaliu salvat, fie el document, fotografie sau piatră funerară.

Dr. ANCA TUDORANCEA

Lecturi în cheie de pandemie

Imaginea Annei Frank, între un roman grafic și Facebook

Anne Frank este unul dintre cele mai cunoscute personaje legate de memoria Holocaustului, considerată chiar de UNICEF un simbol al copiilor ale căror drepturi au fost sau sunt încălcate. Manuscrisul ei, aflat în Casa Memorială din Amsterdam, este înscris în Patrimoniul mondial al UNESCO și unul dintre cele mai cunoscute texte prin multiplele ediții și traduceri internaționale.

În 2018 a apărut la Editura Humanitas primul roman grafic (153 pagini) pornind de la versiunea definitivă a *Jurnalului* Annei Frank, cu adaptarea grafică a lui Ari Folman și ilustrația lui David Polonski (în traducere românească de Gheorghe Nicolaescu și Diana Zotea). Editura publicase în 2011 versiunea definitivă a *Jurnalului* Annei Frank (traducere din neerlandeză și note de Gheorghe Nicolaescu), astfel încât cele două cărți pot fi folosite în tandem pentru predarea/aprofundarea subiectului la vârste diferite. Ambele cărți au fost publicate cu aprobarea Fundației Annei Frank (AFF – Anne Frank Fonds, fondată de tatăl Annei, Otto Frank, în 1963, la Basel, Elveția). Această Fundație se ocupă de protejarea drepturilor de imagine ale Annei Frank și este o fundație caritabilă.

Prin *Jurnalul* său și nenumăratele ediții succesive, autoarea vorbește încă unor generații diferite, apropiindu-i de realitatea Holocaustului din perspectiva unui adolescent care observă schimbările majore sau minore din jur. Folosește de multe ori ironia și chiar autoironia, dar și o sensibilitate literară aparte pentru vârsta de doar 14 ani. Adaptarea grafică a lui Ari Folman s-a aflat în fața unor mari provocări, transformând 30 de pagini originale în zece pagini de bandă desenată, dar sunt și puncte esențiale unde scrisorile către Kitty (*Jurnalul*) sunt redată integral. Folman preciza: „Nu am încercat nici o clipă să ghicim cum și-ar fi desenat Anne *jurnalul*, dacă în loc de scriitoare ar fi fost ilustratoare. Acest demers ar fi fost zadarnic. În schimb, am încercat să redăm umorul înțepător, ironiile, mai ales față de doamna Van Daan, personajul față de care ilustratorul David Polonsky și cu mine nutrim o afecțiune deosebită) și obsesia ei pentru mâncare. În adaptarea grafică se insistă asupra acestui ultim aspect pentru a se arăta imposibilitatea clandestinilor de a-și potoli foamea continuă. Cel mai adesea am ales să reprezentăm perioadele de depresie și de disperare pe care Anne le traversează sub forma unor

scene fantastice (de exemplu, cea în care evreii reconstruiesc piramidele sub jugul nazist) sau onirice” (Ari Folman).

Cititul acestui jurnal în contextul actual, marcat de pandemie, de izolare planetară ne face să percepem cu totul altfel textul, să putem să înțelegem claustrarea, spațiile mici, dorul de a fi ca înainte, libertatea de a te plimba. În felul ei, Anne ne ajută să ne putem controla, să găsim moduri de a evada prin imaginație, prin lectii, prin comunicarea cu un prieten bun, fie el și un jurnal.

În unele cazuri, tot în această perioadă, așa cum sublinia Ariel Sobel în articolul „Leave Anne Frank alone” (Jewish Journal, 3 aprilie 2020), folosirea poveștii ei într-o manieră distorsionată duce la un comportament aberant în numele libertății de expresie, de la campanii de imagine pentru drepturile imigranților (o cauză justă, dar greșit expusă) în New York, unde este folosită imaginea Annei Frank neautorizat („Anne Frank died of typhus. Not a gas chamber. Demand the release of ICEE – Immigration and Customs Enforcement detainees) până la glume care merg spre trivializarea Holocaustului *online*, în special când este folosit numele cuiva care a murit în timpul Holocaustului: „#feel like Anne Frank, #that Anne Frank did this for 2 years with no tv or video games. Impressive, #I wonder if Anne Frank was this horny, #Now I get why Anne Frank's diary was so boring” etc. Indignarea lui Ariel Sobel este justificată, dar aproape singulară, și chiar comentariile din subsolul articolului invocă o prea mare sensibilitate „evreiască”. Știm cu toții că umorul este o armă redutabilă pentru supraviețuire, dar mai există și glume proaste sau neinspirate. Anne Frank nu merită așa ceva, chiar în numele intențiilor bune. Din păcate, Facebook nu percepe întotdeauna nuanțele.

Înainte de declararea stării de urgență și izolarea voluntară, urma să prezint contextul istoric al romanului grafic după *Jurnalul* lui Anne Frank unui grup de copii de 10-12 ani, din grupul de lectură *Fanbook* al Editurii Humanitas. Între timp, le-am trimis tema de a încerca să țină un jurnal personal în timpul pandemiei, la care am înțeles că au răspuns pozitiv. Sper să îi ajute personal, inclusiv să o poată înțelege mai bine pe Anne. Abia aștept să le citesc opiniile, să vorbim. Să ne vedem cu bine, în vremuri mai bune!

ANCA TUDORANCEA

GEO ȘERBAN - 90

Omul Cărții

Îmi permit să împrumut / parafrazez titlul romanului scriitoarei Olga Tokarczuk* pentru a defini cât mai exact, din punctul meu de vedere, profilul intelectual al DOMNULUI Geo Șerban: un personaj profesionist implicat total în „facerea și des-facerea” cărții, ca proiect, obiect cultural și referință simbolică, pe de o parte, și o personalitate care, în toate straturile / învelișurile ei (de la biologic la spiritual și, mai departe, la eteric / inefabil), se află într-un proces metabolic având ca scop unic și absolut Cartea. Pare complicat ceea ce descriu eu aici, dar nu este. Și mă explic, în continuare...

Una dintre lecturile care mi-au marcat studenția a fost *Ulysse* de G. Călinescu (Ed. pentru Literatură, București, 1967), un volum esențial pentru modelarea gustului și concepției mele asupra literaturii. Evident, la vremea aceea, am pus pe seama autorului de pe copertă întregul interes trezit de cartea respectivă, pentru că nu eram foarte atent la rolul editorului sau al îngrijitorului de ediție etc. Mi-amintesc că am citit „cuvântul introductiv”, dar tot cu gândul la G. Călinescu (ce a scris despre cutare autor sau cutare operă) și mai puțin la intenția („textele care urmează reprezintă o selecție concepută să înfățișeze «călinescianismul» chiar în momentul cristalizării sale. Niciodată incluse în vreun volum, paginile acestea au darul de a ilustra pe lângă reacțiunile spontane, pline de prospețime, circuitul omogen.”), efortul și pricepea celui care semna respectiva prefață, adică Geo Șerban. Fără ipocrizie, recunoscând că exercițiul lecturii se modifică și el în sensul maturizării, abia mai târziu am descoperit concepția ediției și pe autorul ei. La fel s-au petrecut lucrurile și cu un an înainte, în legătură cu sinteza *Arta prozatorilor români* de Tudor Vianu (Editura pentru Literatură, col. Bpt, București, 1966, 2 vol.), operă a căreia Geo Șerban i-a îngrijit textul, semnând și introducerea ediției.

E adevărat că, în același timp, în biblioteca mea de literat aspirant a intrat și volumul *Exegeze* de Geo Șerban (Editura pentru Literatură, București, 1968), o sumă de studii solide despre Alecu Russo, N. Bălcescu, Al. Odobescu, Tudor Vianu, T. Arghezi, G. Călinescu ș.a. Dar și în acest caz, atenția mi-a fost captată mai degrabă de subiectul scrierilor (biografia sau opera autorilor examinați) și nu de concepția / viziunea istoricului literar. Deși o carte precum *Ideii trăite; carte de înțelepciune* (Ed. Tineretului, București, 1968) – un „decupaj” abil și sofisticat din scriitorii interbelici – ar fi trebuit să mă avertizeze că Geo Șerban nu e un simplu profesionist al „tehnicilor editoriale” (stabilire text, comentariu aplicat, note explicative etc.), ci un editor creativ căruia mereu autorii „luați în lucru” îi rămân îndatorați. Asta când nu e autor el însuși, poziție din care își supra-probează erudiția, precum în volumul *Ispita istoriei. Investigații, precizări, demersuri metodologice* (Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1980). Iar dacă amintesc de această carte, alcătuită din cercetările publicate în revista *Secolul 20*, trebuie să precizez că mă numărăm printre cititorii ei fideli și, implicit, printre beneficiarii activității redacționale desfășurate de Geo Șerban acolo.

Iată câteva exemple din cunoașterea „mediată” a DOMNULUI Geo, a profesionistului din „lăuntru copertelor”, pe informațiile și afirmațiile căruia mă puteam baza. Căci am avut (și încă mai am!) o „listă scurtă” (din păcate) cu asemenea specialiști într-ale literaturii și artei românești, oameni care nu îndrăzneau să lanseze „opinii” șubrede sau doar provocatoare, obligându-te apoi să le dublezi demersul prin corectări / completări / precizări. Dar „personalizarea” omului din cărți avea să mai întârzie. Deși am început s-o simt datorită haloului pasional care însoțea fiecare caiet cultural îngrijit în cadrul seriei girate de revista *Realitatea evreiască* (caiete dedicate lui M. Sebastian, B. Fundoianu, P. Celan, Z. Ornea etc.). Există în acest proiect o „amprentă” intelectuală caracteristică, o vibrație care nu e doar tehnică / mecanică. Rezultatul recitirii și „redesenării” profilului autorilor în discuție ne parvine empatic...

Iar în luna mai 2003, în sfârșit, s-a produs „minunea”! Adică prima întâlnire personală cu Omul Cărții, prilejuită de deschiderea expoziției centenare (aniversarea unui secol de la nașterea artistului) „Victor Brauner – la izvoarele operei”, la Muzeul de Artă din Piatra-Neamț. Ulterior, în 2004 și în același loc, Geo Șerban a avut gentilețea să-mi prezinte albumul monografic dedicat artistului nemțean, proaspăt apărut la Editura Hasefer. Din acel mo-

ment pot spune că am avut un acces privilegiat la dimensiunea personalității pe care o invocam la început: imaginea dintre coperti dobânda un plus de consistență, o „a patra dimensiune” în care intrau și sentimente, și referințe particulare / biografice, și trăiri diverse, și gesturi etc. În fapt, a fost începutul unei prietenii onorante pentru mine, dar și profitabilă totodată, pentru că am găsit dovada exemplară a identificării magice dintre om și carte, înțelegând mai bine ce înseamnă să-ți împrumuți viața / sufletul unei cărți pe care o concepi, o scrii sau o editezi, cum face DOMNUL Geo!

Ulterior, de puține ori am trecut și trec prin București fără a-l vizita în primitoarea Casă Șerban din București (unde doamna Daniela știe foarte bine să „improvizeze” o atmosferă minunată, pe placul scriitorilor și artiștilor care-i trec pragul). Ei bine, era normal ca tocmai acolo – între miile de tomuri reprezentând generații de autori, viziuni, circumstanțe, teritorii și etape culturale, istorii personale și de grup – să înțeleg mecanismul conviețuirii cu cartea și procesul devenirii Omului-Carte. O impresie dintr-o călătorie, o amintire din viața editorială, o referire la un detaliu din vestimentația unui autor, o rețetă gastronomică sau un soi viticol, un tic verbal sau un comportament ciudat etc., toate au un sens pentru DOMNUL Geo și converg spre o carte existentă sau induc ideea unei cărți viitoare.

Apoi, abordarea unui subiect sau a unei teme, oricât de tentantă ar fi, am învățat de la Geo Șerban

că nu se face în grabă și „la normă”. Astfel, ca să mă opresc la un alt exemplu elocvent, binecunoscuta serie de recuperări Mihail Sebastian, de la Hasefer, a presupus o apropiere metodică și profundă de opera autorului. Și recunosc, acum, că a trebuit să-mi cer scuze de multe ori de la Domnul Geo, de-a lungul anilor, pentru că-l apelam la telefon în momentele când el se afla la Biblioteca Academiei pentru studiu. Sau, un alt aspect... Discutam frecvent despre avangardă, domeniu pe care Geo Șerban îl cunoaște foarte bine. Și l-am „însoțit”, ca să spun așa, în anii în care lucra la magistralul volum *Întâlniri cu Marcel Iancu* (Ed. Hasefer, București, 2011). L-am însoțit cu gândul și cu interesul / curiozitatea, mai ales că ajunsesem și eu, la un moment dat, la muzeul artistului din Ein Hod (Israel).

Așadar, aveam „informații” comune și eram documentat, cât de cât, pe subiect. Dar abia după parcurgerea cărții Domnului Geo relația mea cu subiectul „s-a încălzit”. Pentru că, *grosso modo*, dacă lăsăm deoparte scrierile de ficțiune, materialul pe care lucrează un istoric al literaturii sau al artei e alcătuit din documente, care sunt urme obiective / neînsuflețite dintr-o viață care a fost. Or, datorită autorului-editor (pentru care cercetarea rămâne o simplă etapă, deși obligatorie) este de a reînsufleți, de a readuce la viață „subiectul”. Și asta nu se poate realiza decât prin implicare / asumare / conviețuire. Omul Cărții conviețuiește cu proiectul său. Și cele două volume cu jurnalele intime ale Mariei Banuș (*Însemnările mele*, Ed. Cartea Românească, București, 2014) stau mărturie: dintr-un maldăr de caiete și hârtii dispartate, Geo Șerban a alcătuit o carte incitantă, vie, tulburătoare. Am discutat despre ea în timpul „facerii”, cunosc efortul, ezităările, obsesiile, dificultățile de parcurs. A rezultat o ediție model, în formă, dar care trăiește pentru că în profunzime conservă căldura editorului.

Pe scurt, în final, rezum explicit: Omul Cărții este persoana pentru care orice fapt sau conversație pornește de la o carte, sau orice fapt sau conversație despre oricare subiect se termină într-o carte. În permanență comuniune cu cartea, Omul Cărții este DOMNUL Geo Șerban!

EMIL NICOLAE-NADLER

* v. *Călătoria oamenilor cărții* (Ed. Polirom, Iași, 2019)

Geo Șerban, un neevreu mai evreu decât evreii

Nu-mi vine să cred că Geo Șerban a împlinit... 90 de ani și că au trecut 16 ani de când ne cunoaștem. Ne-am întâlnit la *Realitatea Evreiască*, dar îl știam de multă vreme, din paginile revistei „Secolul XX”. La un moment dat, semnătura lui a dispărut, împreună cu a altora. Mi-a povestit că, deși nu era evreu, a fost dat afară pe acest motiv. În afara faptului că avea o soție evreică, cred că ceea ce i-a făcut pe mulți să presupună că este evreu a fost atașamentul psihic și intelectual de evreime, o atitudine profund umanistă și democratică, deschisă față de oameni, indiferent din ce etnie proveneau și ... un ascuțit simț al umorului. Mai târziu, la un simpozion internațional despre Benjamin Fundoianu, am găsit o revistă dedicată poetului, redactată de Geo. Aceasta făcea parte dintr-un proiect comun cu scriitorul, dramaturgul și publicistul Dorel Dorian, pe atunci redactorul-șef al *Realității Evreiești*, care i-a încredințat lui Geo sarcina de a realiza o serie intitulată *Caiete Culturale*, dedicată unor scriitori, poeți sau istorici literari evrei români. În afara *Caietului Fundoianu*, au apărut de-a lungul timpului cele dedicate lui *Paul Celan*, *Ov. S. Crohmălniceanu*, *Mihail Sebastian*, *Ștefan Iureș*, *Leny Caler*, *Zigu Ornea*, *Mircea Săucan* (în 2003).

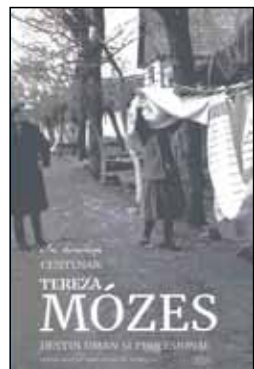
Cred că literatura română contemporană îi datorează foarte mult lui Geo Șerban în redescoperirea și revalorificarea lui Sebastian. Cele trei ediții speciale ale *Realității Evreiești*, proiect de asemenea inițiat împreună cu Dorel Dorian, scoase la 100 de ani de la nașterea scriitorului, oferă o imagine mult mai complexă a lui Sebastian decât exista atunci în imaginarea opiniei publice. Sebastian era cunoscut ca un bun dramaturg, dar un mai slab romancier. Cercetător asiduu și răbdător, Geo Șerban a reușit să găsească și să atribuie valențe noi lui Sebastian, descoperind o excepțională și mai puțin explorată calitate a acestuia – cea de publicist multilateral.

Cred că cercetările lui Geo și publicarea edițiilor speciale au impulsivat și demersul Academiei Române pentru editarea operei integrale a lui Mihail Sebastian.

Geo este un om extraordinar de modest. Discuțiile pe care le-am purtat cu el și cu încântătoare și dinamica lui soție, Daniela, în timpul plimbărilor noastre de la Sighișoara, unde participa la Festivalul *Proetnica*, în cadrul programului FCER, sau la Brăila la Festivalul Sebastian, mi-au întărit imaginea unui om care nu se laudă niciodată cu ceea ce a făcut. Însă, când era vorba de „eroii” lui, devenea pasionat. Din rândul acestora se desprind doi: Marcel Iancu și Mihail Sebastian, acesta din urmă fiind marea lui dragoste. Geo Șerban nu numai că și-a dedicat ani de muncă operei lui Sebastian dar l-a apărut pe omul Sebastian față de anumite opinii, formulate inclusiv de unii evrei, mai puțin favorabile scriitorului. Am scris în titlu „un neevreu mai evreu decât evreii”. Geo a apărut tocmai calitatea de evreu a lui Sebastian și a demonstrat fără tăgadă că Sebastian s-a considerat întotdeauna evreu, era profund atașat de evreitatea lui. Ideile, opiniile lui Geo se regăsesc în șirul de volume apărute la Editura Hasefer și lansate în cadrul edițiilor Festivalului „Mihail Sebastian” de la Brăila: *Dimensiunea Sebastian* (2013), *Mihail Sebastian – Nouă convorbiri* (2014), *Mirajul francez* (2015), *M. Sebastian – Periplu printre poeți* (2016), *M. Sebastian – Bucuriile muzicii* (două volume, 2017 și 2018) și *M. Sebastian. Scena și ecranul* (2019).

La vârsta de 90 de ani, Geo Șerban mai lucrează. Nu putem decât să-i dorim în continuare o viață lungă și putere de a nu-și întrerupe activitatea, care ne-a oferit în timp o felie prețioasă de cultură și civilizație românească.

EVA GALAMBOS

In Honorem – Centenar TEREZA MOZES

Am cunoscut-o pe extraordinara doamnă Tereza Mozes acum trei ani. Până atunci, de fapt, cunoscusem doar volumul scris de ea, „Evreii din Oradea”, apărut la Editura Hasefer în 1997.

Prof. dr. Carol Iancu, văzând volumul în biblioteca mea, mi-a împărtășit părerea sa că Tereza Mozes este „cel mai bun istoric al iudaismului din Oradea”.

Am început să corespondăm și să vorbim la telefon, apoi, în cursul unei vizite la ea acasă, am zărit un volum în limba maghiară, unde am găsit niște documente în limba ebraică. Era cartea „Hevra Kedișa din Oradea în perioada 1731-1931; 200 de ani din viața evreilor de acolo”. De acum două sute de ani, Hevra Kedișa avea în cadrul său o asociație de ajutor mutual, „Gmilut Hesed”, care există și azi. Am rugat-o pe gazda mea să-mi traducă titlul și m-am gândit imediat că acest volum trebuie să apară și în limba română. Volumul se numește „Istoria de 200 de ani a Societății Sacra Israelite – Hevra Kedișa din Oradea 5491/1731-5691/1931”, apărut și el la Editura Hasefer a FCER, în 2018. Autorii sunt Leitner Zoltan și Freund Fulop, iar prefața volumului românesc este semnată de Dr. Tereza Mozes.

În acea dimineață, petrecută împreună, ne-am împrietenit ca și cum ne-am fi cunoscut din copilărie. Am primit cadou volumul „Decalogul însângerat”, în care Tereza Mozes relatează viața în lagărele naziste prin care a trecut și felul în care a supraviețuit. Volumul acesta a apărut în limbile maghiară, română și engleză, cu mulți ani în urmă. Acest volum, ca și monografia despre evreii din Oradea erau epuizate de mult.

În cursul deselor noastre întâlniri care au urmat am discutat despre ce am putea face pentru retipărirea cărții distinselor doamne, care a împlinit frumoasa vârstă de 100 de primăveri! Am avut plăcerea să-i cunosc frumoasa familie, fiica din Canada (Anna Hertz) și fiul, cunoscutul chirurg ortoped de renume internațional Dr. Gabor Mozes.

M-a bucurat să sprijin retipărirea istoriei comunității evreilor din Oradea și sper să reapară și „Decalogul însângerat”, pentru prima oară în limba română și în ebraică. Faptul că suntem prieteni a devenit cunoscut și după un timp am primit o scrisoare de la Muzeul Țării Crișurilor din Oradea, în care am fost invitat să particip la publicarea unui volum omagial în cinstea Terezei Mozes, lucru care m-a onorat. Bineînțeles că am acceptat cu bucurie. În preajma zilei sale de naștere, „In honorem Centenar Tereza Mozes – Destin uman și profesional” a apărut la Editura Muzeului Țării Crișurilor din Oradea.

Și la Tel Aviv, centenara a fost sărbătorită cu fast și, cu această ocazie, surpriza serii a fost că i s-a înmănat cartea, în care 31 de personalități bine cunoscute în România au publicat articole și studii.

Prezintă alături câteva spicuri din articolele volumului, semnate de prof. Aurel Chiriac, prof. Sever Dumitrașcu și Baruch, subsemnatul.

În încheiere, îi pot ura din nou dragii mele prietene tradiționalul „Ad Mea Veerim”, cu sănătate și cele mai bune urări. De asemenea, mă simt obligat să adaug că sunt mândru de a avea o asemenea prietenă.

Prof. Ioan Goman:

Din activitatea Secției de etnografie a Muzeului Țării Crișurilor, sub conducerea Terezei Mozes

În rândul personalităților care au avut un rol major în istoria Muzeului Țării Crișurilor, contribuind din plin la clădirea prestigiului acestei instituții, se înscrie la loc de cinste și Tereza Mozes. Un specialist cu o mare putere de

muncă, cu cercetări multiple în mai multe domenii ale etnografiei și artei populare, dar mai ales cu o largă receptivitate și viziune modernă față de noutățile muzeografice și muzeotehnice ale momentului, întregite cu o meticulozitate și un pragmatism aparte, dar, mai ales, o hărnicie debordantă. Calități care se vor dovedi mai mult decât potrivite în condițiile în care Tereza Mozes își va asuma misiunea de a realiza o secție nouă, de etnografie, în cadrul Muzeului Țării Crișurilor. În 15 decembrie 1964, în cadrul instituției muzeale amintite se înființează „Secția de Artă și Artă Populară”, al cărei prim șef și singur angajat, pentru câteva luni de zile, a fost Tereza Mozes.

Sever Dumitrașcu:

Respectuos omagiu doamnei Tereza Mozes

Doamna Tereza Mozes a fost și este pentru noi un model de viață dăruită semenilor săi. Pentru că domnia sa a întemeiat în muzeografia românească o școală de prețuire a patrimoniului etnografic țărănesc, școală care s-a impus în gândirea și acțiunea culturală ale celei de-a doua jumătăți a secolului trecut.

Aurel Chiriac:

Atitudinea doamnei Tereza Mozes este foarte apropiată de cea a lui Mihail Sebastian

Cine o cunoaște cât de cât, cine are șansa de a sta măcar o vreme în preajma Domniei Sale, realizează un lucru de-a dreptul surprinzător: Tereza Mozes are o seninătate comportamentală, o blândă înțelepciune a gestului și a cuvântului care nu te lasă să bănuiești pustiirea suflătească prin care a trecut în tinerețe. De-a lungul vieții, Tereza Mozes și-a trăit suferințele și bucuriile, chinurile și împlinirile, fără jumătăți de măsură. Auschwitz, Riga Spilva, Kaiserwald, Gutau: sunt lagărele prin care Tereza Mozes a trecut. Sunt lagărele în care și-a pierdut o parte din familie și deci o fărâșă din sine.

Înainte de asta, alături de alți 30.000 de evrei, a trăit în condiții de nedescris în ghetoul orădean, organizat în primăvara lui 1944. „Așa ceva nu se poate nici uita, nici ierta. Nu simt ură pentru descendenții celor care ne-au torturat. Ei nu sunt vinovați pentru ce au făcut părinții. Acum mă preocupă gândul să fac ceva pentru a nu se repeta o asemenea oroare”; e răspunsul dat, într-un interviu, de doamna Mozes la întrebarea dacă îi urăște pe cei care i-au distrus tinerețea.

Ca și Mihail Sebastian, ea nu a fost în stare să îi urască pe cei care o urau. Nici o notație din „Jurnalul” lui Sebastian, între 1935-1944, nu cuprinde ură. Doar perplexitatea că omenirea își poate ieși atât de năvalnic din matcă. Aceeași perplexitate, cernută însă de timpul scurs și de anii maturității, o regăsim și în cartea doamnei Mozes „Decalog însângerat”.

Încrederea în destin și în oameni nu a părăsit-o niciodată.

BARUCH TERCATIN

Ambasada Statului Israel susține campania #ActorIndependent

Ambasada Statului Israel în România se alătură campaniei #ActorIndependent, care își propune să-i sprijine pe actorii neangajați într-o instituție publică de cultură, ale căror venituri au fost afectate ca urmare a suspendării activității în perioada stării de urgență. Potrivit comunicatului emis, instituția diplomatică a redirecționat fondurile destinate unor proiecte cultural-artistice, care ar fi urmat să aibă loc până la sfârșitul anului, și a decis realizarea unui proiect intitulat #PaginiDinIsrael. „Când am aflat despre inițiativa #ActorIndependent de pe pagina de Instagram a lui Marius Manole, primul lucru la care m-am gândit a fost acela de a ne implica și noi în această campanie. Una dintre valorile poporului israelian este aceea de a ne sprijini unul pe celălalt, iar această atitudine orientată către acțiune este cu atât mai necesară în această perioadă delicată pentru noi toți”, a arătat ambasadorul Statului Israel în România, E.S. David Saranga.

Proiectul prevede ca un număr de zece artiști să citească fragmente din romanele unor scriitori israelieni emblematici, iar clipurile vor putea fi urmărite pe contul oficial de Facebook al Ambasadei Israelului. Actorul Marius Manole a postat un mesaj video, în care a vorbit despre această inițiativă, declarând: „Vreau să îi mulțumesc E.S. David Saranga, ambasadorul Israelului în România, pentru atenția și grija cu care s-a aplecat în această perioadă dificilă pentru noi toți asupra problemei actorilor teatrului independent. Împreună am pus la cale un proiect pentru promovarea literaturii israeliene în România, prin vocea unor actori independenți”. (D.D.)

La mulți ani, colaboratorului nostru BARUCH TERCATIN!

Ing. Baruch Tercatin, născut la Iași, pe 1 mai 1928, a împlinit luna aceasta 92 de ani.

Cu prilejul aniversării, președintele FCER arăta, într-o felicitare, că are o stimă „cu totul specială” pentru „inginerul devenit un erudit în ale iudaismului”.

Baruch Tercatin, cetățean de onoare al Tel Avivului, a tipărit la Hasefer numeroase titluri care se datorează „muncii pline de competență și abnegație, puse la dispoziția cititorilor din România, evrei și neevrei”, mai subliniază președintele FCER, numindu-l pe autor „un excelent exemplu de ceea ce poți dăruia atât comunităților evreiești din România, cât și poporului lui Israel”.

Adaugăm și noi, din partea redacției, un sincer și cald „Ad Mea Veerim!”

Cafeneaua românească – ICR Tel Aviv

Condiția artistului în timpul crizei COVID-19

ICR Tel Aviv a organizat, în cadrul programului *Cafeneaua Românească*, un dialog *online* cu regizorul israelo-canadiano-român Alexander Hausvater. Tema principală, lansată de directorul ICR, Marton Salamon, a fost confruntarea unui artist cu situația creată de pandemia COVID-19, când a încetat orice activitate artistică cu public. Regizorul a răspuns atât întrebărilor gazdei, cât și celor venite din public.

Alexander Hausvater a considerat că este cea mai grea perioadă din viața lui. Un artist, a arătat el, are nevoie de interacțiune socială zi de zi. Alienarea, distanțarea te lipsesc de imagini, de trăirea reală. Ca să aibă preocupări, regizorul a spus că scrie o carte, cu titlul provizoriu „În penumbră”, bazată pe gândurile lui, acumulate în anii trecuți. Este greu de apreciat dacă există avantaje și dezavantaje ale acestei condiții. Dat fiind faptul că suntem închiși, nu avem un nivel de comparație. „Personal – a spus el – trăiesc într-o lume lipsită de imagini și deodată mă confrunt cu imaginea mea într-o oglindă. Aceasta mă obligă la o autoanaliză, la o autoevaluare a posibilităților și limitelor mele ca artist. Singurul avantaj este că te uiți la tine mai obiectiv. Fapt este că omul nu a fost creat să fie singur, iar acum și-a dat din nou seama de fragilitatea vieții umane”.

În ceea ce privește viitorul, Alexander Hausvater a spus că, deocamdată, trebuie să ne concentrăm pe momentul actual, nu spre trecut sau viitor, și să ne folosim resursele, mai ales cele spirituale. În context, regizorul a menționat și activitatea lui ca autor de cărți și a menționat două dintre ele: „Captiv în mine” și „Experimentul P”. El s-a referit și la succesul unei alte lucrări, „Ce dacă?”, o îmbinare artistică a unor elemente din biografia sa. Cartea a fost tradusă în mai multe limbi, printre care și în chineză, iar lansarea ei urma să aibă loc în iulie, la Shanghai, cu participarea lui. Lucrarea a avut un mare impact și mulți cititori l-au sunat, afirmând că au avut aceleași experiențe.

Alexander Hausvater a abordat și problema teatrului israelian, a autorilor de piese, afirmând că îi plac autorii care nu se limitează la problemele Israelului, ci susțin și idei general valabile. El și-a exprimat speranța ca în viitor să apară mai mulți autori tineri și acest început s-a făcut deja.

În ceea ce privește viitorul teatrului după epidemia cu noul coronavirus, Hausvater a respins ideea teatrului pe net; acesta este doar un document unde nu există interacțiune, or, un regizor trebuie să interacționeze cu publicul. Spectatorul, când se duce acasă, nu mai rămâne pasiv, ci se gândește la piesă, se raportează la ea. Toți oamenii de cultură vor să se întâlnească cu publicul lor. În viziunea lui, teatrul viitorului va fi unul personal, în condițiile în care fiecare dintre noi a avut o întâmplare pe care ar dori să o povestească. Astfel se va putea crea și un teatru la domiciliu. Teatrul este instrumentul care ridică banalul la nivel cultural.

Primul lucru pe care-l va face el după ce se ridică interdicțiile va fi o întâlnire cu personalul teatrului și cu teatrul în sine, cu mirosul acestuia, cu fantomele teatrului de care-i este dor, ca și de camaraderia dintre actori și regizor. Va trebui să începem să creăm de la zero, deoarece cei care se pregătesc de ieșire au devenit alți oameni, a constatat el.

EVA GALAMBOS

Coronavirusul și simțul olfactiv...

Alături de febră, tuse și dificultatea respirației, mulți pacienți infectați cu coronavirus (COVID-19) raportează o pierdere temporară a simțului mirosului. Se pare că această pierdere olfactivă este semnificativ mai pregnantă la pacienții cu COVID-19 în comparație cu efectul care se întâlnește adesea în timpul unei răceli și mai puțin frecvent la pacienții cu gripă non-COVID-19. În unele țări, precum Franța, un pacient care susține că are un debut brusc al pierderilor olfactive va fi diagnosticat ca pacient cu coronavirus, fără să fie măcar testat. O abordare similară este luată în considerare în Marea Britanie. Pe baza

acestor date, oamenii de știință de la Institutul Weizmann, în colaborare cu Centrul Medical *Edith Wolfson*, au dezvoltat *SmellTracker*, o platformă *online* care permite automonitorizarea simțului olfactiv al unei persoane, cu scopul detectării semnelor precoce ale COVID-19 în absența altor simptome.

Important de știut este însă că reducerea olfactivă a fost semnalată frecvent în orașul chinezesc Wuhan, unde a apărut primul focar de coronavirus. Cu toate acestea, studiile preliminare efectuate în mai multe țări, inclusiv Israel și Iran, arată că acest simptom apare la aproximativ 60% dintre pacienți.

Oamenii de știință estimează că în prezent există opt tulpini active ale virusului. Cercetările prof. Noam Sobel, de la Institutul Weizmann, relevă faptul că pierderea olfactivă poate fi un simptom diferențiator al diverselor tulpini. În cazul în care acest lucru se va confirma, *SmellTracker* va putea cartografia diferitele focare geografice. Pe lângă *SmellTracker*, laboratorul prof. Sobel distribuie kituri de testare

Sistem de purificare a aerului împotriva SARS CoV-2

Centrul Medical *Sheba* (Israel), care a tratat peste 300 de pacienți infectați cu virusul SARS CoV-2, a finalizat un proiect-pilot al unui sistem de filtrare și dezinfectare a aerului, realizat în colaborare cu *Aura Air*. În experimentele anterioare de laborator, sistemul a demonstrat o eficiență de 99% împotriva virusurilor gripale precum AH1N1 și H5N1. „Am început această colaborare cu *Sheba*, în efortul de a reduce agenții patogeni din spital, iar apoi a ajuns SARS CoV-2”, a declarat Roy Friedberg, vicepreședintele *Aura Air*. „Acum, în mijlocul testării, ne concentrăm pe purificarea și dezinfectarea aerului de virusuri severe, inclusiv noul coronavirus”, a spus el. Faza a doua a acestui proiect-pilot se desfășoară în cadrul renumitului Centru Medical *Sheba* din Ramat Gan. Sistemul va fi instalat în laboratoarele în care sunt efectuate analize, săli de personal medical

precum și săli de operație în care au ajuns pacienți diagnosticați cu virusul. Concomitent, va fi efectuat un studiu clinic și microbiologic. „În plus, având în vedere performanțele și rezultatele impresionante pe care *Aura Air* le-a obținut la nivel antibacterian, suntem în ultimele etape ale primirii finanțării de la UE”, a spus vicepreședintele Friedberg. „Scopul este de a realiza soluții contra infectării spațiilor închise, în general, și în special în ceea ce privește coronavirusul.”

Proiectul celor două instituții medicale i se alătură și Beth-El Industries, o companie israeliană care realizează sisteme avansate de filtrare a aerului, utilizate de sectoarele civile și militare din întreaga lume. *Aura Air* a realizat de asemenea trei astfel de dispozitive în Statele Unite, în acest caz apărând îmbunătățiri semnificative ale calității aerului.

Dispozitive touchless post-coronavirus

Start-up-ul israelian *Sonarax* propune o serie de soluții pentru o nouă realitate fără atingere, având la dispoziție o tehnologie de transmisie cu date ultrasonice gata de instalat. Aplica-

abilitatea ei este generoasă: ne vom putea atinge doar *smartphone-ul* pentru a ieși sau a merge cu liftul. „Conectivitatea cu ultrasunete a datelor este o soluție excelentă pentru multe sarcini”, a declarat directorul comercial al *Sonarax*, Nimrod May. Tehnologia folosește unde sonore pentru a transfera date între orice dispozitive echipate cu un difuzor și microfon. Pentru ca schimbul de date să funcționeze, SDK-ul *Sonarax* (kitul de dezvoltare

software) trebuie implementat de ambele părți. Pe telefonul mobil poate fi adăugat la o aplicație existentă sau dedicată. Astfel, de exemplu, angajații își vor ține *smartphone-ul* în apropierea unui dispozitiv de control al accesului în clădirea de birouri, vor suna la lift etc. Semnalele audio comunică automat odată ce utilizatorul deschide difuzorul telefonului. Inițiatorul acestui îndrăzneț proiect este Roni Papo, un inginer absolvent al Universității *Technion*, care a avut viziunea și pasiunea de a folosi undele sonore. „A dezvoltat algoritmi pentru a trimite date în pachete mici prin intermediul undelor sonore.” Papo a ales o gamă de ultrasunete pe care oamenii nu le pot auzi; de altfel, nici măcar animalele nu le pot percepe.

Sonarax a semnat acorduri de colaborare cu alte companii de top precum *Cadence* sau *Knowles*. Clienții utilizează tehnologia premiată a *start-up-ului* pentru acces fără atingere, plăți, autentificare, servicii bazate pe locație, promoții de marketing și poziționare în interior. Unele universități europene au încorporat deja tehnologia SDK-ului în aplicațiile pentru verificarea prezenței studenților.

Apa care se transformă în dezinfectant

Deși pare greu de crezut, bacteriile și virusurile pot fi ucise în mod eficient printr-o nouă metodă care transformă instantaneu apa de la robinet într-un dezinfectant puternic, ecologic, la cerere. Tehnologia a fost dezvoltată de chimiștii de la Universitatea Bar-Ilan din Ramat Gan și patentată anul trecut de compania de cercetare și dezvoltare a Universității BIRAD. Soluțiile dezinfectante realizate anterior cu această tehnologie au fost recunoscute pentru capacitatea lor de a ucide bacteriile, în cadrul unor teste spitalicești efectuate în Israel. De curând, dezinfectantul s-a dovedit eficient și în neutralizarea virusurilor de tip corona în testele efectuate în laboratorul prof.univ.dr. Ronit Sarid. „Am examinat capacitatea acestor materiale de a elimina infecția cu virusul herpes simplex de tip 1 și coronavirusul uman OC43”, a afirmat prof. Sarid. „Ambele virusuri au fost eliminate complet când au fost expuse la dezinfectanți pentru diferite perioade de timp. Caracteristicile structurale ale OC43 sunt similare cu cele ale recentului SARS-CoV-2, ceea ce sugerează că acest virus va fi, de asemenea, ușor de eliminat cu acest dezinfectant”.

Cercetătorii Eran Avraham și Izaak Cohen au dezvoltat tehnologia pentru soluția apă-dezinfectant în laboratorul prof. Doron Aurbach, expert în electrochimie la Institutul de Nanotehnologie și Chimie Avansată a Materialelor din cadrul Universității Bar-Ilan. Noua lor metodă implică amestecarea apei cu electrozi. Combinația acestor compuși creează un antibacterian eficient împotriva bacteriilor, virusurilor și sporilor. De asemenea, spre deosebire de multe alte dezinfectante, cum ar fi înălbitorul cu clor, această soluție pe bază de apă este sigură pentru piele și nu contaminează apele subterane, spun cercetătorii. Tehnologia ar putea fi folosită pentru o varietate de produse dezinfectante, cum ar fi spray-urile cu aerosoli pentru dezinfectarea suprafețelor, aparatelor, paturilor, dulapurilor și băilor a continențelor pentru scufundarea mâinilor, pantofilor sau dispozitivelor, a șervețelilor dezinfectante sau a purificatoarelor de aer.

Grupaj realizat de
DAN DRUȚĂ

pentru pacienții cu coronavirus confirmați, în încercarea de a cartografia simțul mirosului, precum și un chestionar unic. Această inițiativă, care a fost lansată cu sprijinul Ministerului israelian al Apărării, va fi promovată oficial în zilele următoare în Suedia, Franța și alte țări. Testul mirosului este disponibil în prezent în limbile engleză, ebraică și arabă și este de așteptat să fie disponibil curând și în suedeză, franceză, japoneză, spaniolă, germană și persană.

300 de ani de la nașterea Gaonului din Vilnius

La 23 aprilie a.c. s-au împlinit 300 de ani de la nașterea lui Elijahu ben Solomon Zalman, Gaonul din Vilnius. El și-a

petrecut aproape întreaga viață în acest oraș, supranumit și Ierusalimul Nordului din cauza numărului mare de talmudiști. S-a dedicat studiilor textelor religioase iudaice. Faima lui s-a răspândit încă de pe când trăia, dar scrierile lui, comentarii despre Tora și Talmud, au fost publicate postum de către discipolii săi.

S-a născut în 1720 într-o mică localitate de lângă Brest-Litovsk. Și tatăl lui a fost un foarte bun cunoscător al Talmudului, descendent al rabinului Isaac Kremer. Legenda spune că la vârsta de șase ani, Elijahu a ținut o predică în Sinagoga Mare din Vilnius, demonstrând o înțelegere precoce a literaturii rabinice.

A dus o viață modestă și a refuzat invitații din străinătate pentru a ocupa funcții importante. Nu dormea decât câteva ore pe noapte pentru a putea dedica mai mult timp studiilor. Este înmormântat în cimitirul Sudervé din Vilnius.

La ceremoniile comemorative, care s-au desfășurat la cimitir, au participat ministrul lituanian de Externe Linas Linkevicius, președintele Comunității Evreilor, Faina Kukliansky, și Yossef Levi, ambasadorul Israelului în Lituania. A avut loc un schimb de mesaje între președintele lituanian Gitanas Nausėda și președintele israelian Reuven Rivlin, precum și între ministrul lituanian de Externe și omologul său israelian. (E.G.)

26 de milioane de documente despre victimele nazismului pot fi consultate acum pe internet

Arhivele Arolsen, cea mai cuprinzătoare arhivă despre victimele și supraviețuitorii Holocaustului, îmbogățită cu noi informații, reprezentând 26 de milioane de documente, pot fi consultate pe internet. Având baza în orașul german Bad Arolsen, ele cuprind acum și date provenite de la Memorialul Yad Vashem din Ierusalim. Ca o noutate, Arhivele s-au completat cu noi informații despre evreii deportați și cei care au efectuat muncă forțată. Centrul Internațional despre Persecuțiile Naziste, denumirea oficială a Arhivelor, aparține inițiativei UNESCO „Memoria Lumii”. Bazele arhivelor au fost puse de Alianță în 1944, când au găsit primele documente în diferite lagăre naziste, completate cu mare exactitate.

Cele 26 de milioane de documente care pot fi consultate *online* cuprind informații despre 21 de milioane de persoane dislocate, persecutate și asasinat de naști.

Noile documente care s-au adăugat includ date despre deportarea evreilor și populației rome din Germania, Austria, Boemia și Moravia (fosta Cehoslovacie). Potrivit conducerii Arhivelor, ele reprezintă „un ansamblu unic de date, care documentează crimele comise de naști și au o valoare deosebită nu numai pentru istorici, ci și pentru rudele victimelor persecuțiilor naziste”. (E.G.)

Fotografii de la Marea Moartă

La 22 aprilie 2020, la 50 de ani de când a fost instituită Ziua Pământului, fotojurnalistul israelian Noam Bedein, inițiatorul și coordonatorul proiectului „Dead Sea Revival”, a împărtășit publicului – printr-un *live* pe Facebook realizat în parteneriat cu Biroul de Presă al Guvernului israelian – o serie de fotografii de la Marea Moartă. El a marcat astfel cei patru ani de când a început să documenteze Marea Moartă prin fotografii cu filmare lentă dintr-o barcă, la intervale de timp care surprind nivelul în scădere al acestei mări: „Am condus și am promovat sute

de tururi cu barca (...) și am subliniat atât schimbările dramatice, cât și magia și frumusețea care ne înconjoară. Din păcate, criza generată de Coronavirus m-a împiedicat să revin la documentarea schimbărilor neîntrerupte care se petrec pe Marea Moartă.”

Noam Bedein a atras atenția asupra faptului că anul acesta Marea Moartă a atins cel mai scăzut nivel documentat până în prezent. Asta, în timp ce pandemia a adus cu sine mai puțină poluare și șansa naturii de a se regenera, după cum precizează fotojurnalistul israelian în două articole publicate în *The Times of Israel* și *The Jerusalem Post*. Următoarea criză globală poate fi chiar aceea a apei, a afirmat el, din cauza schimbărilor climatice și a suprapopulării.

Orientul Mijlociu se confruntă cu un uriaș deficit de apă. Până în 2050, criza apei poate afecta până la 55% din întreaga populație. Proiectul canalului dintre Marea Roșie și Marea Moartă ar salva-o pe cea din urmă de la dispariție. El consideră acest proiect „nu neapărat cea

mai bună alegere la nivel economic, al mediului ori tehnic, dar pare a fi cea mai bună alegere din punct de vedere politic”, pentru că ar furniza apă desalinizată potabilă. În 2015, Israelul, Iordania și Autoritatea Palestiniană au semnat un acord privind realizarea acestui proiect, care va dura cel puțin zece ani. Deja nivelul Mării Moarte a scăzut alarmant, după cum a arătat Noam Bedein, prin fotografiile făcute în ultimii 4 ani.

Această dramă ecologică poate fi făcută publică prin intermediul educației și al artelor vizuale. Toți cei care au vizitat vreodată Marea Moartă sunt încurajați de Noam Bedein să trimită fotografiile favorite pe <https://gurushots.com/challenge/dead-sea1/details>, concurs care se desfășoară între 21 aprilie și 21 mai 2020. Sunt vizate atât imaginile care arată frumusețea peisajelor, cât și cele care ilustrează schimbările dramatice survenite. Vor fi selectate 40 de fotografii, care vor fi printate și incluse în expoziția planificată pe 16 septembrie 2020 la Marea Moartă.

CLAUDIA BOSOI

Povești incredibile despre Holocaust

Cum a salvat un diplomat spaniol antisemit 150 de evrei macedoneni

Una dintre cele mai misterioase întâmplări cu sfârșit fericit din Holocaust a fost salvarea a 28 de familii de evrei macedoneni din Bulgaria, în total 150 de persoane, de la deportarea la Treblinka, cu puțin înainte de a fi fost urcați în tren... Nu este un caz singular, au mai fost neevrei curajoși care s-au expus pericolului și au reușit să oprească deportarea unor familii, ca de pildă diplomatul suedez Raoul Wallenberg, aflat la post la Budapesta. Și în Bulgaria a fost vorba de intervenția unui diplomat, spaniolul Julio Palencia. Numai că, spre deosebire de democratul și umanistul diplomat suedez, Palencia era un antisemit convins. Cea care a reușit să-l influențeze a fost soția lui, Zoe Dragomis, dintr-o foarte cunoscută familie elenă de luptători revoluționari și importanți oameni politici, tatăl ei fiind la un moment dat chiar premierul Greciei.

Zoe s-a îndrăgostit de Julio și s-a căsătorit cu el în 1913, la vârsta de 31 de ani. Au colindat întreaga lume, el fiind numit la post în opt țări. Căsnicia părea perfectă, singurul lucru care le lipsea era un copil.

În timpul războiului civil din Spania se aflau în post la Istanbul. Julio s-a poziționat de partea franchiștilor, stârnind animozitatea comunității evreiești din Turcia și puternice sentimente antisemite din partea diplomatului spaniol. El i-a și amenințat pe evreii sefarzi din Turcia,

Timbru ilustrat cu Sala Numelor de la Yad Vashem

Cu prilejul împlinirii a 75 de ani de la terminarea celui de al Doilea Război Mondial, Poșta britanică a scos o nouă colecție de timbre. Aceasta include timbre re-

prezentând memoriale din Marea Britanie, Ierusalim și Myanmar, un omagiu adus militarilor și victimelor Holocaustului. Un timbru special din colecție este dedicat memoriei victimelor Holocaustului, fiind ilustrat cu imaginea Sălii Numelor de la Muzeul de Istorie a Holocaustului de la Yad Vashem.

cărora Spania le dăduse pașapoarte spaniole, că va insista să li se ia documentele. Până la urmă, acest lucru nu s-a întâmplat, iar în 1940 Palencia a fost numit în post în Bulgaria.

Bulgaria fiind aliată cu Germania nazistă, în urma desfășurării războiului, a dobândit teritorii din Macedonia iugoslavă. În 1943, 7000 de evrei din această provincie, precum și din Tracia ocupată, au fost duși în ghetouri și apoi urcați în tren cu destinația Treblinka.

Dacă Julio a fost franchist, soția lui, Zoe, era antinazistă, îi detesta pe germani, care ocupaseră țara ei și privea cu compasiune suferința și persecuțiile împotriva evreilor, constatate la Sofia. Încetul cu încetul, a reușit să-și convingă soțul, care, până la urmă, a făcut un gest curajos, salvând de la deportare 28 de familii de evrei macedoneni care aveau pașapoarte spaniole. Autoritățile fasciste bulgare nu au vrut să le recunoască, fiind eliberate în Iugoslavia, dar Palencia le-a schimbat cu altele noi, emise în Bulgaria. Astfel a reușit să salveze 150 de evrei. Gândurile lui Zoe, sentimentele schimbate ale soțului ei și demersurile făcute de acesta au fost reflectate în jurnalul Zoei Dragomis, descoperit în arhivele din Atena. Mai mult decât atât, cei doi au manifestat o simpatie profundă față de o importantă familie evreiască din Sofia (familia Arie). Sub acuzații false, capul familiei a fost spânzurat în 1943. Palencia avea informații despre deportarea iminentă a evreilor din Bulgaria propriu-zisă, și atunci, perechea a decis să înfițieze doi dintre copiii familiei. (Până la urmă, datorită unor proteste masive din toate segmentele populației bulgare, evreii nu au mai fost deportați). Înfuriat, premierul de atunci al Bulgariei, E. Filatov, l-a declarat pe Julio *persona non grata* și familia a trebuit să se întoarcă în Spania, unde guvernul spaniol l-a scos din rândurile diplomaților. A murit în 1952.

Timp de peste șapte decenii, nu s-a cunoscut numele salvatorului celor 28 de familii. Cei doi copii înfițați au murit, iar descendenții celor care au fost salvați au crezut că Franco ar fi intervenit. Mai multe descoperiri recente în arhivele din Skopje, Atena și Spania au dezvăluit că pașapoartele lor au fost emise de Julio Palencia.

EVA GALAMBOS

UER reia lupta

Trecuseră doar trei săptămâni de la 23 august 1944 și, la 14 septembrie, a reapărut „Curierul Israelit”, organul de presă al Uniunii Evreilor Români. A fost primul semn că, în ciuda tuturor interdicțiilor, persecuțiilor și prigoanei, UER a supraviețuit și îi chema pe toți evreii să se strângă în jurul său spre a milita cu forțe unite pentru restabilirea deplină a drepturilor lor.

O primă măsură în acest scop a fost înființarea de către UER a unui oficiu de contencios, pus la dispoziția celor fără mijloace materiale pentru a-și angaja avocați care să-i ajute la redobândirea proprietăților românizate. Avocații angajați aveau sarcina să reprezinte interesele solicitanților în justiție și în fața autorităților guvernamentale. Conducerea contenciosului a fost încredințată avocatului Gabriel Schaffer, membru al Reprezentanței UER. Desigur, sprijinul contenciosului a fost acordat doar celor lipsiți de posibilități materiale. Problemele celor din provincie se rezolvau prin corespondență.

Un alt demers important a fost adresarea unui memoriu prim-ministrului, generalul Constantin Sănătescu, pentru salvarea unui grup de evrei originari din diferite părți ale teritoriilor ocupate de unguri. Era vorba despre un grup de 7000 de evrei aflați în jurul localității Bor din Iugoslavia, în apropiere de Orșova și Turnu Severin. Viața lor era în primejdie și singura soluție a fost transferarea lor în România. În memoriu s-a precizat că Uniunea se angajează să-i întrețină și că ei nu o să cadă în sarcina statului. Consiliul de Miniștri a aprobat cererea și a dat ordin telegrafic autorităților competente.

La data de 17 septembrie era publicat, tot în „Curierul Israelit”, un prim apel adresat evreilor de către Uniunea Evreilor Români. Importanța documentului constă în faptul că reflecta linia politică a Uniunii în noile condiții istorice. Importanța zilei de 23 august este caracterizată ca fiind rezultatul „hotărârii salvatoare a Majestății Sale Regelui și a democrației românești, a luptei eroice a armatei române”. Se subliniază faptul că „democrația românească a preluat conducerea statului și deci a început restabilirea drepturilor.” La 31 august a fost dat publicității înaltul Decret Regal prin care s-a repus în vigoare Constituția din 1923. În felul acesta, populația evreiască a fost repusă în drepturile sale cetățenești. Evreii și-au recăpătat libertatea, egalitatea, dreptul la muncă, adică la viață. Toate dispozițiile contrare Constituției au fost abrogate. Trecând în revistă toate aceste prime măsuri, „Apelul” precizează datoriile evreilor. „Datoria noastră este – se scrie în „Apel” – să luptăm mai departe alături de democrația românească pentru redobândirea în fapt a drepturilor și bunurilor noastre, pentru realizarea în fapt a condițiilor de viață egale cu toți locuitorii din România și pentru crearea climatului necesar unei conviețuirii normale cu întreaga populație a țării. Populația evreiască este informată că Uniunea a prezentat deja și va prezenta în continuare guvernului Majestății Sale toate revendicările populației evreiești pentru repararea trecutului și asigurarea viitorului”. În același timp însă, „Apelul” atrage atenția că în această acțiune de redobândire a pierderilor evreii nu trebuie să uite că țara trecea prin grele încercări și că ei trebuie mai întâi să apere existența țării și apoi propriile interese. „Apelul” poartă amprenta concepțiilor patriotice ale Uniunii, afirmate din momentul înființării ei. Populația evreiască era chemată să facă zid în jurul Tronului, al Guvernului și al Blocului Național Democrat. Așadar, se pune accent pe unirea cu toate forțele care la data respectivă luptau pentru democrație și reîntregirea țării.

LYA BENJAMIN

Evrei
în viața
publică

JEWISH REALITY

Geo Șerban, a non-Jew more Jewish than the Jews

Geo Șerban turned 90 years old. From *Secolul 20* (*The 20th Century* review), although he was not a Jew, he was expelled for this reason. Apart from the fact that he had a Jewish wife, I believe that what led many to assume that he was Jewish was his mental and intellectual attachment to the Jewry, a deeply humanistic and democratic attitude, open to people, regardless of ethnicity, and a keen sense of humor. Later, at an international symposium on Benjamin Fundoianu, I found a magazine dedicated to the poet, written by Geo. This was part

of a joint project with Dorel Dorian, writer, playwright and publicist, then the editor-in-chief of *Jewish Reality*, to create some *Cultural Notebooks* for the magazine, dedicated to Jewish-Romanian writers, poets or literary historians. Apart from *Fundoianu Notebook*, during the time appeared the ones dedicated to Paul Celan, Ov. S. Crohmăniceanu, Mihail Sebastian, Ștefan Iureș, Leny Caler, Zigu Ornea, Mircea Săucan (in 2003).

I think that the Romanian contemporary literature owes a lot to Geo Șerban in Sebastian's rediscovery and reevaluation. The three special editions of *Jewish Reality*, a project also initiated together with Dorel Dorian and released 100 years after the writer's birth, offer a much more complex image of Sebastian than exists in the public imagination.

Geo is an extraordinary modest man. The discussions I had with him and his charming and dynamic wife, Daniela, during our walks in Sighișoara, where he participated in the *Proetnica Festival* within the FJCR program, or in Brăila, at the *Sebastian Festival*, strengthened my image I had about him from the very beginning, a man who never brags about what he did. But when it came to his „heroes,” he became passionate. Two

of them stand out: Marcel Iancu and Mihail Sebastian, the latter being his great love.

Geo Șerban not only dedicated years of work to Sebastian's creation but also defended Sebastian against certain opinions, including those formulated by some Jews, less favorable to the writer.

I wrote in the title „a non-Jew more Jewish than the Jews.” Geo defended Sebastian's quality as a Jew and proved unequivocally that Sebastian always considered himself a Jew, he was deeply attached to his Jewishness. Geo's ideas and opinions can be found in the series of volumes published by Hasefer and launched during the editions of *Mihail Sebastian Festival* in Brăila: „Sebastian Dimension” (2013), „Sebastian – Conversations” (2014), „The French Mirage” (2015), „M. Sebastian – Journey among Poets” (2016), „M. Sebastian – The Joys of Music” (two volumes, 2017 and 2018) and „M. Sebastian – the Scene and the Screen” (2019).

At the age of 90, Geo Șerban is still working. We can only wish him a long life and the power not to interrupt his activity that has given us over the time a precious slice of Romanian culture and civilization.

E.G.

Yom HaShoah dedicated to saviors of Jews

Yom HaShoah 2020 had as its main theme „Jews' saviors during the Holocaust: solidarity in a disintegrating world”. And if on this day are usually remembered those who received from Yad Vashem the title of „Righteous among Nations”, respectively the non-Jews who risked their lives to save Jews, on this year commemoration there the talk was about Jews and Jewish organizations from illegality which despite extremely difficult conditions tried to save as many Jews as possible. Their deeds were evoked by those who virtually lit the six torches.

The EU Delegation from Israel along with 26 embassies of EU member states, including Romania, issued a Joint Declaration stating that it joins the Jewish communities

around the world commemorating Holocaust victims. „We will remember the solidarity of the Jews who saved other Jews in the Holocaust, embodying solidarity in a disintegrating world, the central theme of Yom HaShoah 2020. We honor the memory of all those who risked their lives and opposed the Nazis and protected or rescued those in danger. Their altruistic courage should inspire us to defend the dignity of the human being.

We reaffirm our commitment to ensure that the preservation of Holocaust memory and Holocaust education will be based on historical scientific research in order to combat Holocaust denial, distortions and false claims”, states the joint Declaration of EU member states.

Silviu Vexler – Message on Israel Independence Day

On April 29, 2020 on the 72nd anniversary of the Declaration of Independence of the State of Israel, Silviu Vexler, deputy of the Jewish minority in the Romanian Parliament, addressed a message in the online Plenary Session of the Chamber of Deputies on the occasion of Israel's National Day. „The state of Israel has been, is and remains a symbol of democracy, courage and innovation. A country that has always known how to protect all its citizens with dignity and continues to do so regardless of costs. A country that has always encouraged and supported freedom, research and development”, said the deputy. He also pointed out that throughout the 72 years Jews around the world have been in solidarity with the State of Israel, „joy, sadness, happiness and, unfortunately, sometimes their pain intertwined” with the destiny of the State of Israel. „that knew how „to be reborn every time facing the difficulties”.

Referring to the Romanian-Israeli relations, Silviu Vexler stressed that both Israel and the Jewish communities in Romania „have always supported Romania, being a close ally, a reliable and loyal friend of the Romanian people and our country.”

„May the State of Israel always receive the recognition it deserves and the peace it so fervently desires!”

said the Jewish minority deputy, inviting his colleagues to visit Israel as soon as this becomes possible again, to see live how „dream images become reality” in this country that has always known „to keep its magic”.

On the same day, Silviu Vexler wrote on his *Facebook* page that when he thinks of the State of Israel the first words that come to mind are *Hope, Will and Courage*. „The hope that it will be better and that all the difficulties can be overcome, but especially the will and courage are needed to turn these elements into reality. All are defining features for the State of Israel on the 72nd anniversary of its declaration of independence.”

Remembering President Shimon Peres z.l., whom he had the opportunity to meet, Silviu Vexler confesses that he remembered in particular one of the speeches of the great statesman.

„Israel must be not only be an element of value, but a value in itself. A moral, cultural and scientific appeal for the promotion of man, of all people. It must also be a warm home for non-Israeli Jews and non-Jewish Israelis. It must create equal opportunities for all segments of society, regardless of religion, nationality, community or gender.

My eyes saw Israel in the most difficult hours, but also the moments of

success and spiritual upliftment. My years have positioned me in an observation point from where I can see in all its glory the scene of our life as a reborn nation. (...) The exceptional achievements of the State of Israel together with the wisdom, courage and creativity of our young generation have risen a clear conclusion: Israel has the power to achieve great prosperity and to become an exemplary state, as our prophets said. Let me remain an optimist! Allow me to remain a dreamer of my people!”

Shimon Peres was right: *Am Israel Chai!*, our deputy concluded.

Anti-Semites use the pretext of the coronavirus pandemic

The intensification of anti-Semitic demonstrations in Europe led B'nai B'rith International represented by Daniel Mariaschin, Executive Vice-president, to initiate an online dialogue on the issue with the participation of Katharina von Schnurbein, coordinator of the European Commission for the fight against anti-Semitism.

The EC official said that she was appointed to this position in 2015, that this is the first time this position has existed in the European Commission, but previously she was five years adviser to Jose Manuel Barroso, President of the European Commission, on issues related to dialogue between religious and non-confessional organizations.

The first issue addressed by the two was the coronavirus pandemic, the fact that anti-Semites immediately took the opportunity to launch numerous conspiracy theories, accusing the Jews of being at the origin of the pandemic because they want to decimate the population. These theories have a wide circulation in social media. Katharina von Schnurbein's opinion is that in this case we can speak of a new form of anti-Semitism, that falls into the category of hate speech and is all the more dangerous as it spreads rapidly in the virtual world, and in the current conditions, people read a lot more on the internet. In fact there is legislation in this area, which is why, together with other responsible factors from the EU, they have contacted the platform administrators who have promised to remove those positions and opinions that determine hatred.

The guest addressed, together with Daniel Mariaschin, the issue of Holocaust denial and the measures taken by the European Union in this area. Unfortunately, in many countries the education of the younger generation to preserve the memory of the Holocaust is lacking. EU states have decided to draw up a common strategy, alongside that of each country. The theme is to be more extensive in addition to the Holocaust itself, to insist on the history and culture of Jewish communities. This issue was addressed at length in an EU Declaration in December 2018. Last year, a meeting of EU representatives was held where, for the first time, representatives of Jewish communities were invited. A worrying issue is the distortion of the Holocaust, the application of inadequate comparisons with various current situations or the minimization of the Holocaust, the fact that extremists make common platforms for the Holocaust denial.

In the current conditions all these manifestations can be found on the Internet. Regarding the educational aspect, the means that have proved effective are the organization of local commemorations with the participation of some survivors.

המציינות היהודית

ז' אייר תש"פ - ח' סיוון תש"פ • כתב-עת של איחוד הקהילות היהודיות ברומניה

יום השואה, מוקדש לאנשים שהצילו יהודים

הנושא המרכזי של יום השואה תש"ף היה "מצילים יהודיים בתקופת השואה: סולידריות בעולם מתפרק". בדרך כלל, ביום זה מוזכרים הלא-יהודים שקיבלו את התואר "חסיד אומות העולם" ממוסדות "יד ושם" על שסיכנו את חייהם למען הצלת יהודים. בשנה הזאת דובר על יהודים וארגונים יהודיים מחתרתיים שניסו להציל כמה שיותר יהודים. מעשיהם צוינו על-ידי המדליקים של שש המשואות הווירטואליות.

משלחת האיחוד האירופאי בישראל, בשיתוף שגרירות ישראל עשרים ושש המדינות חברות באיחוד האירופאי, בכללן רומניה, פרסמו הצהרה משותפת, שבה ציינו מצטרפים לקהילות היהודיות מכל העולם שמזכירות את קורבנות השואה. "אנו ניזכר בסולידריות של היהודים שהצילו יהודים אחרים בשואה, תוך כדי התגלמות של סולידריות בעולם מתפרק, נושא מרכזי ביום השואה תש"ף. אנו מוקירים את זכרם של כל אלה שסיכנו את חייהם והתנגדו לנאצים והגנו או הצילו את אלה שהיו נתונים בסכנה. אומץ הלב שלהם, מלא אהבת אדם, צריך ללמד אותנו פרק בהגנת כבוד האדם. אנו חוזרים על ההתחייבות שלנו להבטיח ששמירת זכר השואה והחינוך על השואה תתבססנה על מחקר היסטורי מדעי, כדי שיהיה אפשר להיאבק בהכחשת השואה, בסילוף ובשהמת בדברים לא נכונים", נאמר בהצהרה המשותפת של המדינות החברות באיחוד האירופאי.

סילביו וכסלר: מסר ליום העצמאות של מדינת ישראל

מטעם המיעוט היהודי והזמין את עמיתיו לבקר במדינת ישראל מיד כאשר יתאפשר שוב, וכך יראו במו עיניהם איך "דמויות של חלום הופכות לאמת" במדינה הזאת, שידעה תמיד לשמור על הקסם שלה. באותו יום, סילביו וכסלר העלה פוסט בפייסבוק שלו ובו כתב שכאשר הוא חושב על מדינת ישראל, המילים הראשונות שבראשו הן תקווה, רצון, אומץ. "התקווה שהיה יותר טוב ושנעבור על כל הקשיים, ובמיוחד הרצון והאומץ שנדרשים כדי להפוך את כל היסודות הנ"ל למציאות. כל אלה הם נתונים מגדירים בשביל מדינת ישראל, ביום העצמאות ה-72".

סילביו וכסלר הזכיר את שמעון פרס ז"ל, אותו הכיר אישית, וציין כי נשאר לו בזיכרון, במיוחד, אחד הנאומים של המדינאי הדגול: "מדינת ישראל צריכה להיות לא רק יסוד בעל ערך, אלא להיות בעצמה ערך. פנייה מוסרית, תרבותית ומדעית לקידומו של האדם, של כל בני האדם. עליה להיות בית חם גם ליהודים שאינם אזרחי ישראל ולאזרחי ישראל שאינם יהודים. עליה ליצור אפשרויות שוות לכל קטעי החברה, ללא הבדל דת, לאום, קהילה או מין".

"העניינים שלי ראו את מדינת ישראל בשעות הקשות ביותר, אך גם ברגעים של הצלחה ועלייה רוחנית. שנות חיי העמידו אותי בעמדה שממנה יכולתי לראות, בכל תהילה ותפארת, את במת חיינו כאומה שקמה לתחייה. (...) הצלחותיה המיוחדות של מדינת ישראל, יחד עם החוכמה, האומץ והיצירתיות של הדור הצעיר שלנו, הולידו סיכום ברור: למדינת ישראל יש כוח להגיע לשגשוג רב ולהפוך למדינת מופת, כפי שאמרו הנביאים שלנו. תתירו לי להישאר אופטימי. תתירו לי להישאר חולם של עמי".

שמעון פרס צדק. "עם ישראל חי", אמר בסיכום דבריו חבר הפרלמנט.

גם הקדיש שבמשך 72 שנות קיומה של מדינת ישראל, יהודי כל התפוצות היו באחדות דעות עמו, "השמחה, העצב, האושר ולצערנו גם הכאב שלהם נקלעו עם גורלה של מדינת ישראל", שידעה "לקום לתחייה כל פעם בפני כל קושי". לגבי היחסים בין רומניה לבין ישראל, סילביו וכסלר הדגיש שגם מדינת ישראל, גם הקהילות היהודיות מרומניה "תמכו כל פעם ברומניה, היו לה בעל-ברית קרוב, ידדי אמת של העם הרומני ושל ארצנו. שהיה כך, שמדינת ישראל תקבל תמיד את ההכרה המגיעה לה ואת השלום שהיא רוצה בו כל כך!". הוסיף חבר הפרלמנט

ב-29 באפריל 2020, כאשר נחגגו 72 שנה מהכרזת העצמאות של מדינת ישראל, העביר סילביו וכסלר, חבר הפרלמנט של רומניה מטעם המיעוט היהודי, מסר טלפוני לשיבה אונליין של בית-הנבחרים, במסגרתה נחגג היום הלאומי של מדינת ישראל. "מדינת ישראל הייתה, ישנה ותישאר, סמל הדמוקרטיה, האומץ והחידוש. מדינה שידעה כל פעם להגן בכבוד על אזרחיה ועושה את זה גם עכשיו, ללא אישור ההוצאות הכספיות. מדינה שעודדה ותמכה כל הזמן את החופש, את המחקר ואת הפיתוח", אמר חבר הפרלמנט. הוא

ג'או שרבאן - לא-יהודי יותר יהודי מהיהודים

היהודית", פרויקט שיזם ג'או שרבאן יחד עם דורל דוריאן, שיצאו לאור לרגל 100 שנה ללידת הסופר, מגישות דמות מורחבת הרבה יותר מהדמות שהייתה קיימת לדעתי בדעת הקהל. וזאת לגבי סבאסטיאן.

ג'או אדם צנוע מאוד. שיחותיי איתו ועם אשתו המקסימה והדינמית דניאלה, בטיולים שלנו בעיר סיגישוארה, שם השתתף בפסטיבל "פרואטיניקה" במסגרת התוכנית המיועדת לפדרציה של הקהילות היהודיות מרומניה, או בעיר בראילה בפסטיבל "סבאסטיאן"; שיחותיי אלה חיזקו את שידעתי על הדמות - של אדם צנוע, שלעולם אינו מתפאר במעשיו. אמנם, כאשר היה מדובר "בגיבורים" שלו, היה מתלהב. מבניהם בולטים שניים: מארצ'ל ינקו ומיכאיל סבאסטיאן. סבאסטיאן הוא אהבתו הגדולה. ג'או שרבאן לא רק הקדיש שנות עבודה ליצירתו של סבאסטיאן, אלא גם הגן על סבאסטיאן האדם מול דעות מסוימות, אף של יהודים. דעות שלא שימשו כל כך לטובתו שלו. כתבתי בכותרתי: "יהודי יותר יהודי מהיהודים". ג'או הגן דווקא על ההיבט היהודי של סבאסטיאן והוכיח חד-משמעו של סבאסטיאן תפס את עצמו כיהודי, והיה קשור תמיד ביהדותו. רעיונותיו ודעותיו של ג'או מופיעים בסדרת ספרים שיצאו לאור בהוצאת "הספר", שהושקו במהדורות של הפסטיבל "מיכאיל סבאסטיאן" שבעיר בראילה: "הממד סבאסטיאן" (2013), "סבאסטיאן: שיחות" (2014), "הנס הצרפתי" (2015), "מיכאיל סבאסטיאן: מסע בין משוררים" (2016), "מיכאיל סבאסטיאן: הנאות המוזיקה", שני כרכים (2017-2018), "מיכאיל סבאסטיאן: הבמה והמסך" (2019).

בגיל 90, ג'או שרבאן ממשיך לעבוד. יכולים רק לאחל לו בהמשך חיים ארוכים וכוח להמשיך, לא להפסיק את פעילותו, שהעניקה לנו פיסה משמעותית של תרבות רומנית.

ג'או שרבאן ... בן 90 שנה. אף על פי שלא היה יהודי, הוא סולק מן העיתון "סקולול 20" (=המאה ה-20) מעצם הקשר שלו ליהדות. מעבר לכך שהייתה לו אישה יהודייה, מה שהביא אנשים רבים לחשוב שהוא יהודי, היה הקשר הנפשי והאינטלקטואלי לעולם היהודי, עמדה הומניסטית ודמוקרטית עמוקה, פתוחה כלפי אנשים, ללא הבדל של שייכות לאומית וכן... חוש הומור חזק. בכנס בינלאומי על אודות המשורר

בנימין פונדואנו, מצאתי כתב-עת מוקדש למשורר הנ"ל, שנערך על-ידי ג'או שרבאן. היה זה חלק מפרויקט משותף שלו יחד עם הסופר, המחזאי והמבליציסט דורל דוריאן, שבאותה תקופה היה העורך הראשי של "המציינות היהודיות". יעד הפרויקט הנ"ל היה להקים כמה "מחברות לתרבות" בשביל העיתון, שיוקדשו לסופרים, משוררים או היסטוריונים ספרותיים יהודיים-רומניים. חוץ מהמחברת "פונדואנו", ראו אור עוד מחברות, מוקדשות לאישים אחדים: פאול צ'לאן, אובידיו ש' קרוכמלניצ'אנו, מיכאיל סבאסטיאן, שטפאן יורש, לני קאלר, זיגו אורנאה, מירצ'א סאוקאן (2003).

אני חושבת שהספרות הרומנית בת-זמננו חייבת הרבה מאוד לג'או שרבאן בגילוי מחדש של מיכאיל סבאסטיאן והפצת יצירתו. שלוש המהדורות המיוחדות של "המציינות

האנטישמיים משתמשים בתירוץ מגפת הקורונה

אמנם קיימת חקיקה בתחום זה ולכן, בשיתוף גורמים אחראים אחרים מן האיחוד האירופאי, נוצר קשר עם מנהלי הרשתות החברתיות, ואלה הבטיחו לסלק את הרשומים שמלבים לשנאה. נושא נוסף שעלה בדיון המשותף עם דניאל מריאסקין, הוא בעיית הכחשת השואה והאמצעים שנקט בהם האיחוד האירופאי בתחום זה. לצערנו, במדינות רבות חסר החינוך של הדור הצעיר בשמירת זיכרון השואה. מדינות האיחוד האירופאי החליטו להקים אסטרטגיה משותפת, במקביל לאסטרטגיה שיש לכל מדינה ומדינה בתחום זה. נושא זה אמור להתרחב, כך שחוף מנושא השואה עצמה יוקדש בו גם לתולדותיהן ותרבותן של הקהילות היהודיות. נושא זה נדון בהרחבה בהצהרה של האיחוד האירופאי בדצמבר 2018. בשנה שעברה הייתה אסיפה של נציגי האיחוד האירופאי שבה הוזמנו, בפעם הראשונה, גם נציגים של הקהילות היהודיות. עניין נוסף שהועלה הוא סילוף השואה, כלומר שימוש בהשוואות לא ראויים עם מצבים בימינו, גישות שמרדדות את עוצמת השואה, וכן כאשר קיצונים בונים לעצמם מצעים משותפים להכחשת השואה.

בתנאים הנוכחיים, כל אלה מוצאים ביטוי קל וירטואלי במיוחד באינטרנט. האמצעי שהוכיח את עצמו כאקט חינוכי יעיל ביותר, הוא לארגן אזכרות מקומיות בהשתתפות ניצולים.

חיזוק הפעילות האנטישמית באירופה הניעה את ארגון "בני ברית בינלאומי" לארגן דו-שיח אונליין בנושא זה, בהשתתפות המתאמת למאבק באנטישמיות בוועדה האירופאית, קטרינה פון שנורביין. את הארגון ייצג סגן הנשיא בפועל, דניאל מריאסקין. הנציגה הרשמית של הוועדה האירופאית אמרה שמונתה לתפקיד זה בשנת 2015, מינוי ראשון לתפקיד זה במסגרת הוועדה האירופאית. עוד הוסיפה כי במהלך שלוש השנים שקדמו למינוי זה, היא הייתה היועצת של נשיא הוועדה האירופאית, ז'וסה מנואל בארוסו, בנושאים שעניינם בדו-שיח בין ארגונים דתיים וארגונים שאינם שייכים לדת כלשהי.

הנושא הראשון לדיון בין שני המשתתפים היה בעניין מגפת הקורונה, על כך שאנטישמים ניצלו את המגפה על-מנת להפיץ קונספירציות שונות לפיהן היהודים הם המקור למגפה, היות שבדעתם להשמיד את האוכלוסייה. לתיאוריות מסוג זה יש הפצה רחבה ברשתות החברתיות.

דעתה של קטרינה פון שנורביין היא שבמקרה זה אפשר לדבר על צורה חדשה של אנטישמיות, בדמות נאום של שנאה, והיא מסוכנת ביותר מפני שניתן להפיץ אותה במהירות גדולה בעולם הווירטואלי בתנאים הנוכחיים, כאשר האנשים צופים יותר ויותר באינטרנט.

„Copiii lui Truus”

Gertruida (Truus) Wijsmuller a salvat mii de copii evrei în anii Holocaustului

Când aprindem lumânări de Iom HaȘoah pentru victimele Holocaustului și eroii revoltelor din ghetouri în acei ani, aprindem lumânări și pentru neevreii care au acționat cu riscul propriei vieți pentru a salva altele. Aprindem o lumânare și pentru Gertruida (Truus) Wijsmuller, luptătoare în Rezistența olandeză. În noiembrie 2011, un monument al său, creația sculptorului Frank Meisler, unul dintre copiii evrei salvați de ea, a fost dezvelit la Hoek van Holland, de unde 10 000 de copii evrei au fost îmbarcați cu destinația Anglia.

Să-ți ajuți aproapele la nevoie a fost pentru Truus moștenire de familie. După Primul Război Mondial, părinții ei au găzduit și crescut copii austrieci orfani. Fiica lor avea să continue tradiția în anii premergători și în timpul celei de-a doua conflagrații mondiale. La scurt timp după Kristallnacht, prin intermediul Consulatului olandez aduce în Olanda primul grup de copii evrei din Germania. Tot atunci, guvernul britanic admite să primească în țară copii evrei sub 17 ani din țări aflate sub stăpânire nazistă. Truus interacționează cu diferite organizații pentru copii refugiați, colaborând cu Gertrude van Tjin, de la Comitetul pentru Interese Evreiești Speciale, aparținând Comitetului pentru Refugiați Evrei. La 2 decembrie 1938, primește o delegație a acestui comitet, din care face parte și Norman Bentwich, profesor de relații internaționale la Universitatea Ebraică din Ierusalim, aflat în legătură cu Liga Națiunilor și Consiliul pentru refugiați evrei din Germania. Bentwich îi propune să plece la Viena și să-l contacteze pe un anume dr. Eichner spre a obține plecarea a 600 de copii evrei în Anglia. Era vorba, de fapt, de Adolf Eichmann, în acea perioadă, responsabil pentru „emigrarea” forțată a evreilor. Truus ajunge la Viena în aceeași zi. „Numai dacă reușiți până la sfârșitul săptămânii”, vine, sfidător, replica lui Eichmann, convins că faptul era imposibil. N-a fost.

Până la izbucnirea războiului, la 1 septembrie 1939, când Anglia își închide granițele, Truus organizează, în colaborare cu părinți și comitete de voluntari, transporturi de copii evrei din Germania și teritorii anexate în Anglia, dar și în Olanda, Belgia, Franța. Truus se implică și în emigrarea a 450 de evrei adulți în Palestina, îmbarcați pe vaporul „Dora” în iulie 1939. Se află la Paris în mai 1940, când Olanda capitulează în fața armatelor hitleriste. Peste trei zile ajunge la Amsterdam,

unde e arestată și anchetată de poliție. I se dă drumul din lipsă de probe. Primul drum îl face la Orfelinatul „Burgerweeshuis” din Amsterdam, unde erau ascunși 74 de copii evrei, spunându-le: „părăsiți imediat Olanda!”. Promise pentru ei permisiunea Londrei de a fi transportați cu nava „SS Boddegraven”. La 19 mai, copiii ajung la Liverpool. Între 1940-1943, ia legătură cu reprezentanți ai Crucii Roșii belgiene și ai Comitetului pentru apărarea evreilor – grup de rezistență evreobelgian, procurând acte de identitate false pentru evrei și oferind informații despre rute de transport clandestin din Olanda, Belgia spre Elveția și zona neocupată din Franța. Ajută sute de evrei să se îmbarce la Marsilia în vapoare cu destinația Palestina. Furnizează alimente și medicamente pentru evrei din lagăre de tranzit. Este arestată și anchetată de Gestapo. I se pune în vedere să-și înceteze activitatea. Actul ei final de eroism se produce în 1944, când află că un grup de 50 de copii orfani din lagărul de tranzit de la Westerbork urmează să fie trimiși la Auschwitz. Pleacă acolo, convinge oficiali nazisti că acești copii ar fi fost arieni și insistă să li se acorde „tratament special”. Drept urmare, sunt trimiși la Theresienstadt; o șansă pentru viață.

După război face parte din Consiliul Municipal din Amsterdam. În 1967, Yad Vashem îi conferă titlul de Drept între Popoare. Până la moarte, păstrează legături cu unii dintre copiii salvați. Așa se și cheamă documentarul dedicat ei, realizat anul acesta: „Copiii lui Truus”. **IULIA DELEANU**

Opera socială, publicistică, literară a lui Itzhak Artzi, la împlinirea a 100 de ani de la nașterea sa, exprimă voința de transmitere a metamorfzelor din gândirea evreimii europene survenite în urma faliilor sociale marcând secolul XX. O viață care începe în mediul hasidic dintr-un ștetl bucovinean, Siretul copilăriei, se conturează în anii premergători și în timpul Holocaustului și se împlineste în Statul Israel modern.

„Biroul meu – își amintea Itzhak Artzi de epoca în care fusese viceprimar al Tel Avivului – funcționa la etajul unsprezece din clădirea Primăriei. De la fereastră vedeam peisajul (...). Noaptea cădea încet peste miile de case, construite pe dune de nisip (...). Eu reprezentam generația nouă. Din mână de oameni care au întemeiat Ahudat Bait – micul cartier din afara granițelor orașului laffo – nu mai trăiau decât puțini ca să vadă cum visul lor naiv a devenit orașul-metropolă israelian, trepidând de viață zi și noapte”. Revenise în România la invitația Primăriei Municipiului Siret, care-i acorda titlul de Cetățean de Onoare al orașului. Un cerc se închidea.

Itzhak Artzi își face remarcă vocația de lider politic la *HaNoar HaTzioni*, organizație sionistă de tineret din România înainte de război. În timpul conflagrației mondiale este unul dintre conducătorii mișcării sioniste din țară funcționând în clandestinitate, cu rol decisiv în salvarea unor

Katița, prințesa ghetoului

Dacă luna trecută am vorbit despre autoarea Rozsa Gottlieb (născută la Oradea, în 1913), acum ne vom opri la cartea intitulată „Katița, prințesa ghetoului”, de Rozsa Gottlieb (București, Ed. Glykon & Fortuna, 2003). În cazul în care ar fi fost vorba de un autor profesionist, volumul ar fi îndreptățit-o pe autoare să candideze la Premiul Nobel pentru literatură. Însă rațiunea scrierii acestei cărți este mai degrabă una de document și nu una literară. Se spune că, de obicei, literatura, sau arta în general, înnobilează realitatea. De data aceasta Rozsa Gottlieb dorește să fixeze chiar realitatea, să o descrie ca într-un film documentar despre calvarul deportării într-un ghetou din Transnistria (după ce, la patru luni după declanșarea Blietzkrieg-ului împotriva sovieticilor, la 31 octombrie 1941, a fost ridicată de Gestapo, împreună cu soțul său Elmer și fetița sa, abia născută, Katița).

„Vina” de a fi fost evrei și intelectualii îi pune în fața unei provocări existențiale, în condițiile în care majoritatea celor deportați aveau să își piardă nu doar casa și bunurile materiale, ci chiar viața. Geniul artistic al Rozsei Gottlieb face ca realitățile dure ale deportării și ghetoului transnistrean să fie convertite în literatură mare (fără ca autoarea să-și fi propus „staniolul literar” ca miză primordială). Am selectat un singur exemplu, dar cartea abundă în asemenea pasaje elocvente pentru valențele artistice excepționale ale autoarei (întotdeauna în „centrul universului auctorial” aflându-se Katița, minunea de copil, pentru care cei doi părinți fac sacrificii enorme spre a-i asigura supraviețuirea și care devine, prin

gingășia și inocența vârstei, în contextul transnistrean ostil, „prințesa ghetoului”): „Am cumpărat de la piață trei cartofi (cu banii primiți pe niște haine vândute ucrainenilor, în condițiile ieșirii clandestine a tatălui Katiței din ghetou – n.red.). Pe drumul spre casă am mâncat unul. A fost dumnezeiesc. Avea un gust plin de poezie și de secrete de nepătruns.” Evident că întotdeauna hrana este împărțită cu

parcimonie, pentru ca „prințesa ghetoului”, ea în primul rând, să poată supraviețui.

Este un miracol evadarea, traversarea Nistrului cu fetița agățată de gâtul mamei și salvarea lor de la înec, dar merită subliniat faptul că fuga reușită din ghetou se datorează (așa cum afirmă și editoarea Maria Vera Willinger în prefață) unor minunați oameni, ca ofițerul român Dumitru Adrian, soldatul român Ionel și alții.

„KATIȚA, prințesa ghetoului” este o carte excepțională care – așa cum discutăm cu președintele FCER, dr. Aurel Vainer – ar trebui mediatizată în cadrul unor evenimente culturale, dar ar merita și un premiu internațional, care să aducă în prim plan suferințele inimaginabile prin care au trecut autorii unor asemenea capodopere.

IOAN IACOB

Centenar Itzhak Artzi

grupuri de orfani din Transnistria, ajutându-i să ajungă în Ereț Israel. Imediat după război, în '46, face el însuși Alia, cu oprire în lagărul de tranzit din Cipru, ajungând să-l conducă. În Palestina sub mandat britanic este unul dintre fondatorii așezării Alonei Abba. Lucrează cot la cot cu Moshe Sharett, ulterior ministru de Externe. În calitate de director al Departamentului de Alia pentru Tineret, din Agenția Evreiască, între anii 1966-1969, perioadă în care, după Războiul din 1967, Israelul se impune în opinia publică internațională, Itzhak Artzi reușește să aducă în Israel mii de tineri evrei din toată lumea. Indiferent de partidele politice din care face parte – Progresist, Liberal, Liberal Independent, unde este o vreme secretar general și redactor șef adjunct al cotidianului său *Zmanim* –, promovează o politică de centru, înțelegând prin asta „prețuirea inițiativei creatoare și protecția socială”. Între 1984-1988 este deputat în Knesset. Ca membru al *Conference on Jewish Claims Against Germany*, acționează pentru recuperarea proprietăților evreiești confiscate de nazisti.

România însemna pentru el curtea

hasidică a lui Vijniter Rebe, oameni și locuri de unde și-au luat zborul artiști, esteți, filozofi, care au schimbat harta culturală a lumii. Însemna pogromul legionar din '41, trăit la București, când era gata-gata să-și piardă viața; experiența de *haluț* la o fermă din Floreasca. A continuat să vibreze la tot ce se întâmpla cu evreii din România și după ce-a ajuns în Israel: a făcut greva foamei în semn de protest față de arestările de sioniști între anii '48-'50, când organizațiile sioniste au fost interzise. A fost implicat în negocieri cu Ceaușescu pentru a le permite evreilor să plece în Israel.

Când „i s-a făcut frică de timpul liber”, declara în drum spre Siret, și-a intensificat prezența în presa israeliană, și-a scris memoriile, apărute în traducere la *Hasefer*. Avea și-un leac împotriva îndoielilor de irosire a literaturii din el: trăia într-un oraș israelian purtând amprenta trudei lui, unde un turist amator de cultură putea vizita Casa Memorială *Reuven Rubin* sau *Beit Bialik*, putea asculta muzică la Centrul *Șenkar*, intra la Muzeul Independenței sau la *Beit Hatfuțot*. Cerul lui de certitudini.

IULIA DELEANU

Un nou număr al revistei „Menora”

Semnalăm apariția unui nou număr al revistei „Menora”, editată în coordonarea președintelui Comunității Evreilor din Focșani, Mircea Rond. Ca de obicei, bogatul cuprins reunește articole de larg interes, care abordează diverse subiecte de actualitate internă și externă, știri din Israel, sfaturi de sănătate, informații din registrul juridic precum și pagini biografice și de istorie. În cadrul rubricii *Info Club*, dedicată celor mai recente activități din cadrul comunității evreiești din Focșani – acum *online* – sunt evocate celebrarea sărbătorii de Pesah, continuarea programului destinat seniorilor comunității intitulat „Povești de familie” precum și sărbătorirea Zilei Independenței Statului Israel – *Iom HaAtzmaut*. **(D.D.)**

Revista IZVOARE, 2019 - 2020

Noul număr al *Izvoarelor*, revista Asociației Scriitorilor Israelieni de Limbă Română (ASILR), este un tur de forță prin zecile de colaboratori plecați din România fără ca România să plece din ei, ca acuratețe lingvistică. Poezia e repusă în drepturi într-o lume care pare-se c-ar fi gonit-o. Memorialistica are drept centru de greutate anii Holocaustului în România. Fragmente de roman, schițe umoristice, eseuri, comentarii literare, sociologice, teozofice, de actualitate politică îi sporesc atractivitatea. Conectarea la cultura-mamă se face și prin prezența în pagini a unor oaspeți din țara de baștină. Cititorii *online* au primit revista în urma susținerii Biancăi Marcovici. Felicitări tuturor autorilor, editurii, ASILR. **(I.D.)**

Președintele Reuven Rivlin îi felicită pe laureații Premiului Israel

Pe 29 aprilie 2020, președintele Israelului, Reuven Rivlin, i-a felicitat pe laureații Premiului Israel din acest an. Din cauza pandemiei de Covid-19, ceremonia s-a desfășurat fără spectatori și a fost înregistrată în prealabil, conform unui comunicat primit la redacție de la Biroul de presă al Guvernului israelian. Președintele a afirmat: „Acordarea premiului este o piatră de hotar pentru dvs. în calitate de cercetători, artiști și lideri, fiecare în domeniul său. De asemenea, este o afirmare importantă din partea noastră, ca țară și societate, faptul că le oferim recunoașterea cuvenită celor mai buni dintre ai noștri. Voi, laureații acestui premiu, reprezentați

excelența israeliană și numeroasele fațete ale societății israeliene. Este o societate diversificată și activă care se schimbă și evoluează, o societate capabilă să sfârșim gândirea convențională și barierele, care nu se teme de întrebări dificile și se află într-o continuă introspecție pentru găsirea răspunsurilor profunde. (...) Datorită drumurilor pe care le-ați croit și bătătorit, instituțiilor pe care le-ați fondat și contribuțiilor enorme în domeniul științelor exacte, al artelor și al științelor sociale, putem face față crizei actuale, așa cum am făcut-o și în alte situații dificile. Continuați să lucrați, fiecare în domeniul său, pentru a influența lumea în care trăim și

pentru a crea lumea de mâine împreună cu noi! Suntem mândri de voi.”

Cei zece laureați și domeniile pentru care au fost premiați sunt: prof. Avishay Braverman (întreaga carieră), Naomi Stuchiner (întreaga carieră), prof. Gideon Rechavi (medicină), Sarah Breitberg-Semel (arte vizuale), prof. Benjamin Z. Kedar (istorie), prof. Joseph Klafner (chimie și fizică), prof. Vered Noam (Talmudul), rabinul Yaakov Ariel (analiza Torei), prof. Avraham Ben-Zvi (management, științe politice și relații internaționale), prof. Dani Zamir (agricultură și mediu).

CLAUDIA BOSOI

BUN DE CITIT

SEMNAL HASEFER

Continuăm rubrica noastră semnalându-le cititorilor cele mai recente lucrări apărute la Editura Hasefer.

* **I.L. Peretz, „Opere alese”**, redactor – George Gilea, ediție îngrijită și prefațată la nivel academic de conf. univ. dr. Camelia Crăciun, coordonatoarea colecției „Biblioteca de Literatură Iidiș”, din care apare acum al șaselea titlu. Este un volum care valorifică diferitele traduceri în română din proza lui I.L. Peretz, realizate de Horia Carp, Isac Cotiugaru (care mai târziu va semna sub pseudonimul Victor Rusu) și I. Schneider, iar selecția textelor urmărește trei direcții tematice: lumea evreiască și literatura socială; iudaism și hasidism; povești și parable.

* **David Urs, „Povestiri din Țara Făgăduinței”**, redactor – Ileana Buculei, este al patrulea titlu pe care autorul israelian (Adrian Ernster, inginer silvic originar din Sibiu) îl publică la Editura Hasefer, după „Rădăcini abandonate” (2014), „Timpul deșertului” (2016) și „Povestiri din Cibinium” (2017). În cărțile lui se întâlnesc istoria scrisă și cea orală, îmbinând calitățile reportajelor literare cu dimensiunea autobiografică.

* **Harry Bar-Shalom, „Încotro așa repede, Edy?”**, în traducerea din ebraică realizată de autor și redactarea Ileana Buculei, este un roman care reia firul narativ

al operei „Sfârșitul migrației fluturilor” (2017) și continuă întâmplările din viața protagonistului, Edy, după moartea soției lui, Rona. Originar din Bacău, autorul a făcut *Alia* în 1961, a absolvit Technionul din Haifa și și-a întemeiat o familie.

* **Beni Budic, „Casa Bodingher și alte amintiri”**, redactor – Ileana Buculei, cu o prefață de prof. dr. Elena-Brândușa Steiciuc, de la Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava, constituie un volum memorialistic dedicat orașului copilăriei și adolescenței autorului, Suceava. Născut în 1946 în cartierul Burdujeni, Beni Budic (d. 2020) a făcut *Alia* împreună cu familia în 1964, specializându-se în științe economice și literatură franceză. Autorul descrie orașul natal în primele decenii de după război, familia sa din comunitatea evreiască locală, destinul Casei de modă Bodingher, o adevărată instituție suceveană, și multe alte amintiri, consemnate de-a lungul anilor și în paginile revistei *Bucovina literară*.

Pentru mai multe detalii vă invităm să consultați site-ul nostru, www.hasefer.ro, iar pentru comenzi ne puteți contacta pe e-mail (difuzare@hasefer.ro) sau telefonic (021.308.62.08).

C.B.

„Un poet liric, un sentimental și un mare gingaș”: Eliezer Steinberg

Eliezer Steinberg

Celebrul fabulist Eliezer Steinberg s-a născut în ștetl-ul Lipcani din Basarabia, la 18 mai 1880. A primit o educație evreiască solidă, stăpânind limbile ebraică, idiș, germană și rusă.

Din 1919 a locuit aproape permanent la Cernăuți, cu excepția unei perioade de doi ani, petrecută în Brazilia. A trăit numai 51 de ani (27 martie 1932), fiind înmormântat în Cimitirul Evreiesc din Cernăuți, în parcela copiilor.

La Cernăuți, Eliezer Steinberg a jucat unul dintre cele mai importante roluri în viața culturală a evreilor din România. A menținut o colaborare consecventă cu ziarul de limbă idiș *Șoibn (Ferestre)* din Cernăuți.

A condus un Teatru Idiș pentru Copii. Tot în idiș a scris povești și piese de teatru pentru copii, dar și fabule pentru adulți. Fabulele lui Steinberg fuseseră publicate disparat în periodice, cu excepția unei mici antologii de douăsprezece fabule cu titlul *Prin lentile (Durh di brin)*, apărute într-un tiraj limitat, în 1928. În spațiul românesc, *Fabulele (Meşolim)* lui Eliezer Steinberg au cunoscut nu numai trei ediții, ci și trei traduceri. O primă traducere a fost realizată de Abraham Klein (A. Clain) la Bacău, în 1947. Următoarea ediție în limba română i se datorea lui Emil Dorian, în 1955. Ultima traducere îi aparține Clementinei Voinescu, iar volumul a fost publicat la București, în 1961.

Creația literară a lui Eliezer Steinberg s-a desfășurat în paralel cu o susținută și prolifică activitate didactică. Ca profesor, a dezvoltat metode de predare originale, în care a îmbinat tradițiile de la *heider* cu principii moderne de instruire. Aceste tehnici au fost valorificate și în cele două abecedare pe care le-a publicat la Cernăuți în 1921, unul în idiș (*Alef-beys*), celălalt în ebraică (*Alfon*).

Eliezer Steinberg a publicat și povestiri, piese de teatru sau traduceri din ebraică. Scria cu aceeași ușurință și expresivitate în idiș și în ebraică.

Semnificativă pentru statutul literar al lui Eliezer Steinberg este evocarea criticului Ițic Kara, în *Contribuția evreilor din România la cultură și civilizație* (Hasefer, 2004, p. 767): „[Eliezer Steinberg] este considerat cel mai reprezentativ maestru al fabulei reînviată. Povestirile sale pentru copii (și maturi), transpuse în univers biblic și talmudic, folcloric și poetic, sunt deosebit de originale și prin farmecul povestirii. Ca pedagog și dramaturg, Eliezer Steinberg a fost o figură deosebit de reprezentativă.

Pentru a observa cum a fost perceput Eliezer Steinberg de către poezii români, cum l-a reținut istoria literaturii și în ce măsură au coexistat cele două spații culturale, iată o „aventură postumă” imaginată de Tudor Arghezi (Ștefan Cazimir, Prefață la „Eliezer Steinberg, *Fabule*”):

„Într-una din nopți a sunat clopotul din poartă.
– Cine e? am întrebat.
Vizitatorul vorbea cu un accent curios, transcendent.
– Sunt un fabulist, mi-a răspuns... Eliezer Steinberg...
[...] Fabulistul venea din niște regiuni în care se cuprind și paradisul. [...]
– Ți place și dumatile să fii clasificat fabulist?
– Nu prea, zise d. Steinberg.
– Ești un poet liric, iubibile, venerabile, un sentimental și un mare gingaș.”

CLAUDIA BOSOI

Născuți în 1930 (V)

Albert Poch, caricaturistul care a trecut granița evenimentului

Albert Poch și-a făcut mâna la școala avangardistă, având șansa să-l aibă profesor, prin anii '50, la Institutul de Arte Plastice din Capitală, pe Jules Perahim, cel care i-a și descoperit vâna de caricaturist și grafician, îndemnându-l să-și cultive propria grădină. A făcut-o cu brio.

Alături de Matty, Nell Cobar, Cik Damadian, a dat strălucire *Urzicii* decenii de-a rândul. În '68, organizează Salonul Umoriștilor. Pentru prima dată, un artist deschide o fereastră spre lumea caricaturii românești, punând-o în contact cu saloane de caricatură din Europa, America, Orientul Îndepărtat. Este prezent pe simezele multor expoziții din țară și străinătate. Premii naționale și internaționale îi recunosc opera. O operă care transcende (pre)concepția caricaturii ca „artă de o zi”. „Eu am încercat să fac caricatură de șevalet, gen mai aproape de fenomen decât de eveniment. Așa cum, în teatru, nu întâmplarea, ci ideea exprimă perenul. Așa cum pictura e înnoibilă de frumosul artistic, nu de frumusețea particulară”, își definea criteriul estetic de bază. După '90, colaborează la multe publicații, participă la expoziții colective de caricatură, deschise îndeobște în foaierea Teatrului de Comedie sau la Galeria *Orizont* din București. Devine colaborator permanent pentru ilustrații de carte la Editura *Hasefer*. În 2002 pune pe picioare cea mai mare expoziție de caricatură postdecembristă din țară, în foaierea Naționalului bucureștean. Proiecta să realizeze o pinacotecă a graficii satirice. N-a mai apucat s-o facă.

Trăia în prezentul prea adesea agresiv, căutând să-l domesticească prin râs. Șfichiua fără jignire, ba chiar cu bonomie, tandrețe. Un abur trist înfășura săgeata. Trăia și-n realități selective: Babadagul natal, cel din suflet, cu *șilul* unde l-a simțit prima oară pe Dumnezeu, printre oamenii care se rugau, îngrămădiți, dar cu fierbinte nădejde. O lume unde români, turci, tătari, greci, armeni, evrei conlucrau respectându-se. Păstra mental buchetul de trandafiri dăruit de învățătorul lui, domnul Nadă, cules din grădina sa, atunci când copiii evrei au fost excluși din școlile de stat: „Pentru tine, școala s-a terminat mai devreme”, i-a spus. „E premiul tău”. Tot acolo păstra fapta comisariatului Ioanid, când s-a primit ordin de evacuare a evreilor din Babadag, rămas izolat sub zăpezi, la Tulcea. Trebuiau să-l părăsească pe jos. Asta însemna moartea a peste jumătate dintre ei. „Dacă vreți să faceți o faptă creștinească, le-a zis concetățenilor, luați-i pe acești oameni și duceți-i cu săniile la Tulcea. Eu nu știu nimic despre asta”.

Viața nu l-a scutit deloc de necazuri, ba chiar i-au scurtat-o când, la bătrânețe, a fost dat afară abuziv din apartamentul cumpărat pe drept de la stat.

Printre oameni a fișa întotdeauna surâsul, oricât de greu îi venea. Un surâs care dispărea doar când meșterul era singur cu sine, în fața șevaletului.

IULIA DELEANU

Căile de a rezolva conflictele în societate

În cadrul ciclului de învățatură iudaică „Ibaneh”, JCC București a organizat la 26 aprilie o nouă sesiune *online* interactivă cu participarea rabinului David Levin-Kruss, director educațional al JDC Europa. Titlul dezbaterii a fost „Ce se întâmplă dacă oamenii cu care stai în casă te înnebunesc? Și dacă nu o faci?” iar pe parcursul prezentării, rabinul a răspuns și întrebărilor puse de cei care au urmărit sesiunea.

La începutul dezbaterii, vorbitorul a atras atenția asupra actualității acestei teme, când datorită condițiilor de viață în actuala perioadă a epidemiei, pe de-o parte foarte multe persoane sunt în situația de a sta singure, iar altele sunt obligate să petreacă multe ore împreună cu părinți, copii, bunici. Această situație creează stres celor din prima categorie din cauza însingurării, iar celor din a doua, deoarece se află pe un teren favorabil conflictelor. Cum se poate soluționa această

situație? Talmudul, învățăturile iudaice dau răspunsuri care pot fi aplicate și astăzi cu mult succes, a apreciat vorbitorul.

Există mai multe strategii care ne ajută în astfel de situații. Cel mai bine este să evităm persoanele conflictuale, cele ce au o influență proastă asupra celorlalți cu care coexistă. Pe de altă parte, trebuie stabilit cine a provocat conflictul și de ce. Deoarece conflictul este între două persoane, fiecare ar trebui să se autoanalizeze, să vadă dacă nu cumva a greșit și să pună vina pe celălalt. Într-o astfel de situație, ar trebui să încerce să se pună în locul celuilalt, să-l înțeleagă, să nu-l învinuiască pentru vina proprie.

Este foarte importantă stăpânirea de sine. Un conflict nu se poate rezolva dacă unul dintre cei implicați este cuprins de furie. Cel mai bine este să se evite conflictul, dar dacă nu se poate, să se caute căi de a se ajunge

la pace. Este foarte importantă alegerea momentului deoarece tradiția iudaică spune că, atunci când oamenii sunt supărați, nu trebuie să te apropii de cel cu care vrei să te împaci. Oricât de multă bunăvoință ar exista din partea celui care ar dori să se împace, este greșit să se cedeze cu orice preț.

Rabinul Levin-Kruss s-a referit și la intenția de a cere scuze. Dacă una dintre părți nu vrea să le accepte, s-ar putea apela la intermediari, calea cea mai eficientă fiind alegerea a trei persoane, fiecare parte câte una în care are încredere și a treia – o persoană neutră, dar aceasta la sfârșitul procesului, nu la început. Aici un rol important l-ar putea juca rabinul, a cărui menire este să aducă pacea. Această însărcinare este pregnantă la hasizi. Intermediarul poate contribui la realizarea unor compromisuri. Cineva trebuie să cedeze, deoarece legea iudaică susține că nu există dreptate absolută. Printr-un exemplu dat din Talmud despre Aron, care era considerat judecător, vorbitorul a arătat că din procesul de împăcare nu trebuie exclusă nici manipularea, mai ales când oamenii sunt încăpățânați. Dar, a spus el, există o limită pentru a cere scuze, când, din cauza reticenței uneia dintre părți, trebuie să renunți la acest demers.

Levin-Kruss a salutat și participarea psihologului sau a altor persoane pregătite în rezolvarea conflictelor, aceste acțiuni ducând la reducerea tensiunilor. El a subliniat ca un element important sinceritatea în soluționarea unor conflicte, deschiderea față de celălalt, de a explica motivele supărărilor, ale neînțelegerilor. Dacă îți la cineva, împarti problemele cu acea persoană, nu le ascunzi, a arătat el.

Cea mai dificilă problemă este cea a violenței domestice, care în condițiile actuale a crescut. De multe ori, încercările celui din afară de a potoli conflictul nu dau rezultate. Nici una din metodele enumerate aici nu este eficientă și în astfel de cazuri este mai bine să nu te implicii, a arătat rabinul Levin-Kruss.

EVA GALAMBOS

Pandemia, pretext pentru delegitimarea Israelului

(Urmare din pag. 5) „Dar există un mod mult mai sofisticat de a perpetua azi antisemitismul, printr-o propagandă inteligentă împotriva evreilor, folosindu-se Israe-

Iom HaAtmaut Sărbătorită...

(Urmare din pag. 4) entități. Ea a scos în evidență excelente relații pe care Israelul le are cu România și faptul că Ambasada se străduiește ca acestea să se ridice la un nivel și mai înalt, inclusiv cu ajutorul comunităților evreiești. Nu trebuie uitat nici rolul evreilor români, al mișcării sioniste din România, încă dinaintea Congresului de la Basel, și faptul că viitorul imn de stat al Israelului, Hatikva, a fost scris de un evreu român din Iași, Naftali Imber. După 72 de ani, Israelul a devenit un stat puternic, înfloritor și democratic care, după cuvintele fostului președinte al țării, Shimon Peres, privește cu optimism spre viitor, a afirmat Tania Berg Rafaeli.

Deputatul minorității evreiești, Silviu Vexler, și-a manifestat prețuirea și atașamentul față de Statul Israel, afirmând că viața, gândirea și statura morală ale lui Shimon Peres, modul în care acesta s-a raportat la Statul Israel i-au servit drept exemplu și călăuză în cariera sa politică. Abordând problema relațiilor dintre România și Israel, deputatul a scos în evidență faptul că în cele mai grele clipe ale României, de pildă în tragedia de la Clubul Colectiv, Israelul a fost prima țară care ne-a sărit în ajutor. Relațiile bilaterale foarte bune, la diferite niveluri, fac ca România să aibă numeroși prieteni în Israel, inclusiv în rândul deputaților din Knesset, care au transmis mesaje României. Astfel, Yakov Margi și Yinon Azoulay și-au manifestat prietenia față de comunitatea evreilor și au mulțumit pentru frumosul eveniment organizat la București la aniversarea Zilei Israelului. Felicitări și manifestări de bucurie, prietenie și atașament față de evreii din România s-au regăsit și în cuvintele lui Israel Sabag, directorul JDC pentru România.

În încheierea evenimentului, Adrian Gueron și-a exprimat satisfacția pentru succesul manifestării și a urât viața lungă Statului Israel.

Evreu hasid, numit adjunct al șefului Trezoreriei americane

Senatul american a confirmat în unanimitate numirea lui Mitchell (Moyshe) Silk în funcția de secretar de stat adjunct pentru piețe internaționale la Trezoreria SUA.

Silk este primul evreu hasid numit în această poziție. Anterior el a fost secretar de stat adjunct pentru probleme internaționale în Departamentul de Trezorerie. În afara cunoștințelor sale în domeniile economic și financiar, Silk s-a specializat în limba chineză. A învățat și vorbește fluent două dialecte chineze; aceasta încă din adolescență când, în timpul liber, lucra la un restaurant chinezesc. Apoi a studiat chineza în SUA și în străină-

tate, a urmat Universitatea Națională din Taiwan și Școala de Studii Externe a Universității Georgetown, unde a obținut o diplomă de studii asiatice. Are și o diplomă de studii avansate la Universitatea din Beijing și un doctorat în Drept la Facultatea de Drept a Universității Maryland. Este autorul mai multor lucrări despre China. În perioada în care a lucrat în sectorul privat, Silk a locuit peste 10 ani în Hong Kong, ca partener într-un cabinet de avocatură. Anterior numirii sale ca ministru adjunct, a fost timp de 12 ani președintele serviciului legal *pro bono* al Agudath Israel din America. (E.G.)

Bucharest Klezmer Band...

(Urmare din pag. 6) melodia ladino *Los bilbilicos* (Privighetorile – n.red), unul dintre cântecele reprezentative ale repertoriului sefard.

Cristian Dragomir este cel care se ocupă de sunetul clapelor. El a povestit că dirijorul Bogdan Lifșin, de care îl leagă o veche prietenie de peste 25 de ani, este responsabilul implicării sale în acest proiect muzical.

Carmen Hannah Iovițu, solistă și critic de artă, a mărturisit că a vrut să devină actriță încă de pe la 12 ani, iar părinții ei nu erau străini de acest lucru. „Muzica klezmer trece de la cântece de leagăn la cântece de veselie și atinge tristețea sărăciei și a copiilor orfani și nu numai. Folclorul românesc a fost o sursă foarte importantă pentru muzica klezmer. Carmen Hannah Iovițu a interpretat un fragment din binecunoscutul cântec *Rumeniye, Rumeniye*.”

La finalul întâlnirii, spectatorii au avut ocazia de a viziona un colaj video și muzical interpretat de membrii trupei BKB și actrița Maia Morgenstern, dedicat celebrării Zilei Independenței Statului Israel – *Iom HaAtmaut*.

Însemnări la fața locului

Realitatea se schimbă cu viteza fulgerului

(Urmare din pag. 7) Și de aici paradoxul! Israelul posedă doar 50% din numărul de paturi de terapie intensivă de care e nevoie. În vremuri „normale” mulți, prea mulți, pacienți în stare gravă, care ar necesita tratament în aceste secții speciale, ajung de fapt în alte secții, cum ar fi cele de medicină internă, iar tratamentul în acest caz e sub nivelul necesar. Dar în aceste zile, ale Coronei, accidentele de circulație sunt mai rare, la fel ca și accidentele de muncă, iar numărul de operații planificate este extrem de redus, ceea ce face ca paturile de terapie intensivă, care în mod normal sunt suprasolicitate, să stea la dispoziția nevoilor legate de epidemie.

Și acum, o privire spre viitorul apropiat.

„Gurile rele” prevestesc un nou val epidemic imediat înaintea sărbătorilor de toamnă, însă fără să aducă argumentele necesare pentru a susține această ipoteză. Între timp, treptat-treptat, și poate prea încet, viața își reia făgașul ei normal. Se redeschid magazine, mari centre comerciale își reiau activitatea așteptând clienți, copiii se reîntorc la școală și chiar meciurile de fotbal vor fi permise spre sfârșitul lunii acesteia. Concomitent, laboratoarele de cercetare și epidemiologii încearcă să dea răspunsuri

la întrebări justificate și în același timp să găsească remedii împotriva virusului. Centrul de cercetări biologice de la Nes Tiona a reușit să identifice și să izoleze anticorpii produs de noul coronavirus. Multiplicarea anticorpului pe scară industrială ar putea produce medicamentul necesar opririi bolii. În același timp, se lucrează intens pentru producerea vaccinului anticorona, similar celorlalte vaccinuri antigripale.

Anumite centre medicale din Israel, dar și din alte țări, au primit aprobarea pentru a efectua studii clinice folosind diverse preparate farmaceutice existente și care, în mod teoretic, ar putea fi folosite în tratamentul COVID-19. În sfârșit, epidemiologii încearcă să dezlege misterul transmiterii noului coronavirus, un fenomen aproape nemăi întâlnit până acum și caracterizat prin ușurința cu care virusul trece de la un individ la altul și gradul de gravitate a bolii produse.

În medicină miracolele sunt foarte rare și în cea mai mare parte ele reprezintă rezultatul unei coincidențe (vezi descoperirea penicilinei de către Alexander Fleming). De aceea e de așteptat ca rezultatele studiilor amintite să apară doar mai târziu, ele cerând luni și poate ani. Deci răbdare, că tutunul nu face bine!

lul, adaugă autoarea. De exemplu, se recunoaște faptul că evreii nu răspândesc direct epidemia, dar se afirmă că, din cauza ocupației, palestinienii nu se pot organiza, că sunt oprimați. Scopul unei astfel de abordări este delegitimarea morală a Statului Israel, idee prezentă în presa palestiniană. Pe de altă parte, antisemiții tradiționali, mulți din Europa, reiau acuzațiile politice binecunoscute: „ocupație ilegală, rasism, apartheid, colonizare, purificare etnică, pe care le răspândesc pe *social media*. Acuzația Israelului că ar răspândi coronavirusul este pur și simplu antisemitism și acesta trebuie combătut cu toată tăria”, susține jurnalista, care se referă și la folosirea definiției de lucru a antisemitismului, dată de IHRA, ca „armă și nu ca rugăciune”. De asemenea, ea cere încetarea tuturor ajutoarelor pentru state sau instituții care lansează aceste acuzații false împotriva Israelului. „Acest nou antisemitism amenință viața, existența Statului Israel. El subminează nu numai securitatea națională a Israelului, ci și sprijinul internațional de care Israelul are nevoie pentru a-și asigura libertatea politică, economică și militară”, conchide Fianna Nirenstein.

Moyshe Altman – 130 de ani de la naștere

Scritorul de limbă idiș Moyshe Altman s-a născut la 7 mai 1890, în *ștetl*-ul Lipcani din Basarabia. A primit o educație evreiască tradițională, completată prin absolvirea Școlii Ruse din Camenița. Înzestrat cu o memorie excepțională dublată de tenacitate, a învățat șase limbi străine și și-a format o cultură de tip enciclopedic. O perioadă, și-a câștigat existența ca negustor de cereale în orașul natal.

În 1919 s-a mutat la Cernăuți, unde a lucrat la Federația Culturii Idiș din România. A mai fost agricultor într-un orașel din nordul Basarabiei, director al unui orfelin din Argentina, redactor-colaborator la *Di Idiș Taitung* (*Gazeta evreiască*) din Buenos Aires, funcționar la fabrica de zahăr din Ripiceni. A locuit un timp la București.

În 1940 s-a mutat, împreună cu familia, la Chișinău. În timpul celui de-al Doilea Război Mondial a fost alungat în Asia Centrală sovietică. S-a reîntors la Cernăuți în 1945 și a lucrat ca secretar literar la Teatrul Evreiesc din oraș. În 1949 a fost arestat și deportat în Siberia. A fost eliberat în 1953 și reabilitat după doi ani. Și-a petrecut restul vieții la Cernăuți. A murit la 21 octombrie 1981.

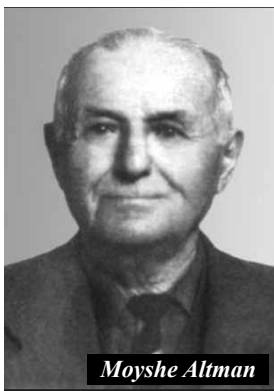
Opera literară a lui Moyshe Altman a explorat cele trei genuri literare – liric, epic și dramatic. Primele poezii în limba idiș le-a scris la vârsta de 14 ani. Primul volum de

povestiri, intitulat *Strălucire*, l-a publicat la Cernăuți, în 1926. Cea mai prolifică perioadă a lui Moyshe Altman o constituie decadele 1920-1940. Primul său microroman, *Trăsura vieneză* (București, 1935), i-a adus reputația unui mare romancier de expresie idiș. Următorul roman, *Midrașul în accepțiunea lui Pinchas*, abordează nuanțat tema prieteniei. Este succedat de un roman de mare întindere, *Fluturi* (1939), în care tema centrală o constituie agricultura.

A scris și două piese de teatru: prima este o adaptare după poemul *Moniș* al lui I.L. Peretz, în 1945, care va fi jucată la București în 1977; a doua constituie o piesă cu tematică biblică, intitulată *Piesa lui Ieftah*. În anii '30 compuse textele unor spectacole de revistă la București – uneori în calitate de coautor, alături de Iacob Sternberg.

Conform istoricului Ițic Kara, Moyshe Altman este „un cântăreț subtil și rafinat al vieții evreilor”.

CLAUDIA BOSOI

Moyshe Altman

Anul Celan la cinema online

„Să fim noi oare cei visați?”

Documentarul „Die Geträumten” – Cei visați”, în regia lui Ruth Beckermann, a fost darul online oferit publicului de Forumul Cultural Austriac, prilejuit de *Anul Celan* (centenarul nașterii, 50 de ani de la moarte). Realizat pe baza volumului „Paul Celan, Ingeborg Beckmann – corespondență. 1948-1967”, publicat în 2010, filmul, premiat la câteva festivaluri internaționale, trebuie receptat în câteva chei: percepția Holocaustului în epoca imediat postbelică din conștiința a doi artiști, tineri atunci – unul, supraviețuitor, celălalt, urmaș al călăilor; poziționarea tinerilor din secolul al XXI-lea față de artă și viață, mentalități noi înregistrate la lectorii-interpreți ai scrierilor; actualizarea trecutului. Pentru a fi mai bine înțeleasă, povestea de atracție-respingere-îndoială presupune cunoașterea schițelor de profil ale protagoniștilor ei. Bucovineanul Paul Celan, educat în spiritul simbiozei culturale germano-evreiești, trăiește Holocaustul, în care și pierde părinții. Valorile lumii sale se prăbușesc. Poezia lui, expresie a metamorfozelor suprarealismului postbelic, e nutrită din experiența-limită a vieții și a morții. Drumul spre sine și spre celălalt e configurat estetic, după 1960, prin crearea unui idiom poetic propriu, despărțindu-se de germana cotidiană. Nu mai are încredere în „frumos”, încearcă să fie adevărat.

Ingeborg Beckmann crește într-un mediu cu puternice afinități național-socialiste. Studiază filozofia, psihologia, filologia, dreptul la Universitățile din Innsbruck, Graz, Viena. În

’49 își dă doctoratul: tema – o receptare critică a existențialismului lui Heidegger. Face parte din *Grupul 47*, alături de Paul Celan, Heinrich Böll, Marcel Reich-Ranicki, Günther Grass. În 1953, primește Premiul *Grupului* pentru volumul de poezie „Timpul amânat”. În afară de poezie, scrie proză, eseu, critică literară. Este militantă pentru egalitatea de gen, consideră cu amărăciune că fascismul n-a murit în 1945. Direcțiile de interes față de teoria literaturii sunt trasate în cele cinci conferințe susținute între 1959-1960 la Universitatea *Goethe* din Frankfurt: ce înțelegem prin schimbare și de ce o vrem în artă; noua poetică; ego-ul naratorului; propria viață a *numelui*; utopia – mai curând mărșăluire decât scop. Dacă exuberanța și pasiunea prevalează în anumite episoade epistolare, în altele apar linii despărțitoare. Celan îi trimite lui Beckmann un exemplar cu „Fuga morții”, poem primit cu rezervă de o publicație germană, rezervă considerată expresie a desacralizării „unui mormânt și a unui epitafor”. Într-o scrisoare, netrimisă, ea îl acuză că „vrea să fie victimă” și refuză să i se alăture pe acest drum. Într-un moment de îndoială asupra viitorului lor comun se ntreabă: „Să fim noi oare cei visați?”, cuvinte care dau titlul filmului. Cantautoarea și actorul de azi, interpreții textelor, Anja Plansch și Laurence Rupp, trec de la raportare profesională la trăire ca modalitate de a depăși împreună obstacolele sufletești ale eroilor.

IULIA DELEANU

☆ DECESE ☆ COMEMORĂRI ☆

Anunțăm cu durere că **PAULA KORN, născută Finkelstein** (Haia Perla Bat Avraham Iosif HaCohen) a încetat din viață la București în data de 11.02.2020. Născută la Bârlad în 4.03.1921. În timpul războiului a fost profesoară la școli evreiești din Bârlad, apoi din București. Pentru activitatea sa antifascistă a fost distinsă cu ordine și medalii. Din 1945 a urmat cursurile Facultății de Filozofie la Universitatea din București, obținând Diploma de Stat în Filozofie. A lucrat la CSP peste 20 de ani. În 1971 a emigrat în Israel, a lucrat în Ministerul Învățământului din Ierusalim, iar în 1988 s-a stabilit în Germania. A decedat cu trei săptămâni înainte de a împlini 99 de ani.

A fost înmormântată în Cimitirul Evreiesc din Geneva, alături de soțul ei **Romuald Waldemar KORN Z”L**, cu care a trăit o viață frumoasă 53 de ani.

Fie-i amintirea binecuvântată!

Victor Ioji Mircea WOLFF, nepot
Manuela POPLIGHER, nepoată
Zigmund TAUBERG, văr

Tilica, soție, anunță scurgerea a 24 de ani (2 Tamus) de la dispariția adorabilului soț **GRIPPER SIEGFRIED**, șef al ziarului local Botoșani, om de o generozitate neasemuită.

Timpul nu atenuază durerea, ci o amplifică!

Înhumați în cimitirele CEB din București: **OPINCARIU VILLY** (Cimitirul Giurgiului); **STEPANENCO MAIA** (Cimitirul Giurgiului); **DEGEN MIRCEA-HAIM** (Cimitirul Sefard); **COHEN SHALOM** (Cimitirul Giurgiului); **SMILOVICI NADIA-IOLANDA** (Cimitirul Giurgiului).

FILE DE CALENDAR

Evrei născuți în luna iunie

Johnny (Janos) **Weissmuller** – campion olimpic și actor. Născut la Freidorf, Timișoara, 2 iunie 1904, emigrat cu familia în SUA, 1905. Decedat la Acapulco, 1984.

Dennis Gabor (Gunszberg Dénes) – fizician. Născut la Budapesta, 5 iunie 1900, stabilit la Londra, 1933. Premiul Nobel pentru fizică, 1971. Decedat la Londra, 1979.

Saul Bellow (Solomon Bellows) – scriitor. Născut la Lachine, Canada, 10 iunie 1915. Premiul Nobel pentru literatură, 1976. Decedat la Brookline, Massachusetts, SUA, 2005.

Victor Brauner – pictor și sculptor. Născut la Piatra Neamț, 15 iunie 1903, stabilit în Franța, 1938. Expoziții în Franța, România, SUA, Italia. Decedat la Paris, 1966.

Erich (Wolf) **Segal** – scriitor. Născut la New York, 16 iunie 1937. Printre romane: *Poveste de dragoste*. Decedat la Londra, 2010.

Miklos Nyiszli – medic și memorialist. Născut la Șimleu Silvaniei, 17 iunie 1901. Deportat la Auschwitz în 1944, folosit de Josef Mengele ca autopsier. Decedat la Oradea, 1956.

Samson Raphael Hirsch (RaShaR) – rabin. Născut la Hamburg, 20 iunie 1808. Teza lui, privitoare la studiul Torei împreună cu studiul materiilor laice, stă la baza iudaismului ortodox modern. Decedat la Frankfurt am Main, 1888.

Jacques (Jakob) **Offenbach** – compozitor. Născut la Köln, 20 iunie 1819, stabilit la Paris, 1835. Circa 100 de opere și opera *Povestirile lui Hoffmann*. Decedat la Paris, 1880.

Aurel Baranga (Leibovici) – scriitor. Născut la București, 20 iunie 1913. Poeme avangardiste, însemnări despre Holocaust, comedii. Decedat la București, 1979.

Zelda (Schneersohn-Mishkovsky) – poetă israeliană. Născută la Stupsk, Polonia, 20 iunie 1914, emigrată în Palestina. Premiul Bialik pentru literatură, 1978. Decedată la Ierusalim, 1984.

Rehavam Zeevi („Gandhi”) – general, om politic și istoric israelian. Născut la Ierusalim, 20 iunie 1924. Asasinat de un terorist, în timp ce era ministru al Turismului, Ierusalim, 2001.

Ilan Ramon – pilot și astronaut. Născut la Ramat Gan, Israel, 20 iunie 1954. Primul cosmonaut israelian, decedat laolaltă cu toți membrii echipajului la prăbușirea navei Columbia, 2003.

Konrad Bercovici – scriitor. Născut la Galați, 22 iunie 1882, stabilit în SUA. Povestiri care prezintă mediul româno-evreiesc. Decedat la New York, 1961.

Geza Vermes – cercetător al istoriei iudaismului și creștinismului antic. Născut la Budapesta, 22 iunie 1924, emigrat în Anglia. Decedat la Oxford, 2013.

Evrei decedați în luna iunie

Franz Kafka – scriitor. Născut la Praga, 1883. Lumea descrisă de el este bizară, lipsită de logică, un coșmar. Decedat la Klosterneuburg, Austria, 3 iunie 1924.

Samuil Yakovlevici Marshak – scriitor. Născut la Voronej, 1887. Articole pe teme iudaice, poezii și povestiri pentru copii. Ordinul Lenin, 1939. Decedat la Moscova, 3 iunie 1964.

Yoram Kaniuk – scriitor israelian. Născut la Tel Aviv, 1930. Printre romane: *Ultimul evreu*; *Himmo*, *regele Ierusalimului*. Decedat la Tel Aviv, 8 iunie 2013.

Robert Fogel – economist. Născut la New York, 1922. Premiul Nobel pentru economie, 1993, pentru cercetări în istoria economică. Decedat la Oak Lawn, Illinois, 11 iunie 2011.

Velvel Pasternak – compozitor, muzicolog, editor muzical. Născut la Toronto, 1933. Compoziții și editări de muzică evreiască. Decedat la New York, 11 iunie 2019.

Martin Buber – filozof. Născut la Viena, 1878, emigrat în Palestina, 1938. Scrieri asupra hasidismului și misticii iudaice. Decedat la Ierusalim, 13 iunie 1965.

Marc (Leopold Benjamin) **Bloch** – istoric. Născut la Lyon, 1886. Lider în Rezistența franceză, asasinat de Gestapo în arest lângă Lyon, 16 iunie 1944.

Mordecai Ardon (Max Bronstein) – pictor. Născut la Tychow, Galiția, 1896, emigrat în Palestina, 1933. Decedat la Ierusalim, 18 iunie 1992.

Charles (Irving) **Krauthamer** – jurnalist politic. Născut la New York, 1950. Premiul Pulitzer pentru comentarii politice. 1987. Decedat la Atlanta, 21 iunie 2018.

Darius Milhaud – compozitor. Născut la Aix-en-Provence, 1892. Compoziții influențate de jazz și polifonie. Decedat la Geneva, 22 iunie 1974.

Ilya Mihailovici **Frank** – fizician. Născut la St. Petersburg, 1908. Premiul Nobel pentru fizică, 1958, împreună cu Pavel Cerenkov și Igor Tamm pentru explicarea radiațiilor. Decedat la Moscova, 22 iunie 1990.

Judith Kranz (Judith Bluma-Gittel Tarcher) – scriitoare. Născută la New York, 1928. Romane devenite *bestseller*. Decedată la Los Angeles, 22 iunie 2019.

Jonas Salk – medic virusolog. Născut la New York, 1914. În 1952 a experimentat și pus în practică vaccinul antipoliomielitic. Decedat la La Jolla, California, 23 iunie 1995.

Walther Rathenau – om politic. Născut la Berlin, 1867. Ministru de Externe al Germaniei, 1922, a inițiat Tratatul de la Rapallo cu Rusia Sovietică. Asasinat la Berlin, 24 iunie 1922.

Yitzhak Shamir (Yezernitsky) – om politic israelian. Născut la Rujany, Belarus, 1915, imigrat în Palestina, 1935. Prim-ministru al Israelului, 1983-1984, 1986-1992. Decedat la Tel Aviv, 30 iunie 2012.

Mitchell Feigenbaum – fizician și matematician. Născut la Philadelphia, 1944. Studii în teoria haosului. Premiul Heinemann, 2008. Decedat la New York, 30 iunie 2019.

LUCIAN-ZEEV HERȘCOVICI

De ziua luminată a Marelui Will

La TVR 3, pentru a marca aniversarea lui Shakespeare și în plină pandemie, a fost prezentat *one-man-show*-ul lui Emil Boroghina, realizat în 2012, *Lumea-ntr-o scenă și toți oamenii actori*. Inspirat florilegiu a început, semnificativ, sub semnul tristeții lui Jacques Melancolicul în fața deșertăciunii și a răsturnării valorilor, motiv ce s-a regăsit și în Sonetul 66, și în adevărurile în doi peri, totodată sfidătoare, ale lui Feste și ale Bufonului. Au urmat monoloage celebre (Brutus, Richard al III-lea etc.) din tragediile istorice, planurile de păianjen abject ale lui Iago, suferința și revolta contra nerecunoștinței și discriminării (Shylock), disperările regelui Lear, cumplitele încercări ale lui Gloucester ... Dar și evocarea reginei Mab de către Puck, nostalgiile lui Ariel și despărțirea de magie a lui Prospero...

O selecție inspirată, orchestrând diversitatea registrelor și, mai ales, marile teme și probleme ale omului confruntat cu Cerul, cu Universul, cu Natura, cu ravagiile Istoriei, cu lumea care și-a ieșit din țâțâni, cu *iarna vrajbei* și cu revolta față de întocmirile sociale. O posibilă chintesență a genialității lui Shakespeare, care a îmbrățișat ampla paletă a aspirațiilor, iluziilor, viselor, fantasmelor și, totodată, a trezirilor dezamăgitoare presupuse de destinul uman. Un ansamblu de orgă al trăirilor și sentimentelor, între chemările firii și instinctele întunecate, între dragoste și ură, fidelitate și trădare, între credință și apostazie, între erism și o sete de putere plătită cu asumarea Răului. Altfel spus, întreaga *planetă Shakespeare*, totul gravitând în jurul lui *Hamlet* – piesa pieselor, tragedia care sugerează și revelează toate *ipostazele vieții* în strânsă comunicare cu *oglinzile teatrului*.

Boroghina nu îl joacă pe Shakespeare. Nu compune roluri. Nu încarnează eroi. Prin arta sa, el re-naște personajele, sub ochii noștri, cu esențele lor general umane, cu întreaga lor încărcătură de stări, senzații, conflicte, dileme și reflexivitate.

Prezența și evoluția sa austeră capătă ceva de ritual inițiat. Un act magic. În miezul ofierii: *recuperarea și valorarea Cuvântului*, cu magnetismul său sonor, cu efluviiile sale evocatoare, cu energiile sale fondatoare de sens și viziune, de poezie și emoție.

NATALIA STANCU

O societate fără prințipuri

Gândul scris

În ultimele zile ale Stării de Urgență, societatea românească a dat dovada că nu este o democrație originală, ci una capabilă să răstoarne instituțiile și să răstălmăcească principiile tradiționale ale democrației, pervertindu-le din unelte ale *puterii poporului* (*demos kratos*) în arme ale instaurării supremației intereselor de grup sau de partid.

Imi e greu acum să spun dacă în prima jumătate a lunii mai am asistat la o tragedie sau la o comedie. Încadrarea literară a acestor zile urmează să se facă în funcție de numărul de cazuri de noi contaminări cu COVID-19 apărute în zilele de 15-17 mai, în lipsa cadrului legal necesar pentru sancționarea celor care au încălcat normele de prevenire a răspândirii virusului. Acum se poate doar afirma că am fost martorii (sau victimele) unei producții dramatice în care personajele, care s-au înfruntat într-un *quiproquo* desăvârșit, sunt, pe de o parte, cele mai înalte structuri ale puterii legislative și ale celei judiciare (Parlamentul, Curtea Constituțională și Avocatul Poporului), și, pe de alta, ale celei executive (Președintele și Guvernul).

Motivul luptei a fost grija de a ști cine are dreptul să instituie Starea de Urgență sau cea de Alertă și pentru cât timp, cine poate stabili nivelul sancțiunilor și faptele pentru care acestea pot fi aplicate. Mai pe scurt, pretextul a fost grija pentru om, atitudine care era cât p-aci să ne omoare și în timpul comunismului. Un banc din acele vremuri lămurește pe deplin cum funcționa această preocupare și cât era ea de sinceră: Bulă a primit un 10 pentru că a știut că aspectul central al politicii partidului era grija pentru om. Bucuros, el i-a spus profesoarei că, dacă îi mai dă un 10, îi spune și cine e omul. Cam la fel și astăzi, deci acum trebuie să aflăm cine e omul pentru care s-au încăierat puterile statului.

Așadar, iată personajele și distribuția. În rolul Avocatului Poporului e Renate Weber, fostă membră PNL, apoi ALDE, partid pe care l-a părăsit la sfârșitul lunii iunie 2019 tocmai pentru a putea ocupa această funcție, în care a fost aleasă cu 208 voturi venite de la PSD-ALDE. În aprilie 2020, ea atacă la Curtea Constituțională toate reglementările care-i permiteau Executivului să gestioneze țara în timpul crizei. E vorba

despre o Ordonanță de Urgență din 1999 și una din 2004, niciodată folosite până anul acesta. Motiv pentru care calea firească ar fi fost o concluzie a puterilor pentru îmbunătățirea legislației fie înainte de criza sanitară, fie după, dar nicidecum în toila acestora. Dar, nu a fost să fie, grija pentru om era prea arzătoare!

Alt personaj principal: Curtea Constituțională, alcătuită din nouă judecători, numiți trei de Camera Deputaților, trei de Senat și trei de Președinție. În rolul președintelui Curții îl recunoaștem pe fostul deputat PSD și fost președinte al Camerei Deputaților, Valer Dorneanu. Magistratii numiți politic, fără criterii de competență, aprobă sesiunile Avocatului Poporului, și ea numită tot politic. Ei decid că nu e momentul colaborării între puterile statului pentru rezolvarea lacunelor juridice, ci al demolării legislative.

La Parlament, un alt cunoscut personaj colectiv: o confortabilă majoritate PSD-ALDE, ajutată de Pro România, se străduiește și reușește să voteze o nouă lege al cărei unic scop e încorsetarea Guvernului. Guvern care, la rândul lui, se bălbaie sub aceste atacuri și nu propune la timp un nou proiect de lege, ceea ce a creat un hiatus de trei zile între încetarea Stării de Urgență și intrarea în vigoare a Legii privind Starea de Alertă. Și așa, din cauza unei legislații vechi și defectuoase, a unei opoziții mai tari decât puterea și a unei greșeli de planificare a termenelor din partea Guvernului, am avut o relaxare prea mare a măsurilor antiepidemice.

Dacă în acest interval apar noi cazuri, opoziția parlamentară are prilejul să acuze Executivul că „s-a jucat cu viețile românilor”, cum a și spus președintele PSD. În lipsa legislației, instituțiile de forță au fost paralizate, dovadă că pe 15 și 16 mai, jandarmii au stat și s-au uitat la un mic grup de protestatari care, fără măști și înghesuși unii în alții în Piața Victoriei, cereau dovezi că decedații au murit de COVID, precum și demisia Guvernului și a președintelui! Acum am aflat și cine e omul de grija cui s-a jucat piesa: ELECTORATUL!

E doar un exemplu că, așa cum zicea Caragiale, „acolo unde e corupție, nu mai e moral, nu mai sunt prințipuri, nu mai e nimic: enteresul și iar enteresul”.

ALX. MARINESCU

Comemorare a Victimelor Holocaustului, a subliniat (cumva, premonitoriu) necesitatea revenirii periodice asupra stereotipurilor antisemitismului de ieri și de azi.

Este o ocazie bună să readucem în atenție această carte fundamentală a culturii române contemporane, mai ales că ultima ei reeditare* s-a petrecut cu destul de mulți ani în urmă.

În primul rând, cultura și societatea românească se cuvine să-i mulțumească lui Andrei Oisteanu pen-

Revenire la o carte-reper

În 27 ianuarie a.c. a avut loc la Institutul Italian de Cultură din București lansarea traducerii italiene a volumului *Imaginea evreului în cultura română*, de Andrei Oisteanu, realizată de Francesco Testa. Lansarea, pusă sub egida Zilei Internaționale de

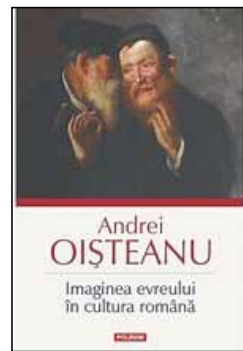
trigurozitatea științifică a abordării unei probleme cu care viața publică nu s-a descurcat deloc bine în ultimii 200 de ani. Antisemitismul a fost la noi abordat, de regulă, ca fiind orice altceva, în afara unei maladii rușinoase, care ar trebui combătută cu toată energia. Mai mult, acest rău al spiritului românesc a fost considerat ca fiind o problemă... a evreilor, când, de fapt, este o problemă a majorității. Andrei Oisteanu și-a luat asupra-și povara de a explora, în toate dimensiunile ei culturale, această problemă și a făcut-o cu o precizie și o răceală metodologică impresionantă.

În opinia mea, două sunt axele de rezistență ale acestei cercetări – care, ca toate cărțile lui Andrei Oisteanu, ar fi trebuit făcută, de fapt, de un întreg institut –, axe care o individualizează în ansamblul cercetărilor de imagologie.

Prima este legătura pe care savantul o stabilește, pe baza unor probe irefutabile, între antisemitismul popular (rezultat al unor prejudecăți istori-

ce și religioase) și cel cultural-politic. Această legătură e esențială pentru înțelegerea antisemitismului politic și cultural în epoci democratice, în care evreii sunt cetățeni cu drepturi egale, integrați pe deplin. De asemenea, ea ne permite să analizăm fenomene, altminteri inexplicabile, cum este cel de azi, al antisemitismului fără evrei. Nu în ultimul rând, cartea lui Andrei Oisteanu spulberă teoriile comuniste, conform cărora antisemitismul legionar (și, în general, antisemitismul interbelic) ar fi rezultatul unor influențe externe, a fascismului și a nazismului. Aceste influențe au pus, desigur, paie pe foc, însă antisemitismul românesc are adânci rădăcini autohtone.

Cea de-a doua este legătura dintre antisemitismul istoric – legat fie de

epoca feudală, fie de cea de dinaintea emancipării evreilor români – și cel contemporan. Căci stereotipurile își modifică doar înfățișarea sau mijloacele de răspândire, însă esența lor rămâne aceeași. O probă nedorită am primit chiar în timpul pandemiei, când calomniile medievale, a răpirii copiilor creștini pentru a le folosi sângele la producerea de *matza*, s-a transformat, în țările arabo-islamice, în calomniile evreilor care ar fi produs covid-19 spre a stăpâni planeta... Nu putem înțelege antisemitismul de azi pe baza mecanismelor materialist-dialectice, ci pe baza cunoașterii rădăcinilor sale istorice.

Aceste considerații se doresc, firește, și o invitație adresată autorului de a reedita cât mai repede această carte fundamentală.

RĂZVAN VONCU

*Andrei Oisteanu – *Imaginea evreului în cultura română*, ediția a III-a, revăzută și adăugită, Editura Polirom, Iași, 2012.

Prețul unui abonament pe un an este de 30 lei. Abonamentele pentru cititorii din provincie se vor face la comunitățile evreiești din localitatea respectivă. **ABONAȚII SUNT RUGAȚI SĂ COMPLETEZE ADRESA EXPEDITORULUI PE CUPON!** Pentru cei din București – la sediul F.C.E.R. din str. Sfânta Vineri nr. 9 – 11, cod poștal 030202. Cod fiscal F.C.E.R.: 7426470. Abonamentele se mai pot achita și prin mandate poștale fie pe adresa F.C.E.R. – la oficiile poștale din localitate FIRST BANK, SUCURSALA MOȘILOR OLARI, Contul IBAN: RO66PIRB4236745798003000 (RON), RO03PIRB4236745798002000 (USD), RO37PIRB4236745798001000 (EUR). Pentru EUROPA, un abonament pe un an costă 45 de euro (cu toate taxele incluse). Pentru EXTRA EUROPA, un abonament costă 95 de dolari USA (cu toate taxele incluse). Pentru Israel, un abonament pe un an costă 40 de dolari USA.

REALITATEA EVREIASCĂ

REDAȚIA: București,
str. Maria Rosetti, nr. 17, sector 2
COD POȘTAL 020481 OP 9
Tel. / fax: 021-322.75.60
www.jewishfed.ro
realitateevreiasca@gmail.com
Serie nouă a
REVISTEI CULTULUI MOZAIC
Fondată în 1956
de Șef-Rabin Dr. Moses Rosen

Redactor-șef:
Alexandru MARINESCU

Redactori:
Dr. Claudia BOSOI
Iulia DELEANU
Dan DRUȚĂ
Luciana FRIEDMANN
Eva GALAMBOS
(senior editor)
George GÎLEA
Mihaela OBERSCHI
Foto: Sandu CĂLȚIA

Traducători:
Ebraică: Lucian Herșcovici
Sarit Blonder
Engleză: Sanda LEPOIEV
Secretar de redacție: Emilia HRISTEA
DTP: Gabriel IONESCU
Tiparul executat de
Tipografia TIPOART IDEA STUDIO
București
Tel.: 0723.531.624

Relații, administrator:
Mihail TUNSOIU
Telefon: 021-314.96.90
distributie@gmail.com

Protriv art. 206 C.P., responsabilitatea juridică pentru conținutul fiecărui text aparține autorului. Redacția nu împărtășește în mod obligatoriu punctele de vedere exprimate în articolele semnate de colaboratori. Redacția nu primește spre publicare decât articole scrise cu diacritice.